

تەۋھد كىتابى

< الأويغورية - ئۇيغۇرچە - uyghur >

پەزىلەتلىك شەيخ سالىھ ئىبنى پەۋزان ئەلپەۋزان

د

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەد يۇسۇپ & نىزامىدىن تەمكىنى

تەكشۈرۈپ بېكىتكۈچى: نىزامىدىن تەمكىنى

كئاب الؤؤهء

فضيلة الشىء صالء بن فوزان الفوزان

ؤرءمة: مؤء يؤسف & نظام الءن ءمكبنى

مراجعة: نظام الءن ءمكبنى

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

كېرىش سۆز

بارلىق گۈزەل مەدھىيەلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر. راستچىل پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامگە، ئۇنىڭ ئائىلە-تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابە كىراملرىغا ئاللاھ تائالانىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

تەۋھىد ھەققىدە يېزىلغان بۇ كىتابنىڭ ئۆزى ئىخچام، مەزمۇنى كەڭ ۋە ئىبارىلىرى ئوڭاي بولۇشىغا ئەھمىيەت بەردىم، كۆپلىگەن ئىسلام بۈيۈكلىرىنىڭ، خۇسۇسەن شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە، ئىبنى قەييىم ۋە مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇلۋەھھاب قاتارلىق ئۆلىمالارنىڭ قىممەتلىك ئەسەرلىرىدىن پايدىلاندىم. شۈبھىسىزكى، ئىسلام ئەقىدىلىرىنى ئۈگىنىش بارچە ئىلىملەرنىڭ ئەۋۋىلى ۋە مۇسۇلمانچىلىقنىڭ ئاساسدۇر. چۈنكى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەمەللەرنىڭ مەقبۇل ۋە ئۆز ئىگىسىگە پايدىلىق بولۇشى ئۈچۈن بۇ ئىلمىنى ئۈگىنىش، ئۈگىتىش ۋە ئەمەل قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىشنى تەقەززا قىلىدۇ. شۇنداقلا بىز ھازىر دىنىيلىق، خۇراپاتچىلىق ۋە ماتېرىيالىزمچىلىق ئېقىملىرى دەۋر سۈرۈۋاتقان بىر ئەسىردە ياشاۋاتىمىز. بۇ ئېقىملارنىڭ ھەممىسى ناھايىتى خەتەرلىك ئېقىملاردۇر. كۈنىمىزدىكى مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىز پەقەت قۇرئان ۋە سەھىھ ھەدىسلەرنى ئاساس قىلغان توغرا ئەقىدىنى ئۈگىنىش بىلەنلا يۇقىرىقى خەتەرلىك ئېقىملارغا تاقابىل تۇرالايدۇ، شۇنداقلا ئۆزلىرىنىڭ ئېتىقادلىرىنى ئىسلاھ قىلالايدۇ. مانا بۇ ئىسلام ئەۋلادلىرىنىڭ ئىسلامىي ئەقىدىنى توغرا يوسۇندا ئۈگىنىپ يېتىشىشى ئۈچۈن زور ئەھمىيەت بېرىشكە تۈرتكە بولغان سەۋەبىنىڭ ئۆزىدۇر.

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابىلىرىغا ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

سالھى ئىبنى فەۋزان ئەلفەۋزان

مۇندەرىجە

- 5 **بىرىنچى باب:** ئىنسانىيەت ھاياتىدىكى ئازغۇنلۇق.
- 9 شېرىكىنىڭ ئېنىقلىمىسى ۋە ئۇنىڭ تۈرى
- 12 شېرىكىنىڭ تۈرلىرى
- 17 كۇفىرى ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى
- 22 نىفاق ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى
- 23..... نىفاقنىڭ تۈرلىرى
- 27 جاھىلىيەت، پىسقى، زالالەت، مۇرتەدلىك
- 28..... پىسقى
- 29..... زالالەت (ئازغۇنلۇق).
- 30..... مۇرتەدلىك ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى
- ئىككىنچى باب:** تەۋھىدكە زىت ۋە ئۇنىڭغا نۇقسان يەتكۈزىدىغان سۆز-
 33..... ھەرىكەتلەر.
- 36..... سېپەرگەرلىك، جىنكەشلىك، پالچىلىق توغرىسىدا
- 37..... رەمبال ۋە پالچىلىق ھەققىدە ئېنىقلىما.
- مازار- ماشايخىلارغا ۋە قەبرىلەرگە ئاتاپ قۇربانلىق قىلىش، نەزىر-چىراغ ئۆتكۈزۈشنىڭ
 39..... ھاراملىقى.
- 42..... ھەيكەللەرنى تىكلەش ۋە ئۇلارنى ئۇلۇغلاشنىڭ ھۆكۈمى.
- دىننى مەسخىرە قىلىش ۋە شەرىئى چەكلىمىلەرنى مەنسىتمەسلىكنىڭ ھۆكۈمى
 45..... توغرىسىدا
- 48..... ئاللاھنىڭ شەرىئىتى بىلەن ھۆكۈم قىلماسلىق توغرىسىدا.
- 52..... شەرىئەت بىلەن ھۆكۈم قىلمىغۇچىنىڭ ھۆكۈمى.
- 55..... ھالال-ھارام مەسىلىلىرىنى بەلگىلەش سالاھىيىتىنى دەۋا قىلىش توغرىسىدا.
- ئىسلامغا قارشى گۇرۇھلارغا ۋە جاھىلىيەت تەرەپدارلىرىغا مەنسۇپ بولۇشنىڭ ھۆكۈمى
 59..... توغرىسىدا
- 65..... ماتېرىياللىق نەزەرىيىسىنىڭ ھاياتلىق پەلسەپىسى ۋە ئۇنىڭ خاتالىقى

- 70..... دەم سېلىش ۋە تۇمار ئېسىش توغرىسىدا.....
- ئاللاھنىڭ غەيرى بىلەن قەسەم قىلىش، مەخلۇقتىن ياردەم سوراڭ ۋە ئاللاھقا
- 74..... ۋاستە قىلىشنىڭ ھۆكۈمى.....
- 81..... مەخلۇقتىن مەدەت ۋە ياردەم سوراڭنىڭ ھۆكۈمى.....
- ئۈچىنچى باب:** پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرى ھەققىدە ئېتىقاد
- 83..... قىلىش زۆرۈر بولغان مەسىلىلەر.....
- مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىتائەت قىلىش ۋە ئۇنىڭ يولغا ئەگىشىشنىڭ
- 90..... ۋاجىپلىقى توغرىسىدا.....
- 93..... مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىشنىڭ زۆرۈرلىكى توغرىسىدا.....
- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئائىلە-تاۋابىئاتلىرىنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇلارنىڭ مەرتىۋىلىرى
- 95..... توغرىسىدا.....
- ساھابىلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇلار ھەققىدە قانداق ئېتىقاد قىلىش كېرەكلىكى
- 98..... توغرىسىدا.....
- ئەھلى سۈننە ۋە لىجەمائە مەزھىبىنىڭ ساھابىلەر ئوتتۇرىسىدا يۈز بەرگەن پىتەنە ۋە
- 101..... ئۇرۇشلار ھەققىدىكى قاراشلىرى.....
- 107..... ساھابىلار ۋە ئىسلام بۈيۈكلىرىنى سۆكۈشنىڭ مەنئى قىلىنىشى.....
- تۆتىنچى باب:** بىدئەتلەر.....
- 111.....
- 116 مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە ئۇنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا
- ئىسلام ئۇمىتىنىڭ بىدئەتچىلەرگە تۇتقان پوزىتسىيەسى ۋە ئەھلى سۈننە
- 122..... جامائىتىنىڭ بىدئەتلەرنى رەت قىلىشتىكى پىرىنسىپى.....
- 123..... زامانىمىزدىكى بىدئەتلەردىن بەزى مىساللار.....
- 130..... بىدئەتچىگە قانداق مۇئامىلە قىلىش كېرەك؟.....

بىرىنچى باب

ئىنسانىيەت ھاياتىدىكى ئازغۇنلۇق

(كۇفرى، شېرىك ۋە نىفاق ھەققىدە تارىخىي بايان)

ئاللاھ تائالا ئىنسانلارنى يالغۇز ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلسۇن ئۈچۈن ياراتتى ۋە بۇ جەرياندا ئۇلار ئېھتىياجلىق بولىدىغان رىزىقلارنى ئاتا قىلدى. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ. مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطِيعُونِ﴾ تەرجىمىسى: «جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم. ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئۇزۇقلاندۇرۇشىنى تىلىمەيمەن.» [سۈرە زارىيات 56-57-ئايەتلەر].

ئىنسان تەبىئىتى ئۆز ھالىغا قويۇپ بېرىلدىغان بولسا، ئۇ ھامان ئاللاھنىڭ بار ۋە بىر ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىدىغان ۋە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشنى ئۆزلىرى ئۈچۈن بۇرچ دەپ تونۇيدىغان ئاڭغا ئېرىشىدۇ. ئىنسان ۋە جىنلاردىن بولغان شەيتانلار ئۆزلىرىنىڭ ھەر تۈرلۈك ئازدۇرغۇچ ۋاسىتىلىرى بىلەن ئىنساننى ئەسلى پاك تەبىئىتىدىن ئازدۇرىدۇ. شۇنىسى ھەقىقەتكى، ئاللاھنى تونۇش ئېڭى ئىنساننىڭ ئەسلى تەبىئىتىدە مەۋجۇد بولغان بىر خىسەت بولۇپ، كۇفرى بىلەن شېرىك ئىنسان تەبىئىتىگە سىرتتىن كىرگەن بىر ئايەتتۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھنىڭ دىنىغا ئەگەشكىنكى، ئاللاھ ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتتى، ئاللاھنىڭ ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ.» [سۈرە رۇم 30-ئايەت].

يەنە مەبە ئەلە يەھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ھەرقانداق پەرزەنت ئىسلام فىتىرىتىدە دۇنياغا كېلىدۇ، ئۇنى ئاتا-ئانىسى يەھۇدىي ياكى خرىستىئان ياكى مەجۇسى (ئاتەشپەرەس) قىلىپ تەربىيەلەيدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

ئادەم ئەلە يەھىسسالامنىڭ زامانىدىن بېرى پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ دىنى ئىسلام (يەنى ئاللاھنىڭ بىرلىكىگە ئېتىقاد قىلىش دىنى) ئىدى. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئىنسانلار ئەزەلدىن ھەق دىندىكى بىر ئۈممەت ئىدى، (كېيىن ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىمان ئېيتىپ، بەزىسى ئىمان ئېيتماي) ئىختىلاپ قىلىشتى، ئاللاھ (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خوشخەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتى.» [سۈرە بەقەرە 213 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى].

توغرا ئەقىدىدىن بۇرۇلۇش، كۇفرى ۋە شېرىك ئەڭ ئەۋۋەل نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىدە ئوتتۇرىغا چىققان. نۇھ ئەلەيھىسسالام ئىنسانىيەت تارىخىدا ئاللاھ تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن بىرىنچى پەيغەمبەر ھېسابلىنىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! بىز نۇھقا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرلەرگە ۋەھى قىلغاندەك، ھەقىقەتەن ساڭا ۋەھى قىلدۇق.» [سۈرە نىسا 163 - ئايەت].

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «ھەزرىتى ئادەمنىڭ زامانىدىن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىسىغىچە ئون ئەسىر ئۆتكەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسلام (يەنى ھەق) دىندا ئىدى.» بۈيۈك ئىسلاھاتچى ئالىم ئىبنى قەييىم ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بۇ سۆزىنى شۈبھىسىز توغرا دەپ تەستىقلىغان. ئاللاھنىڭ مۇنۇ سۆزى بۇ ھەقىقەتنى تېخىمۇ ئىسپاتلايدۇ: ﴿وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا﴾ تەرجىمىسى: «ئىنسانلار ئەسلىدە بىر دىن (يەنى ئىسلام دىنى) دا ئىدى. كېيىن ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى دىنلار كۆپەيدى، كىشىلەر بۇتلارغا چوقۇنۇشتى).» [سۈرە يۇنۇس سۈرىسى 19 - ئايەت].

يەنى ئىنسانلار ئۆزلىرىنىڭ ئەسلىدىكى ھەق دىندىن ئۇزاقلىشىش، ھەتتا ئۇنىڭدىن يۈز ئۇرۇش نەتىجىسىدە ھەرخىل باتىل دىنلارغا بۆلۈنۈپ، بۇتلارغا چوقۇنغانلىقى سەۋەبتىن ئاللاھ ئۇلارنى ئەسلىدىكى ھەق دىنىغا قايتۇرۇش ئۈچۈن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتكەن. ئەرەبلەرمۇ شۇنىڭدىن كېيىن ئەمىر ئىبنى لەھىيە كەلگۈچىلىك ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىدا ئىدى. ئەمىر ئىبنى لەھىيە بۇتپەرەسلىك دىنىنى ئەرەب يېرىم ئارىلىدا، خۇسۇسەن ھىجاز زېمىنىدا كەڭ تارقىتىش ئارقىلىق ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەق دىنىنى ئۆزگەرتكەن ۋە تەدرىجىي ھالدا يۇتۇن ئەرەب

قەبىلىلىرىنى ھەق دىندىن چىقارغان. ھەتتا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئەۋەتىلگەنگە قەدەر بۇ مۇقەددەس زېمىندا بۇددا دىنى دەۋر سۈرەتتى. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەندىن كېيىن، ئەرەبلەرنى ھەق دىنغا — ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنى بولغان ئىسلام دىنىغا چاقىردى. ئۇ ئاللاھنىڭ دىنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش يولىدا بارلىقىنى ئاتىدى. نەتىجىدە، ھەق دىن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. بۇتلار چېقىپ تاشلاندى. ئاللاھنىڭ ھەق دىنى تاكامۇللاشتى. شۇندىن بېرى ئىسلام مىللىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئۆزلىرىگە ئۈلگە قىلىپ، ئۇ كۆرسەتكەن توغرا يول ئارقىلىق ئالتۇن دەۋىرگە ئايلاندى. ئىسلام دىنى ئەرەب يېرىم ئارىلىدىن ھالقىپ دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بېرىپ يەتتى. ئەپسۇسكى، كېيىنكى ئەسىرلەردە مۇسۇلمانلار ئارىسىدا باش كۆتۈرگەن جاھالەت، باشقا دىنلارنىڭ خۇرپاتلىرىنى قوبۇل قىلىش ئېقىمى، ئازغۇن يولباشچىلارغا ئەگىشىپ ئەۋلىيا ۋە مازار-ماشايىخلارغا چوقۇنۇشلارغا ئوخشاش شېرىك ۋە خۇرپاتلارنىڭ سەۋەبى بىلەن كۆپلىگەن مۇسۇلمانلار ھەقىقىي تەۋھىد روھى ۋە ئۇنىڭ تەقەززاسىدىن يىراقلىشىپ قالدى. ئۇلار قۇربانلىق، نەزىر-چىراغ ۋە دۇئالىرىنى مەزكۇر مازار-ماشايىخلارغا ئاتاپ قىلىدىغان، ئۇلاردىن مەدەت-يارىدەم سورايدىغان زالالەتنى ئۆزلىرى ئۈچۈن دىن قىلىۋالدى. ئۇلار ئۆز گۇمانلىرىدا بۇ خىل ئىشلىرىنى ئەۋلىيالارغا چوقۇنغانلىق ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى ئاللاھ ئۈچۈن ۋاستە قىلغانلىق دەپ ئاتىۋالغان. ھالبۇكى، ئۇلار بۇ قىلمىش ۋە ئېتىقادلارنىڭ ئىلگىرىكى مۇشربكلارنىڭ ئىش-ھەرىكەت ۋە سۆزلىرىدىن ئىكەنلىكىنى ئۇنۇتقان ئىدى. ئاللاھ تائالا مۇشربكلارنىڭ سۆزلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا

إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ تەرجىمىسى: «بىزنىڭ ئۇلارغا چوقۇنۇشىمىز پەقەت ئۇلارنىڭ بىزنى ئاللاھقا يېقىنلاشتۇرۇشى ئۈچۈندۇر.» [سۈرە زۇمەر 3- ئايەت].

ئىنسانىيەت تارىختىن بۇيان بۇنىڭغا ئوخشايدىغان ئازغۇنلۇقلارغا دۇچار بولغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ كۆپلىرى، ئاللاھنىڭ پەرۋەردىگارلىقتا يەككە-يېگانە ئىكەنلىكىگە ئىشىنىدۇ. پەقەت ئىبادەتلەردە بىلىپ-بىلمەي ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈپ قويدۇ. خۇددى ئاللاھ تائالا ئېيتقاندەك: ﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلارنىڭ كۆپلىرى ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈپ تۇرۇپ ئىشىنىدۇ (يەنى

ئاللاھنى ياراتقۇچى، رىزىق بەرگۈچى دەپ ئىقرار قىلىش بىلەن بىللە، بۇتلارغىمۇ چوقۇندۇ.» [سۈرە يۇسۇف 106 - ئايەت].

ئاللاھنىڭ بارلىقىغا ئىنكار قىلىدىغان پىرئەۋن ۋە دەھرىيلەرگە (كوممۇنىستلارغا) ئوخشاشلار ئاز سانلىقلاردۇر. بۇلارنىڭ رەببى ئىنكار قىلىشلىرى ئۆزلىرىنىڭ ھاكاۋۇرلۇقىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. ئەمما ئۇلار ئېچكى دۇنياسىدا ئاللاھنىڭ بار ئىكەنلىكىگە ئىقرار قىلىشتىن باش تارتالمايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار ئۇ ئايەتلەرنى ئىچىدە ئېتىراپ قىلدى، لېكىن ئۇلار ئۇنى زۇلۇم ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش يۈزىسىدىن ئىنكار قىلدى.» [سۈرە نەملە 14 - ئايەت].

ئۇلارنىڭ ئەقىللىرى ھەرقانداق مەخلۇقنىڭ بىر ياراتقۇچىسى، ھەر قانداق مەۋجۇدلۇقنىڭ بىر ۋۇجۇتقا چىقارغۇچىسى، ئىنچىكە ئىنتىزاملىق ھەم پۇختا پىلان بىلەن يۈچۈقسىز ئورۇنلاشتۇرۇلغان كائىناتنىڭ چوقۇم بىر ياراتقۇچىسى بارلىقىنى ئەلۋەتتە ھېس قىلىدۇ. ھەقىقەتكە ئىنكار قىلغۇچىلار ھەر زاماندا مەۋجۇدتۇر. كىمكى بۇ ھەقىقەتكە ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇ كىشى ئەقىلىنى يوقاتقان ياكى تەكەببۇرلىقى ئەقىلىنى توسۇپ ھەقىقىي ئىنكار قىلىشىغا ئىلىپ بارغاندىن باشقا نەرسە ئەمەستۇر. بۇ تۈردىكى كىشىلەرنىڭ ئىنكارلىرى ھەقىقەتنى ھېچقاچان ئۆزگەرتەلمەيدۇ.

شېرىكنىڭ ئېنىقلىمىسى ۋە ئۇنىڭ تۈرى

شېرىك توغرىسىدا ئېنىقلىما:

شېرىك: بىراۋنى ئاللاھنىڭ رەببۇنىيەت ۋە ئۇلۇھىيەتتىكى يەككە-يېگانىلىقىغا باشقا نەرسىنى شېرىك قىلىپ ئېتىقاد قىلىش دېمەكتۇر. ئىسلامدىن ئىلگىرى ئەرەبلەر بۇتلارنى بىزنى ئاللاھقا يېقىنلاشتۇرىدىغان ئىلاھلىرىمىز دەپ ئېتىقاد قىلىشى ۋە ئۇلارغا چوقۇنۇشى تولۇق مەنىدىكى شېرىكتۇر. ئەمما كېيىنكى ئەسىرلەردە، مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان شېرىك ئەمەللەر كۆپىنچە، ئىبادەت مەسىلىلىرىدە ئورتاقلاشقان بولۇپ، ئاللاھتىن مەدەت- ياردەم سوراشتا ئەۋلىيا ۋە مازار-ماشايىخلارنى ئۇنىڭغا ۋاستە قىلىش، قۇربانلىق، قورقۇش ۋە ئۈمىدلىنىش، ياخشى كۆرۈش، نەزىر- چىراغ ۋە باشقا دىنىي ئەمەللەرنى ئاللاھنىڭ غەيرىگە قىلىش قاتارلىقلاردىندۇر. شېرىك ئەمەل - ئىبادەتلەرنى يوققا چىقىرىدىغان، ئاللاھنىڭ نەزىرىدە ئەڭ كەچۈرۈلمەس ئېغىر گۇناھلاردىن سانىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ بايانى تۆۋەندىكىدىن ئىبارەتتۇر:

1- شېرىك بولسا: ئاللاھنىڭ ئىلاھلىق خۇسۇسىيەتلىرىدە مەخلۇقنى خالىققا (يەنى بەندىنى ئاللاھقا) ئوخشىتىشتۇر. چۈنكى ئاللاھقا بىراۋنى شېرىك قىلغان كىشى ئۇنى ئاللاھقا ئوخشاتقان بولىدۇ. ھالبۇكى، ئاللاھ ھېچقانداق بىر مەخلۇقاتقا ئوخشىمايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ تەرجىمىسى: «ھېچ شەيئى ئاللاھقا ئوخشاش ئەمەستۇر.» [سۈرە شۇرا 11- ئايەت].

ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش ئەڭ چوڭ زۇلۇمدۇر. زۇلۇم دېگەن سۆز، بىر نەرسىنىڭ ئۆز ئورنىغا قويۇلمىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. كىمكى ئاللاھنىڭ غەيرىگە ئىبادەت قىلىدىكەن، ئىبادەتنى ئۆز ئورنىغا قىلمىغان ۋە ئۇ قىلمىشى ئارقىلىق ئۆز نەپسىگە ئېغىر زۇلۇم قىلغان بولىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ تەرجىمىسى:

«شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن زور گۇناھتۇر.» [سۈرە لوقمان 13- ئايەت].

2- ئاللاھ ئۆزىگە شېرىك كەلتۈرگەن كىشىنىڭ گۇناھىنى تاكى ئۇ كىشى شېرىكتىن تەۋبە قىلمىغۇچە كەچۈرمەيدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ ھەقىقەتەن ئۆزىگە شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىلمايدۇ، خالىغان

ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھنى مەغپىرەت قىلىدۇ.» [سۈرە نسا 48 - ئايەت].

3- ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەن كىشىنىڭ (گۇناھىغا تەۋبە قىلىپ پاكلاشمىغاچە) جەننەتكە كىرەلمەيدىغانلىقى، شۇنداقلا ئۇ مۇشرىكلىق ھالىتىدە ئۆلسە دوزاخ ئەھلىدىن بولىدىغانلىقى توغرىسىدا ئاللاھ تائالا خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّهُ مِنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى ئاللاھتىن غەيرىگە ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، ئاللاھ ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ.» [سۈرە مائىدە 72- ئايەت].

4- ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش ساھىبىنىڭ بارلىق ياخشى ئەمەللىرىنى بىكار قىلىۋىتىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئەگەر ئۇلار شېرىك كەلتۈرسە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتەتتى.» [سۈرە ئەنئام 88 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگە: ئەگەر سەن ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرسەڭ، سېنىڭ ئەمەلىڭ ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ، سەن ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلاردىن بولۇپ قالسىەن دەپ ۋەھىي قىلىندى.» [سۈرە زۇمەر 65- ئايەت].

5- مۇشرىكنىڭ قېنى ھەم مېلى ھالالدىر. ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا دِينَ أَبِي بَكْرٍ الَّذِي هُوَ الدِّينُ الْحَقُّ وَاللَّهُ يَخْتَارُ﴾ تەرجىمىسى: «مۇشرىكلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، شۇ يەردە ئولتۇرۇڭلار، ئەسەرگە ئېلىڭلار، قورشاڭلار، ئۇلارنىڭ ئۆتىدىغان يوللىرىنى كۆزىتىپ تۇرۇڭلار.» [سۈرە تەۋبە 5- ئايەت].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «مەن كىشىلەر بىلەن تاكى ئۇلار بىر ئاللاھتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق دەپ شەھادەت ئېيتقۇنچە قەدەر ئۇرۇش

قىلىشقا بۇيرۇلدۇم. ئەگەر ئۇلار ئىمان ئېيتسا مەندىن ئۆزلىرىنىڭ جان ۋە ماللىرىنى ساقلاپ قالدۇ. ئەمما ئىسلامنىڭ ھەقىقىي ساقلاپ قالالمايدۇ. ئۇنىڭدىن ھېساب ئېلىش ئاللاھنىڭ ئىشىدۇر.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

6- ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھلارنىڭ ئەڭ ئېغىرىدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابە كىراملارغا: «سىلەرگە گۇناھلارنىڭ ئەڭ چوڭىنى ئېيتىپ بېرىمۇ؟ دېگەندە، دەپ بەرسە ئى رەسۇلۇللاھ! دېۋىدۇق، رەسۇلۇللاھ: گۇناھلارنىڭ ئەڭ چوڭى ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش ۋە ئاتا- ئانىسىنى قاخشىتىش، دېدى.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

ئەللامە ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ مۇنداق بايان قىلىدۇ: "ئاللاھ سۇبھانەھۇ ۋەتەئالانىڭ ئىنسانىيەتنى يارىتىشتىكى مەقسىتى؛ ئۇلارنى ئۆزىنىڭ گۈزەل ئىسىم ۋە ئالى سۈپەتلىرىنى بىلىشكە، يالغۇز ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشقا، ئىجتىمائىي تۇرمۇشتا ئادالەتنى بەرپا قىلىش قاتارلىقلارغا بۇيرۇيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتىن ئىبارەتتۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ تەرجىمىسى: «بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبىرىمىزنى روشەن مۆجىزىلەر بىلەن ئەۋەتتۇق ۋە ئۇلار بىلەن بىللە ئىنسانلار ئادالەتنى بەرپا قىلسۇن دەپ كىتابنى قانۇننى چۈشۈردۇق.» [سۈرە ھەدىد 25-ئايەت].

ئاللاھ تائالا ئىنسانلارنىڭ ئۆز-ئارا ئادالەتنى بەرپا قىلىشلىرى ئۈچۈن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ، كىتابلارنى نازىل قىلغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر بەردى. ئادالەتنىڭ ئەڭ بۈيۈكى تەۋھىدۇر. شۇنداقلا تەۋھىد ئادالەتنىڭ بېشى ۋە ئاساسىدۇر. شېرىك بولسا زۇلۇمدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «شېرىك كەلتۈرۈش چوڭ زۇلۇمدۇر (زور گۇناھتۇر).» [سۈرە لوقمان 13-ئايەت].

دېمەك؛ شېرىك زۇلۇملارنىڭ ئەڭ كاتتىسى، تەۋھىد ئادالەتنىڭ ئەڭ بۈيۈكىدۇر. يۇقىرىقى سۆزنىڭ تەقەززاسىغا زىت ئېتىقاد چۈشەنچىسى گۇناھلارنىڭ ئەڭ كاتتىسىدۇر. شېرىك ئادالەتكە مۇتلەق زىت بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ چوڭ گۇناھ ئىكەنلىكىدە شەك يوق. ئاللاھ تائالا مۇشۇرىكلارنىڭ

ھەممىسىگە جەننەتنى ھارام قىلدى، ئۇنىڭ قېنى، مېلى ۋە ئەھلىنى تەۋھىد ئەھلىگە ھالال قىلدى. مادامكى ئۇلار ئاللاھقا بەندىچىلىك قىلىشنى تەرك قىلغان ئىكەن، مۆمىنلارنىڭ ئۇلارنى قۇل قىلىشىغا رۇخسەت بەردى. مۇشربىكنىڭ ھېچبىر ئەمەلى ئاللاھ ھۇزۇرىدا مەقبۇل بولمايدۇ. مۇشربىك ئۈچۈن قىلىنغان شاپائەت قوبۇل قىلىنمايدۇ. ئاخىرەتتە ئۇلارنىڭ بىرەر بىر دۇئاسى ئىجابەت قىلىنمايدۇ ۋە بىرەر ئۈمىدى روياپقا چىقىرىلمايدۇ. مۇشربىك رەببىنى تونۇمايدىغان جاھىللارنىڭ جاھىلىدۇر. ئۇلارنىڭ ئىبادەتتە ئاللاھقا مەخلۇقنى شېرىك قىلىشى چىكىگە يەتكەن جاھىللىق بولۇش بىلەن بىرگە، ماھىيەتتە ئۆز نەپسىگە قىلغان چەكسىز زۇلۇمدىن ئىبارەتتۇر. ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگۈچى ئاللاھقا زۇلۇم قىلغان بولماستىن بەلكى ئۆز نەپسىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ. "

[ئەلجەۋابۇل كافي" ناملىق ئەسەر 109 - بەتكە مۇراجىئەت قىلىنسۇن].

7 - شېرىك، ئاللاھ ئۆزىنىڭ ئۇنىڭدىن پاك ئىكەنلىكىنى جاكارلىغان ئىشتۇر. كىمكى ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، ئاللاھ ئۆزىنى ئۇنىڭدىن پاكلىغان نۇقسانلارنى ئۇ زاتقا چاپلىغان بولۇپ، بۇ چىكىگە يەتكەن سەركەشلىك ۋە قارشىلىشىشتىن باشقا نەرسە ئەمەستۇر.

شېرىكنىڭ تۈرلىرى:

شېرىك تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1 - چوڭ شېرىك: ئۇ بولسا ساھىبىنى دىندىن چىقىرىدىغان، ناۋادا تەۋبە قىلماي ئۆلۈپ كەتسە ئەبەدى دوزاخقا قېلىشىغا سەۋەپ بولىدىغان شېرىك بولۇپ، ئۇ؛ ئاللاھنىڭ غەيرىدىن مەدەت-ياردەم سوراش، كېسەللەرگە شىپالىق تىلەش، مازار- ماشايخىلاردىن ياخشىلىق كۈتۈپ ئۇلارغا قۇربانلىق قىلىش، ئەۋلىيالارنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ ئۇلارغا ئاتاپ نەزىر- چىراغ ئۆتكۈزۈش، ئۆلۈكلەردىن ھاجەتلىرىنى سوراش، جن-شەيتانلارنىڭ بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشىدىن قورقۇش، سالىھ كىشىلەرنىڭ مازارلىرىغا بىرىپ ھاجەتلىرىنى تىلەش كەبى، ئاللاھتىن باشقا ھېچكىشى ۋۇجۇدقا چىقىرىشقا قادىر بولالمايدىغان ئىشلارنى مەخلۇقتىن ئۈمىد قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار ئاللاھنى قويۇپ، ئۆزلىرىگە پايدا -

زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇندۇ، بۇلار (يەنى بۇتلار) ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا بىرگە شاپائەت قىلغۇچىلار دېيىشىدۇ.» [سۈرە يۇنۇس 18-ئايەت].

2-كىچىك شېرىك: بۇ تۈردىكى شېرىكنى سادىر قىلغۇچى دىندىن چىقمايدۇ، لېكىن ئۇنىڭ تەۋھىدى ناقىس بولغان بولىدۇ. ئەمما كېچىك شېرىك چوڭ شېرىككە ئىلىپ بارىدىغان ۋاسىتىدۇر. بۇ ئىككى تۈرلۈك بولۇپ، بىرى ئوچۇق شېرىك، يەنە بىرى يوشۇرۇن شېرىكتۇر.

بىرىنچى: ئوچۇق شېرىك؛ بۇ سۆز ۋە ئەمەللەر بىلەن بولىدىغان شېرىك. مەسىلەن: ئاللاھنىڭ غەيرىنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىش بولسا، سۆز ئارقىلىق سادىر قىلىنغان شېرىكتۇر. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئاللاھتىن باشقىسىنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ تۇرۇپ قەسەم قىلىدىكەن، ئۇ ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ.» [تىرمىزى رىۋايىتى].

"ئاللاھ خالىدى ۋە سىز خالىدىڭىز" دېگەنگە ئوخشاش. ساھابىلاردىن بىرى شۇنداق دېگەندە، رەسۇلۇللاھ ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «مېنى ئاللاھ بىلەن تەڭ ئورۇندا قويۇۋاتامسەن؟!»، "پەقەت ئاللاھ ئۆزى خالىدى دېگەن" دېگەن. «نەسائى رىۋايىتى».

شۇنىڭدەك "ئەگەر ئاللاھ ۋە سىز بولمىغىنىڭىزدا ئىدى" دېيىشمۇ يۇقىرىدىكى سۆزلەرگە ئوخشايدۇ. بۇ سۆزلەرنىڭ توغرىسى: "ئاللاھ خالىسا، كېيىن پالانىچى خالىسا"، "ئەگەر ئاللاھ بولمىغاندا، كېيىن پالانىچى بولمىغاندا ئىدى" دېيىش دۇرۇستۇر. چۈنكى بەندىنىڭ خالىشى ئاللاھنىڭ ئىرادىسىدىن كېيىن كىلىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ تەرجىمىسى: «پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ خالىغاندىلا ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ئاللاھ خالىمىغىچە سىلەرنىڭ خالىغىنىڭلارنىڭ ھېچ پايدىسى يوق).» [سۈرە تەكۋىر 29-ئايەت].

بىرىنچى: ئوچۇق شېرىك؛ بۇ سۆز ۋە ئەمەللەر بىلەن بولىدىغان شېرىك. مەسىلەن: ئاللاھنىڭ غەيرىنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىش بولسا، سۆز ئارقىلىق سادىر قىلىنغان شېرىكتۇر. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئاللاھتىن

باشقىسىنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ تۇرۇپ قەسەم قىلىدىكەن، ئۇ ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ.» [تىرمىزى رىۋايىتى].

ئەمما ئەمەل بىلەن بولغان شېرىك بولسا، كۆز تەگمىسۇن دېگەن ئۈمىد بىلەن تۇمار ۋە كۆزمۇنچاق ئېسىش قاتارلىق (ئاللاھ ئىنسانلارنىڭ سەۋەپ قىلىشىغا لايىق كۆرمىگەن) ئىشلارنى سەۋەپ بولۇش سۈپىتى بىلەن بالا-قازانى توسۇپ قالدۇ ياكى كۆتۈرۈۋىتىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلسا، بۇ كېچىك شېرىك ھېسابلىنىدۇ. ئەمما مەزكۇر نەرسىلەرنى بالا-قازا ۋە كۆز تېگىش قاتارلىق كىلىشمەسلىكلەرنى بىۋاسىتە توسۇپ قالدۇ دەپ ئېتىقاد قىلسا، بۇ ئاللاھنىڭ غەيرىدىن ئۈمىد قىلغانلىق بولۇپ چوڭ شېرىك ھېسابلىنىدۇ.

ئىككىنچى: يوشۇرۇن شېرىك؛ ئەمەل - ئىبادەتلەرنى رىيا (كىشىلەرگە كۆرسىتىش ياكى ئاڭلىتىش) نىيىتى بىلەن قىلىش دېمەكتۇر. ھەرقانداق بىر ئەمەل - ئىبادەتكە رىيا ئارىلاشقان ھامان شۇ ئەمەلنىڭ ساۋابىنى پۈتۈنلەي بىكار قىلىۋىتىدۇ. چۈنكى رىيا ئارىلاشقان ئەمەل - ئىبادەت ئاللاھ ئۈچۈن قىلىنغان بولماستىن، باشقىلارغا كۆرسىتىش ۋە باشقىلارنىڭ نەزىرىدىن ئۆتۈش ئۈچۈن قىلىنغان بولغاچقا، ئۇنىڭ ساۋابتىن نېسىۋىسى بولمايدۇ. ئاللاھ ئۆزى ئۈچۈن قىلىنمىغان بىر ئىبادەت ئۈچۈن قانداقمۇ ساۋاب بەرسۇن؟!.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىت قىلىدىكەن، ياخشى ئىش قىلسۇن، پەرۋەردىگارىغا قىلىدىغان ئىبادەتكە ھېچكىمنى شېرىك قىلمىسۇن.» [سۈرە كەھف 110 - ئايەت].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىغا: «سىلەر ئۈچۈن ئەڭ قورقىدىغان نەرسەم كىچىك شېرىكتۇر، دېگەندە، ساھابىلەر: ئۇ قايسى شېرىك يا رەسۇلەللاھ؟! دەپ سورايدۇ، رەسۇلۇللاھ جاۋاب بېرىپ: ئۇ رىيادۇر، دەيدۇ.» [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى].

ئەمەل - ئىبادەتلەرنى دۇنيالىق مەنپەئەتلەرنى كۆزلىگەن ھالدا قىلىشىمۇ شېرىكنىڭ بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. مەسىلەن: ھەجگە بېرىشتا، دىنىي ئىلىملەرنى ئۆگىنىشتە، جىھاد قىلىشتا، مەسچىتلەرگە ئىماملىق قىلىشتا، سەدىقە - ئېھسانلارنى قىلىشتا ۋە باشقا ئىبادەتلەردىمۇ مال - دۇنيا قازىنىشنى ياكى ئابىرۇي تېپىشنى مەقسەت - غايە قىلغان ئادەم كىچىك شېرىكنى سادىر قىلغان بولىدۇ. چۈنكى يۇقىرىقى ئىبادەتلەر پەقەت ئاللاھ ئۈچۈنلا خالىس قىلىنىدىغان ئەمەللەر بولۇپ، ئۇلار پەقەت ئاللاھنىڭلا ھەققىدۇر.

بۇ ئىبادەتلەرنى باشقىلار ياكى باشقا مەقسەت بىلەن قىلغانلار ئاللاھقا باشقىلارنى شېرىك قىلغان بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئالتۇن-كۈمۈش، پۇل-مال ۋە كىيىم-كېچەكنىڭ قۇلى بولغان كىشى خار بولسۇن، ئەگەر ئۇنىڭغا ئاسايىشلىق بىرىلسە رازى بولىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ ئەكسىچە بولسا ئاچچىقلىنىدۇ.» [بۇخارى رىۋايىتى].

ئىمام ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ "ئەلجەۋابۇل كافىي" ناملىق ئەسىرىنىڭ 115-بېتىدە مۇنداق دېگەن: "مەقسەت ۋە نىيەتلەردىكى شېرىكلەر چەكسىز كەتكەن دېڭىزغا ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭدىن نجاتلىققا چىقالايدىغانلار ناھايىتى ئاز بولىدۇ. كىمكى قىلغان ئەمەللىرىدە ئاللاھتىن باشقا كىمسىدىن مۇكاپات كۈتىدىكەن، ئۇ شۇ نىيەت ۋە مەقسەتدە ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ، چۈنكى "ئىخلاس" سۆز-ھەرىكەت ۋە مەقسەت-غايىلەردە يالغۇز ئاللاھنىلا كۆزلەش، ئۇنىڭدىن باشقىسىنى زادى كۆزلىمەسلىك دېمەكتۇر. مانا بۇ، ئاللاھ كۆرسەتكەن توغرا دىندۇركى، ئاللاھ بەندىلىرىنى شۇنىڭغا بۇيرۇغان بولۇپ، بۇنىڭدىن باشقىسى قوبۇل قىلىنمايدۇ. كىمكى بۇ ھەقىقەتتىن باش تارتسا، ئۇنىڭ دەۋەڭلىكىدىن باشقا نەرسە ئەمەس. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى ئىسلام دىنىدىن غەيرىي دىننى تىلەيدىكەن، ھەرگىز ئۇ (يەنى ئۇنىڭ دىنى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇ ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىدۇر.» [سۈرە ئال ئىمران 85-ئايەت]."

چوڭ ۋە كىچىك شېرىك ئارىسىدىكى پەرق تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە نۇقتىغا يىغىنچاقلىنىدۇ:

- 1- چوڭ شېرىك ساھىبىنى دىندىن چىقىرىدۇ. كىچىك شېرىك ساھىبىنى دىندىن چىقارمايدۇ.
- 2- چوڭ شېرىكنى سادىر قىلغان ئادەم ئەگەر تەۋبە قىلماي ئۆلسە، دوزاخ ئەھلىدىن بولۇپ كېتىدۇ. ئەمما كىچىك شېرىكنى سادىر قىلغان كىشىنى ئاللاھ خالىسا كەچۈرىدۇ.
- 3- چوڭ شېرىك ساھىبىنىڭ بارلىق ئەمەللىرىنى يوققا چىقىرىدۇ. ئەمما كىچىك شېرىك (رىيادىن باشقىسى) ئەمەللىرىنى يوققا چىقارمايدۇ، رىيا ۋە دۇنياۋى غەرەز ئۈچۈن قىلىنغان ئەمەل ئۆزىگە تەۋە بولغان ئەمەللىرىنىلا بىكار قىلىدۇ.

4- چوڭ شېرىك ساھىبىنىڭ مىلى ۋە جىنىنىڭ مۇسۇلمان ئۈچۈن ھالال بولۇشىغا سەۋەپ بولسا، كېچىك شېرىك ئۇنىڭ ئەكسىچە بولىدۇ.

كۇفرى ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى

كۇفرى ھەققىدە ئېنىقلىما:

كۇفرىنىڭ لۇغەتتىكى مەنىسى؛ يۆرگەش، يېپىش ۋە پەردىلەش دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. ئەمما شەرئىي ئىستىلاھدىكى مەنىسى: ئاللاھقا، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن بىرەرسىگە ياكى ئىمانغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەردىن بىرەرسىگە ئىنكار قىلىش دېمەكتۇر. كۇفرى ئىماننىڭ زىتتۇدۇر. ئاللاھنىڭ بارلىقىغا شەك قىلىش، ئىسلام دىنىدىن يۈز ئۇرۇش، ئىسلام ئەقىدىسىگە زىت ئېقىملارغا ئەگىشىش قاتارلىقلارمۇ كۇفرىنىڭ تۈرلىرىدىن سانىلىدۇ. كۇفرىنىڭ ئەڭ چوڭى ئاللاھنىڭ بارلىقىغا ئىنكار قىلىشتۇر. شۇنداقلا پەيغەمبەرنىڭ راستچىلىكىگە ئىشىنىپ تۇرۇپ ھەسەت تۈپەيلى ئىنكار قىلغۇچى ۋە يالغان سانغۇچىنىڭ كۇفرىسى ھەم بۇيۇكتۇر.

كۇفرى تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

بىرىنچى: چوڭ كۇفرى، بۇ ئېتىقادقا مۇناسىۋەتلىك بولغان كۇفرى بولۇپ، چوڭ كۇفرىنى سادىر قىلغان ئادەم كاپىر بولىدۇ. چوڭ كۇفرى تۆۋەندىكىدەك بەش قىسىمغا بۆلىنىدۇ:

1- كۇفرى ئىنكار: بۇ بولسا ئاللاھقا ياكى دىندا ئىشىنىش زۆرۈر بولغان ئەقىدە مەسىلىلىرىدىن بىرەرسىگە ئىنكار قىلىش ۋە يالغانغا چىقىرىش دېمەكتۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا

جَاءَهُ الْبَيِّنَاتُ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھقا يالغان چاچلىغان ياكى ھەق دىن كەلگەندە ئۇنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟، دوزاخقا بۇنداق كاپىرلارغا جاي يوقمىدى؟! (ئەلۋەتتە بار).» [سۈرە ئەنكەبۇت 68- ئايەت].

2- كۇفرى تەكەببۇر: بۇ بولسا ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنى ئېتىراپ قىلىشتىن باش تارتىش دېمەكتۇر. ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ

اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاز ۋاقتىدا پەرىشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى. ئىبلىس سەجدە قىلىشتىن باش تارتتى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، ئۇ كاپىرلاردىن بولۇپ كەتتى.» [سۈرە بەقەرە 34 - ئايەت].

3- كۇفرى شەك: بۇ بولسا ئاللاھنىڭ بارلىقىغا ياكى دىننىڭ ھەقىقىتىگە شەك قىلىش ياكى گۇمان بىلەن قاراش دېمەكتۇر. ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ تەرجىمىسى: «ئۇ مۇمىن بۇرادىرنى بېغىغا باشلاپ كىرىپ، كۇفرلىق قىلىش بىلەن ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان ھالدا ئېيتتى: بۇ باغ مەڭگۈ يوقالمايدۇ دەپ ئويلايمەن. شۇنىڭدەك قىيامەت بولمايدىغۇ دەپ ئويلايمەن. ئەگەر قىيامەت بولۇپ، مەن پەرۋەردىگارمغا قايتۇرۇلغاندىمۇ، ئەلۋەتتە بۇ باغدىن ياخشىراق بىر باغنى تاپمەن. ئۇنىڭغا مۇمىن بۇرادىرى مۇنازىرىلەشكەن ھالدا ئېيتتى: سېنى ئەسلىدە تۇپراقتىن، ئاندىن ئابىمەندىن يارىتىپ، ئاندىن سېنى راۋۇرۇس ئىنسان قىلغان زاتنى ئىنكار قىلامسەن؟ لېكىن مەن پەرۋەردىگارم بولغان ئۇ ئاللاھنى ئېتىراپ قىلمەن. پەرۋەردىگارمغا ھېچكىمنى شېرىك قىلمايمەن.» [سۈرە كەھف 35-36-37-38 - ئايەتلەر].

4- كۇفرى ئېتىراد: بۇ بولسا ئاللاھتىن ياكى ئۇنىڭ دىنىدىن يۈز ئۆرۈش دېمەكتۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ تەرجىمىسى: «كاپىرلار ئاگاھلاندىرۇلغان نەرسىلەردىن يۈز ئۆرۈگۈچىدۇر.» [سۈرە ئەھقاف 3 - ئايەت].

5- كۇفرى نىفاق: بۇ بولسا ئېغىزىدا ئىمان ئېيتىپ قويۇپ، كۆڭلىدە ئىشەنمەسلىك دېمەكتۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ تەرجىمىسى: «بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار ئېغىزلىرىدا ئىشىنىپ قويۇپ، ئاندىن كۆڭۈللىرىدە ئىنكار قىلدى. ئۇلارنىڭ دىللىرى پېچەتلەندى، شۇڭا ئۇلارنىڭ دىللىرىغا ھىدايەت يېتىپ بارالمايدۇ ۋە ئۇلار ئىماننى چۈشەنمەيدۇ.» [سۈرە مۇنافقۇن 3 - ئايەت].

ئىككىنچى: كىچىك كۇفرى، بۇ ھەقىقىي مەنىدىكى كۇفرى بولماستىن، بەلكى قۇرئان ۋە ھەدىسلەردە كۇفرىلىق دەپ ئاتالغان يامان ئىشلاردۇر. بۇ توردىكى كۇپرى ساھىبىنى كاپىرلىققا ئىلىپ بارمايدۇ. بۇنىڭغا بىنائەن، كىچىك كۇفرىنى سادىر قىلغان ئادەم گۇناھكار بولسىمۇ، ئىماندىن ئايرىلمايدۇ. كىچىك كۇفرىنىڭ بەزىلىرىنىڭ مىساللىرى تۆۋەندىكىدەك:

1- كۇفرى نېمەت: ئاللاھنىڭ ئاتا قىلغان نېمەتلىرىگە ناشۇكۇرلۇك قىلىش ۋە ئۇنىڭ ھەقىقىي ئادا قىلماسلىق دېمەكتۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ مۇنداق بىر مىسالنى كەلتۈردى: مەككە ئاھالىسى ئەسلىدە تىنچلىق ۋە خاتىرجەملىك ئىچىدە ئىدى. ئۇلارنىڭ رىزقى تەرەپ - تەرەپتىن كەتتاشا كېلىپ تۇراتتى. ئۇلار ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىگە كۇفرىلىق قىلدى. ئاللاھمۇ ئۇلارنى، ئۇلارنىڭ تۈزكۈرلۈقلىرى تۈپەيلى ئاچارچىلىق ۋە قورقۇنۇچ بىلەن جازالىدى.» [سۈرە نەھل 112- ئايەت].

2- مۇسۇلماننى ناھەق ئۆلتۈرۈش: مۇسۇلماننى ناھەق ئۆلتۈرۈشنىڭ گۇناھى ئېغىر بولغانلىقتىن كۇفرىلىق دەپ ئاتالغان. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مۇسۇلماننى ھاقارەتلەش پاستىلىق، ئۇنى ناھەق ئۆلتۈرۈش كۇفرىلىقتۇر.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

يەنە بىر ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مەندىن كېيىن بىر - بىرىڭلارنىڭ بويىغا قىلىچ ئۇرىدىغان كاپىر بولۇپ كەتمەڭلار.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

3- ئاللاھنىڭ غەيرى بىلەن قەسەم قىلىش: ئاللاھتىن باشقىنىڭ نامىنى ئاتاپ قەسەم قىلىش كۇفرىلىقتۇر. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئاللاھنىڭ غەيرى بىلەن قەسەم قىلىدىكەن، ئۇ كاپىر ۋە مۇشرىك بولۇپ كېتىدۇ.» [تىرمىزى رىۋايىتى. ھاكىم سەھىھ دېگەن].

ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە چوڭ گۇناھ سادىر قىلغۇچىنىمۇ مۆمىن دەپ ئاتىدى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾ تەرجىمىسى:

«ئى مۆمىنلەر! ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئۈچۈن قىساس ئېلىش سىلەرگە پەرز قىلىندى.»
[سۈرە بەقەرە 178-ئايەتنىڭ بىر قىسمى].

ئاللاھ تائالا قاتىلنى ئىمانلىقلار سېپىدىن چىقىرىۋەتمەستىن بەلكى ئۇنى قىساس ئىگىسى ئۈچۈن بۇرادەر دەپ ئاتىدى. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٍ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ تەرجىمىسى: «قاتىل ئۈچۈن (دىنىي) قېرىندىشى تەرىپىدىن بىرنەرسە كەچۈرۈم قىلىنسا (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى قاتىلدىن دىيەت ئېلىشقا رازى بولۇپ قىساس ئېلىشتىن ۋاز كەچسە، ئۇ، جىنايەتچىدىن دىيەتنى) چىرايلىقچە تەلەپ قىلىشى لازىم، (جىنايەتچىمۇ دىيەتنى) ياخشىلىقچە (يەنى كېچىكتۈرمەستىن، كېمەيتىۋەتمەستىن تولۇق) بېرىشى لازىم.» [سۈرە بەقەرە 178-ئايەتنىڭ بىر قىسمى].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا ۚ فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ ۚ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ. إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تەرجىمىسى: ئەگەر مۆمىنلەردىن ئىككى گۇرۇھ ئۇرۇشۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەپ قويۇڭلار، ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسىگە تاجاۋۇز قىلسا، تاجاۋۇز قىلغۇچى تاكى ئاللاھنىڭ ھۆكۈمىگە قايتقانغا قەدەر (يەنى تاجاۋۇزنى توختاتقانغا قەدەر) ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇڭلار، ئەگەر ئۇلار (ئاللاھنىڭ ئەمرىگە) قايتسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى (ھېچبىر تەرەپكە يان باسماستىن) ئادىللىق بىلەن تۈزەپ قويۇڭلار، (ھەممە ئىشتا) ئادىل بولۇڭلار، ئاللاھ ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ. مۆمىنلەر ھەقىقەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر، (ئۇرۇشۇپ قالسا) قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار، رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللاھتىن قورقۇڭلار.» [سۈرە ھۇجرات 9-10-ئايەتلەر].

يۇقىرىقى ئايەتلەردە بايان قىلىنغانى دىنى قېرىنداشلىق ئىكەنلىكىدە شەك يوق.

چوڭ كۇفرى بىلەن كىچىك كۇفرى ئوتتۇرىسىدىكى پەرقلەر:

1- چوڭ كۇفرىنى سادىر قىلغان ئادەم شەكسىز كاپىر بولىدۇ، ئۇنىڭ قىلغان بارلىق ياخشى ئەمەللىرى پايدىسىز بولىدۇ. ئەمما كىچىك كۇفرىنى سادىر قىلغۇچى كاپىر بولمايدۇ، بەلكى ئېغىر گۇناھكار بولىدۇ. باشقا ياخشى ئەمەللىرىمۇ بىكار بولمايدۇ. ئەمما مەزكۇر قىلمىشنىڭ ھەجمىدە جازاغا تارتىلىدۇ.

2- چوڭ كۇفرىنى سادىر قىلغانلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ. ئەمما كىچىك كۇفرىنى سادىر قىلغانلار ئەگەر دوزاخقا كىرسە ئۇنىڭدا مەڭگۈ قالمايدۇ، ئەگەر ئاللاھ خالىسا ئۇنى ئەپۇ قىلىپ ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزمەيدۇ.

3- چوڭ كۇفرى ساھىبىنىڭ مىلى ۋە جىنىنىڭ مۇسۇلمان ئۈچۈن ھالال بولۇشىغا سەۋەپ بولسا، كىچىك كۇفرى ئۇنىڭ ئەكسىچە بولىدۇ.

4- چوڭ كۇفرىنى سادىر قىلغانلارغا دىنىي جەھەتتە ئاداۋەت تۇتۇش، ئۇلارنى دوست تۇتماسلىق لازىم كېلىدۇ. ئەمما كىچىك كۇفرىنى سادىر قىلغانلارغا بولسا، دىنىي ئاداۋەتتە بولۇش ۋە دۈشمەن بولۇشقا بولمايدۇ. بەلكى ئۇ ئاللاھقا بولغان ئىمانى ۋە شەرىئەتكە ئەمەل قىلىشىغا قاراپ ياخشى كۆرۈلىدۇ ۋە دوست تۇتۇلىدۇ.

نىفاق ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى

نىفاق ھەققىدە ئېنىقلىما:

نىفاق سۆزىنىڭ لۇغەت مەنىسى: ئىچىدە بىر نەرسىنى يوشۇرۇش دېمەكتۇر. نىفاننىڭ ئىسلام ئىستىلاھىدىكى مەنىسى: تىلىدا مۇسۇلمانلىقىنى سۆزلەپ قويۇپ، بۇ دىلىدا كۇفرلىقنى يوشۇرۇش دېمەكتۇر. مانا بۇ، مۇناپىقنىڭ ھەقىقىي تەرىپىدۇر. بۇ تۈردىكى كىشىنىڭ مۇناپىق دەپ ئاتىلىشىدىكى سەۋەب، ئۇنىڭ شەرىئەتكە بىر ئىشىكىدىن كىرىپ يەنە بىر ئىشىكىدىن چىقىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈندۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ تەرجىمىسى:

«شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار دىندىن چىققۇچى پاسىقلاردۇر.» [سۈرە تەۋبە 67- ئايەت].

مۇناپىقلارنىڭ ئاخىرەتتە كۆرىدىغان جازاسى كاپىرلارنىڭكىدىن ئېغىردۇر، ئەلۋەتتە. چۈنكى مۇناپىقلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا يەتكۈزىدىغان زىيانكەشلىكلىرى ۋە مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىگە بولغان خەتىرى كاپىرلارنىڭكىدىن چوڭدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق

دېگەن: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ يَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾

تەرجىمىسى: «مۇناپىقلار چوقۇم دوزاخنىڭ ئەڭ ئاستىقى قەۋىتىگە تاشلىنىدۇ، ئۇلارغا ھەرگىزمۇ نازابىتىن قۇتقۇزغۇچى مەدەتكار تاپالمايسەن.» [سۈرە نىسا 145 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾

تەرجىمىسى: «شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار ئاللاھنى ئالدىماقچى بولۇشىدۇ، ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئالدىماقچىلىقىغا يارىشا جازا بېرىدۇ.» [سۈرە نىسا 142- ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخَادِعُونَ إِلَّا

أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ. فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۗ وَاللَّهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ

بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار ئاللاھنى ۋە مۆمىنلەرنى ئالدىماقچى

بولدۇ، ھەقىقەتتە ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا

كېسەل (يەنى مۇناپىقلىق ۋە شەكىلىنىش) بار، ئاللاھ ئۇلارنىڭ كېسىلىنى

كۈچەيتىۋەتتى، يالغان سۆزلىگەنلىكلىرى (يەنى يالغاندىن ئىماننى دەۋا

قىلغانلىقلىرى ۋە ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن ئۇلار

قاتتىق نازابقا دۇچار بولدى» [سۈرە بەقەرە 9-10- ئايەتلەر].

نىفاقنىڭ تۈرلىرى:

نىقق تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

بىرىنچى: ئېتىقادى نىفاق: بۇ بولسا ئۆزىنىڭ مۇسۇلمان ئىكەنلىكىنى ئېغىزىدا سۆزلەپ قويۇپ، چىن كۆڭلىدە كۇفرنى يوشۇرۇش ۋە ئىشەنمەسلىك دېگەنلىك بولۇپ، بۇنداقلا گەرچە ئۆزلىرىنى مۇسۇلمانلار قاتارىدىن سانسىمۇ ئۇلار ھەرگىزمۇ مۇسۇلمانلاردىن ئەمەس، بەلكى ئەشەددىي كاپىرلاردىن سانلىدۇ. شۇڭا ئۇلارنىڭ ئاخىرەتتە كۆرىدىغان جازاسى كاپىرلارنىڭكىدىن ئېغىر بولىدۇ. مۇناپىقلار ھەر زامان ۋە ھەممىلا جايدا تېپىلىدۇ. ئۇلار ھەمىشە ئۆزلىرىنىڭ ئىككى يۈزلىمچىلىكى بىلەن مۇسۇلمانلار ۋە ئىسلام دىنىنىڭ زىيىنىغا ئىش ئېلىپ بارغۇچى مەخلۇقلاردۇر. مۇناپىقلار شۇنداق رەزىل مەخلۇقلاركى، مۇسۇلمانلار كۈچلەنگەن ۋاقىتتا (مېلى ۋە جېنىنىڭ ئامانلىقى ئۈچۈن) ئۇلار ئۆزلىرىنى مۇسۇلمانلار قاتارىدىن كۆرسىتىشكە ئۇرۇنىدۇ. مۇسۇلمانلار ئاجىزلاشقان ۋاقىتلاردا ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ دىللىرىدا يوشۇرۇپ كەلگەن كۇفرنى ئاشكارىلايدۇ. مۇناپىق زاهىرىدا ئاللاھقا، پەرىشتىلەرگە، كىتاپلارغا، پەيغەمبەرلەرگە، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن بولۇپ كۆرىنىدۇ، ماھىيەتتە، ئەسلى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى يالغان دەپ ئىنكار قىلىدۇ. بۇ تۈردىكى مەخلۇقلار ھەر مىللەت ۋە جەمئىيەتتە مەۋجۇتتۇر. قۇرئان كەرىم مۇناپىقلارنىڭ ئەپتى- بەشىرىسىنى ئېچىپ تاشلاپ، بەندىلەرنىڭ نىفاق ۋە مۇناپىقلىقتىن ساقلىنىشىنى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى كۆرسىتىپ بەردى.

قۇرئان كەرىمدە بەقەرە سۈرىسىنىڭ بېشىدىلا مۆمىنلەر، كاپىرلار ۋە مۇناپىقلاردىن ئىبارەت ئۈچ گۇرۇھ كىشىلەر بايان قىلىنغان بولۇپ، مۆمىنلەرنىڭ بايانى 2 ئايەت بىلەن، كاپىرلارنىڭ بايانى 4 ئايەت بىلەن، مۇناپىقلارنىڭ بايانى بولسا، 13 ئايەت بىلەن تاماملانغان. شۇنىڭدىن كۆرۈنۈپلىشىغا بولىدۇكى، مۇناپىقلارنىڭ ئىسلام ئەھلىگە كەلتۈرىدىغان زىيانكەشلىكلىرى ھەقىقەتەن چوڭدۇر. ئۇلاردىن ھەزەر قىلىش لازىم. چۈنكى ئۇلار كۆرۈنىشتە ئىسلامغا، مۇسۇلمانلارغا ياردەم بەرگەندەك ياكى مۇسۇلمانلار بىلەن دوستتەك تۇيغۇنى بېرىدۇ، ماھىيەتتە ئۇلار ئىسلام ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنىدۇر. [ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھنىڭ " مۇناپىقلارنىڭ سۈپىتى " ناملىق ئەسىرىدىن ئىلىندى].

ئېتىقادتىكى مۇناپىقلىق تۆۋەندىكىدەك ئالتە تۈرگە بۆلىنىدۇ:

- 1- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى يالغان ساناش.
 - 2- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئېلىپ كەتكەن نەرسىلەرنىڭ بەزىلىرىنى رەت قىلىش.
 - 3- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى يامان كۆرۈش.
 - 4- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئېلىپ كەلگەن نەرسىلەرنىڭ بەزىلىرىنى يامان كۆرۈش.
 - 5- ئىسلام دىنىنىڭ ئاجىزلىشىشى بىلەن خۇشال بولۇش.
 - 6- ئىسلام دىنىنىڭ كۈچىيىشى، روناق تېپىپ گۈللىشىشىنى يامان كۆرۈش.
- ئىككىنچى: ئەمەلىي نىفاق: بۇ بولسا دىنغا ئىشىنىپ، مۇسۇلمان بولۇپ تۇرۇپ مۇناپىقلارغا خاس بولغان بەزى قىلمىشلارنى قىلىش دېمەكتۇر. مۇنداقلا مۇسۇلمانلار قاتارىدىن سانىلىدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئىمانى ھەقىقىي مەنىدىكى مۇناپىقلارنىڭكىگە ئوخشاش ساختا ئىمان بولماستىن، بەلكى ئۇلاردا ئىمان ۋە نىپاقلق سۈپىتى بار كىشىلەردۇر. بىراق ئۇلارنىڭ ئەخلاقى ۋە قىلمىشلىرى مۇناپىقلارغا خاس رەزىل ئەخلاق ۋە قىلمىش بولغانلىقتىن بولارنىڭ ھالى خەتەرلىكتۇر. چۈنكى مۇنداق كىشىلەر مۇسۇلمانلىق بىلەن مۇناپىقلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىش ئېلىپ بارغۇچىلاردۇر. ئەگەر ئۇلارنىڭ مۇناپىقلىقى مۇسۇلمانلىقنى بېسىپلا كەتسە، ئۇلار ھەقىقىي مەنىدىكى مۇناپىقلاردىن بولۇپ كېتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمدىكى تۆت ئىللەت تېپىلىدىكەن، ئۇ چىن مەنىدىكى مۇناپىقلىقنىڭ ئالامەتلىرىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملەشتۈرگەن بولىدۇ. كىمدىكى بۇ تۆت ئىللەتتىن بىرى تېپىلىدىكەن، تاكى بۇنى تاشلىمىغىچىلىك ئۇنىڭدا مۇناپىقلىقنىڭ ئالامىتىدىن بىرى مەۋجۇت بولغان بولىدۇ. بۇ تۆت ئىللەت: «ئامانەتكە خىيانەت قىلىش، يالغان سۆزلەش، ۋەدىگە خىلاپلىق قىلىش، جېدەل- ماجىرا قىلىشقاندا ئېغىزنى بۇزۇش.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس].
- يەنى يۇقىرىقى مۇناپىقلىقنىڭ ئىللەتلىرىدىن بولغان ئىشلارنىڭ بىرىسىنى ئىشلىگەن ئادەمدە مۇناپىقلارغا خاس ئالامەتلەردىن بىرى تېپىلغان بولىدۇ. شۇنىڭدەك، ئۆزىدە بۇ تۆت ئىللەتنىڭ ھەممىسى تېپىلغان ئادەم ھەقىقىي مەنىدىكى مۇناپىقلارنىڭ ئەخلاقىنى ئۆزلەشتۈرگەن بولىدۇ، دېگەنلىكتۇر. بەزى كىشىلەردە ياخشىلىق خىسەلەتلىرى بىلەن يامانلىق ئالامەتلىرى، ئىمان بىلەن كۇفرلىق، چىنلىق بىلەن مۇناپىقلىق بىرگە تېپىلىدۇ. ئۇلار بولارنىڭ مىقدارىغا كۆرە ساۋابلىق ۋە گۇناھتىن بولغان نېسىۋىلىرىنى ئالىدۇ، يەنى

ياخشلىقلىرىنىڭ مۇكاپاتىنى، يامانلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تاپىدۇ. مۇسالىغا ئالساق: نامازنى مەسچىتتە جامائەت بىلەن ئادا قىلىشقا ئىرىشىش مۇنافىقلارنىڭ سۈپەتلىرىدىندۇر. مۇنافىقلىق ئىنساننىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكى ئۈچۈن غايەت يامان ۋە خەتەرلىكتۇر. ساھابىلەر ئۆزلىرىدە مۇنافىقلارنىڭ سۈپەتلىرىدىن تىپىلىپ قىلىشىدىن ئاجايىپ ئەندىشە قىلىشاتتى.

بۇ ھەقتە ئىبنى ئەبى مۇلەيكە مۇنداق دەيدۇ: "مەن ھاياتىمدا رەسۇلۇللاھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوتتۇز نەچچە ساھابىسى بىلەن يۈز كۆرۈشۈشكە مۇيەسسەر بولغان، ئۇلارنىڭ ھەممىسى مۇنافىقلىقتىن قاتتىق قورقۇشاتتى".

ئېتىقادىي نىفاق بىلەن ئەمەلىي نىفاقنىڭ پەرقلىرى:

- 1- ئېتىقادتىكى مۇنافىقلىق؛ ئېتىقادتا تىل بىلەن دىلنىڭ بىردەك بولمىغانلىقىدۇر. ئەمما ئەمەلدىكى مۇنافىقلىق؛ ئەمەلدە تىل بىلەن دىلنىڭ بىردەك بولمىغانلىقىدۇر.
- 2- ئېتىقادتىكى مۇنافىقلىق بىلەن كىشى دىندىن چىقىدۇ. ئەمما ئەمەلدىكى مۇنافىقلىق بىلەن كاپىر بولمايدۇ. بەلكى گۇناھكار بولغان بولسىمۇ، مۇسۇلمان دېيىلىدۇ.
- 3- ئېتىقادتىكى مۇنافىقلىق مۆمىننىڭ سادىر بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ كاپىرلارنىڭ ئىشىدۇر. ئەمما ئەمەلدىكى مۇنافىقلىق گاهدا مۆمىننىڭ سادىر بولىدۇ.
- 4- ئېتىقادتىكى مۇنافىقلىقنى ئىشلىگەن ئادەمنىڭ تەۋبىسى ئىمان ئېيتىشتۇر. ئەمما ئەمەلدىكى مۇنافىقلىق سادىر قىلغان ئادەم مۇسۇلمان بولغىنى ئۈچۈن تەۋبە قىلسا، ئاللاھنىڭ مەغپىرىتىگە ئېرىشىدۇ.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: "مۇسۇلمانلارنىڭ بەزىسى كۆپ ھاللاردا مۇنافىقلىقنىڭ ئىللەتلىرىدىن بولغان ئىشلاردىن بىرەرسىنى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپىرەكىنى سادىر قىلىپ قويدۇ- دە، ئارقىدىن بۇ گۇناھى ئۈچۈن تەۋبە قىلىدۇ. ئاللاھمۇ ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، گاهدا مۇسۇلمان كىشىنىڭ قەلبىگە مۇنافىقلىقنىڭ بەزى ئىللەتلىرى كىرىپ قالىدۇ، ئاللاھ ئۇنى ئۇنىڭدىن قۇتقۇزىدۇ. مۇسۇلمان ھەر ۋاقىت شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىلىرى ئارقىلىق سىنىلىدۇ، بۇ خۇددى ساھابىلەردىن بىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «يا رەسۇلۇللاھ! گاهدا كۆڭلىمىزگە شۇنداق ۋەسۋەسىلەر (يامان خىياللار) كېلىدۇكى، بىزگە شۇ ئەسنادا ئاسماننىڭ ئۈستىمىزگە يېقىلغىنى ئۇنىڭدىن ياخشىراق كۆرۈنىدۇ، دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ: مانا بۇ ئىماننىڭ ئالامىتىدۇر، دەيدۇ.» يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «بۇنى

ئېيتىش تولىمۇ ئېغىر دېگىنىدە، ئۇنىڭ ھېلە-نەيرەڭلىرىنى ۋەسۋەسە بىلەن چەكلىگەن ئاللاھقا چەكسىز ھەمدۇ-سانالار بولسۇن، دەيدۇ. «ئىمام ئەھمەد ۋە مۇسلىم رىۋايىتى».

ئاللاھ تائالا چوڭ نىفاق (ئېتىقادىي نىفاق) ئەھلى ھەققىدە مۇنداق دېگەن: ﴿صُمُّ بِيكُمُ عُمِّي فَهُمْ لَا يَرِجِعُونَ﴾ يەنى (ئۇلار گاستۇر، گاجىدۇر، كوردۇر. شۇڭا ئۇلار ئازغۇنلۇقتىن مۇسۇلمانلىققا قايتمايدۇ،) [سۈرە بەقەرە 18-ئايەت].
شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دېگەن: "مۇناپىقلار ھەمىشە ئۆزلىرىنىڭ مۇسۇلمانلىقىنى كۆرسىتىپ قويۇپ، چىن قەلبتىن ھەقىقەت ئىشەنمىگەنلىكلىرى، ئۇلارنىڭ راست تەۋبە قىلغان ياكى ئالدامچىلىق قىلىۋاتقانلىقى بىلىنمىگەنلىك سەۋەبىدىن، مۇناپىقلارنىڭ تەۋبىسى قوبۇل قىلىنمىدۇ ياكى قىلىنمىدۇ دېگەن مەسىلە ئۈستىدە ئىسلام ئۆلىمالىرى ئوتتۇرىسىدا ئوخشىمىغان كۆز قاراشلار بارلىققا كەلگەن." [پەتىۋالار توپلىمى 28-توم 434 - 435 - بەتلەرگە قارالسۇن].

جاھىلىيەت، پىسقىق، زالالەت، مۇرتەدلىك قاتارلىقلارنىڭ تۈرى ۋە ئۇنىڭ ھۆكۈملىرى

جاھىلىيەت: ئىسلام دىنى بارلىققا كېلىشتىن بۇرۇنقى چاغلار دېمەكتۇر. ئىبنى ئەسىر جاھىلىيەت سۆزىگە مۇنداق ئېنىقلىما بېرىدۇ: "جاھىلىيەت ئىسلامدىن بۇرۇنقى ئەرەبلەرنىڭ ئاللاھنى، پەيغەمبەرنى، شەرىئەتنى ۋە ئەخلاقىنى تونۇمايدىغان، پەقەت ھەر قەبىلە ئۆزىنى ئۈستۈن كۆرۈپ باشقىلىرىنى كەمسىتىش، بىر-بىرىگە قارشى ئۇرۇش ئېچىش، قان تۆكۈش ۋە بۇتلارغا چوقۇنۇشتىن ئىبارەت بىر قاتار جاھالەتلىك ھالىتىدۇر." [ئەننەھايە ناملىق ئەسەر 1-توم 323-بەت].

جاھىلىيەت بىلىمسىزلىك ياكى ئىلىمگە ئەگەشمەسلىك دېگەن مەنىدەدۇر. شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دېگەن: "ھەقىقەتنى بىلمىگەن كىشى ئادەتتە جاھىل (بىلىمسىز) دېيىلىدۇ. شۇنداقلا ئۆزى بىلمەي تۇرۇپ بىلگەنلىك دەۋاسى قىلغان كىشى جاھىللارنىڭ جاھىلىدۇر. ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭ ئەكسىنى سۆزلىگەن ياكى بىلمەي تۇرۇپ سۆزلىگەن ئادەممۇ جاھىلدۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئەۋەتلىشتىن بۇرۇنقى ئىنسانلار ھەقىقىي مەنىدىكى جاھىللار ئىدى. ئۇلاردىن سادىر بولغان بارچە سۆز ۋە ھەرىكەتلەرنىڭ ھەممىسى ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى بىلىشتە جاھىل ئىكەنلىكىدىن بولغان ئىدى. شۇنداقلا، ئۆز ۋاقتىدا يەھۇدى ۋە خرىستىئان دىنلىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلغانلارمۇ جاھىللاردۇر. يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسى ئومۇميۈزلۈك جاھىلىيەتتۇر. ئەمما مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كەلگەندىن كېيىن، ئومۇميۈزلۈك جاھىلىيەتكە خاتىمە بېرىلگەن بولۇپ، پەقەت قىسمەن جاھىلىيەتلا مەۋجۇد بولغان. مەسىلەن: دۇنيانىڭ بەزى جايلىرىدىكى ئىنسانلار جاھالەت ھاياتىدا تۇرمۇش كەچۈرسىمۇ، باشقا جايلاردىكىلەر ئۇنداق ئەمەستۇر، بىرەر شەخس جاھالەتتە بولسىمۇ، يەنە باشقا بىرسى ئۇنداق ئەمەس. يېڭىدىن مۇسۇلمان بولغان بىراۋ مۇسۇلمان بولۇشتىن بۇرۇن جاھىلىيەتتە ياشىغان بولسىمۇ، مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن، مەرىپەتلىك ھاياتقا ئۆتكەن بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەۋەتلىگەندىن كېيىنكى ھېچبىر دەۋر جاھىلىيەت دەۋرى بولمايدۇ. چۈنكى كىشىلەر ئوخشاش بولمىغان دەۋرلەردە قانچىلىك جاھالەت ۋە زالالەتكە چۆمگەن تەقدىردىمۇ، ئىسلام مىللىتىدىن بىر گۇرۇپپا كىشىلەر ھەقىقەتنى نامايان قىلىپ تۇرىدۇ. ئەمما قىسمەن جاھىلىيەت ئىسلام دىيارلىرىدىمۇ مەۋجۇد تۇر. چۈنكى بۇلار بىر تۈركۈم شەخسلەردىن سادىر بولغانلىقتىن ئومۇمغا ۋەكىللىك

قىلالمايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «ئۇممىتىم ئىچىدە تۆت ئىش باركى، ئۇلار جاھىلىيەت ئىشلىرىدىندۇر.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا: «ھەقىقەتەن سەن جاھىلىيەتنىڭ قالدۇقلىرىدىن قۇتۇلۇپ بولمىغان ئادەمكەنسەن، دېگەن.» [بۇخارى رىۋايىتى].

خۇلاسىە قىلغاندا، جاھىلىيەت "ئومۇميۈزلۈك جاھىلىيەت" ۋە "قىسمەن جاھىلىيەت" دەپ ئىككى قىسىمغا بۆلۈندۇ:

ئومۇميۈزلۈك جاھىلىيەت: پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كېلىشتىن بۇرۇنقى ھالەت بولۇپ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر بولۇپ كېلىشى بىلەن، بۇ تۈردىكى جاھىلىيەتكە خاتىمە بېرىلگەن.

قىسمەن جاھىلىيەت: ئايرىم دەۋىر ۋە رايون، قىسمەن شەخسلەردە تېپىلىدىغان جاھىلىيەت بولۇپ، ئۇلار ھازىرمۇ شۇ بويۇنچە داۋام قىلماقتا. بۇنىڭدىن مەلۇم بولىدىكى، كۈنىمىزدىكى جاھىلىيەت ئومۇميۈزلۈك ئەمەس، بەلكى قىسمەن جاھىلىيەتتۇر.

پىسىق:

پىسىق كەلىمىسىنىڭ لۇغەتتىكى مەنىسى: چىقىش دېمەكتۇر. پىسىقنىڭ شەرىئى ئىستىلاھى مەنىسى: ئاللاھنىڭ ئىتائىتىدىن چىقىش دېگەنلىكتۇر. مانا بۇ، ئىسلام ئەھلىنىڭ شەرىئى ئىستىلاھىدا قوللانغان پىسىق سۆزىنىڭ ئۆز مەنىسىدۇر. پىسىق ياكى پىسىق سۆزى كاپىرلار ئۈچۈن قوللىنىلغاندەك، مۇسۇلمانلاردىن بولغان ئاسىي - گۇناھكارلار ئۈچۈنمۇ قوللىنىلدى.

پىسىق ئىككىگە بۆلۈندۇ: بىرى، ئۇنى سادىر قىلغان كىشىنى مۇسۇلمانلىقتىن چىقىرىدىغان پىسىق بولۇپ، بۇنداقلا كاپىر دېيىلىدۇ. ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە، كاپىرلارنى پاسىقلار، دەپ ئاتىغان: ﴿فَقَسَقَ عَنِ أَمْرِ رَبِّهِ﴾ تەرجىمىسى: «شۇڭا ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئىتائىتىدىن چىقتى.» [سۈرە كەھف 50-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَا وَأَهُمُ النَّارُ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھنىڭ ئىتائىتىدىن چىقىپ كاپىر بولغان پاسىقلارغا كەلسەك، ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ.» [سۈرە سەجەدە 20-ئايەت].

يۇقىرىقى ئايەتلەردىكى پىسقى سۆزدىن كاپىرلار ئىرادە قىلىنىدىغانلىقىغا ئايەتنىڭ داۋامى دەلىل بولىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكذِّبُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ھەر قاچان ئۇلار دوزاختىن چىقماقچى بولسا، ئۇلار دوزاخقا قايتۇرۇلىدۇ. ئۇلارغا: «سىلەر ئىنكار قىلغان دوزاخنىڭ ئازابىنى تېتىڭلار، دېيىلىدۇ.» [سۈرە سەجە 20-ئايەت].

شۇنداقلا قۇرئان كەرىم مۇسۇلمانلاردىن بولغان ئاسىي - گۇناھكارلارنىمۇ پاسىقلار دەپ ئاتىغان. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئىپپەتلىك ئاياللارنى زىنا بىلەن قارىلىغان، بۇنىڭ راستلىقىغا ئادىل تۆت گۇۋاھچىنى كەلتۈرەلمىگەنلەرنى 80 دەررە ئۇرۇڭلار. ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى ھەرگىز قوبۇل قىلماڭلار، ئۇلار پاسىقلاردۇر.» [سۈرە نۇر 4 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْتَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ تەرجىمىسى: «ھەج ئايلىرىدا ھەج قىلىشنى نىيەت قىلغان (يەنى ئېھرام باغلىغان) ئادەمنىڭ جىنسىي ئالاقە قىلىشى، گۇناھ قىلىشى ۋە جاتچال قىلىشى مەنئى قىلىنىدۇ.» [سۈرە بەقەرە 197-ئايەت]. ئۆلىمالار بۇ ئايەتتىكى «فُسُوقَ» كەلمىسىنى گۇناھ-مەسسىيەت دەپ چۈشەندۈرگەن. [شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيەنىڭ "كىتابۇل ئىيمان" ناملىق ئەسىرى 278-بەت].

زالالەت (ئازغۇنلۇق):

زالالەت سۆزى، توغرا يولدىن ئېزىش دېگەن مەنانى بېرىدۇ. زالالەت ھىدايەتنىڭ ئەكسىدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿مَنْ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ھىدايەت تاپقاننىڭ پايدىسى ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈندۇر. كىمكى ئازىدىكەن، ئازغاننىڭ زىنىنى ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈندۇر.» [سۈرە ئىسرا 15 - ئايەت].

قۇرئان كەرىمدە "زالالەت" سۆزى كۆپ مەنلەردە قوللىنىلدى.

1- كۇفرلىق مەنسىدە كېلىشى. ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى ئاللاھنى، ئاللاھنىڭ پەرىشتىلىرىنى، كىتابلىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى ۋە ئاخىرەت كۈنىنى ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇ قاتتىق ئازغان بولىدۇ.» [سۈرە نىسا 136 - ئايەت].

2- شېرىك مەنسىدە كېلىشى. ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، ئۇ ھەقىقەتەن ئازغان بولىدۇ.» [سۈرە نىسا 116 - ئايەت].

3- مۇسۇلمانلاردىن شەرىئەت ئەھكاملىرىغا خىلاپلىق قىلغۇچى ئاسىي - گۇناھكار مەنسىدە كېلىدۇ. «ئازغۇن پىرقىلەر» دېگەنگە ئوخشاش.

4- خاتالىق مەنسىدە كېلىدۇ. قۇرئان كەرىم مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سۆزىنى ھېكايە قىلىدۇ: ﴿قَالَ فَعَلْتَهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ﴾ تەرجىمىسى: «مۇسا ئېيتتى: مەن ئۇ ئىشنى قىلغىنىمدا ئازغۇنلاردىن (يەنى نادانلاردىن) ئىدىم.» [سۈرە شۇئەرا 20 - ئايەت].

5- ئۈنۈتقانلىق مەنسىدە كېلىدۇ. قۇرئان كەرىم ئىككى ئايالنىڭ گۇۋاھلىقتىن ئۆتۈشى ھەققىدە مۇنداق دېگەن: ﴿أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى﴾ تەرجىمىسى: «بۇ ئىككى ئايالنىڭ بىرى ئازسا، يەنى ئۇنتۇپ قالسا ئىككىنچىسى ئېسىگە سالىدۇ.» [سۈرە بەقەرە 282 - ئايەت].

6- بىر نەرسىنىڭ يوقاپ كېتىشى ياكى ئىزىپ قىلىشى مەنسىدىمۇ كېلىدۇ. مەسلەن: «تۈگە يوقاپ كەتتى» دېگەنگە ئوخشاش.

مۇرتەدلىك ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى:

مۇرتەد سۆزى لۇغەتتە: قايتىش ياكى يىنىۋېلىش دېگەن مەنانى ئىپادىلەيدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ﴾ تەرجىمىسى: «ئارقىڭلارغا چېكىنمەڭلار، بولمىسا (ئىككىلا دۇنيادا) زىيان تارتقۇچىلاردىن بولۇپ قالسىلەر.» [سۈرە مائىدە 21 - ئايەت].

مۇرتەد سۆزى شەرئىي ئاتالغۇدا: مۇسۇلمان بولغاندىن كىيىن كۇفرغا قايتىش دېگەننى ئىپادىلەيدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۗ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۗ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تەرجىمىسى: «سەلەردىن كىمكى ئۆز دىنىدىن قايتىپ كاپىر بېتى ئۆلسە، ئۇنىڭ ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ. بۇنداق ئادەملەر ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر.»

مۇرتەدلىك ئىسلامنى بۇزغۇچى ئىشلاردىن بىرەرنى قىلىش ئارقىلىق بولىدۇ. مۇرتەدلىك تۆۋەندىكىدىن ئىبارەت تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1- سۆز بىلەن مۇرتەد بولۇش. مەسىلەن: ئاللاھنى ياكى ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن بىرىنى ياكى پەرىشتىلەرنى سۆكۈش، ئۆزىنىڭ غەيبىنى بىلىدىغانلىقىنى دەۋا قىلىش، ئۆلۈكلەردىن مەدەت سورا، شەرئەت ئەھكاملىرىنى كەمستىش، پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىش، ئاللاھتىن غەيرىگە ھاجەتلىرىنى سوراپ دۇئا قىلىش ۋە ئۇنىڭغا سېغىنىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەتتۇر.

2- ئىش - ھەرىكەت بىلەن مۇرتەد بولۇش. مەسىلەن: بۇتلارغا، دەل - دەرەخلەرگە، تاشلارغا، ھايۋانلارغا، ساختا مەبۇدلارغا چوقۇنۇش، قەبرىلەرگە باش ئۇرۇش ۋە ئۇلارغا قان قىلىش، سېھىرگەرلىك قىلىش، سېھىرنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىش، ئىنسانلار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن يەرلىك قانۇنلارنى ئىسلام شەرئىتىدىن ئەۋزەل دەپ ئېتىقاد قىلىش ۋە ئۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەتتۇر.

3- ئېتىقاد بىلەن مۇرتەد بولۇش. مەسىلەن: ئاللاھنى شېرىكى بار ياكى بالسى بار دەپ ئېتىقاد قىلىش. ئەۋلىيالار، قۇتۇپلار، مازار - ماشايخىلار كائىناتتىكى بەزى ئىشلارنى تەسەررۇپ قىلالايدۇ ياكى كىشىلەرگە پايدا يەتكۈزەلەيدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلىش. زىنا، ھاراق، ئۆسۈم ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئاللاھ ھارام قىلغان ئىشلارنى ھالال ساناش، ناماز، روزا، زاكات ۋە باشقا پەرزلەرنىڭ پەرزلىكىگە تېنىش قاتارلىق ئىشلاردىن ئىبارەتتۇر.

4- شەك بىلەن مۇرتەد بولۇش. مەسىلەن: ئاللاھنىڭ بارلىقىغا ياكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەق پەيغەمبەر ئىكەنلىكىگە شەك قىلىش، قۇرئان ئاللاھنىڭ سۆزى

ئىكەنلىكىدىن شەكىللىنىش، ئىسلام دىنىنىڭ توغرا دىن ئىكەنلىكىدىن شۈبھىلىنىش، قۇرئاننى ھازىرقى ئەسىرگە يارىمايدۇ دېيىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەتتۇر.

مۇرتەدلىك ئىسپاتلانغاندىن كىيىنكى ھۆكۈملەر:

بىرىنچى: دىندىن يېنىپ مۇرتەت بولغان ئادەمدىن ئۈچ كۈن ئىچىدە تەۋبە قىلىپ ئىسلامغا قايتىشى تەلەپ قىلىنىدۇ. (شەرىئەت ھۆكۈمى تەرىپىدىن) ئەگەر ئۇ قايتىدىن ئىمان ئېتىپ مۇسۇلمان بولسا، ئۆز ئەركىنلىكىگە قويۇپ بېرىلىدۇ ۋە شۇنداقلا ئۇنىڭغا مۇسۇلمانلارغا قىلىنىدىغان مۇئامىلە قىلىنىدۇ.

ئىككىنچى: ئەگەر تەۋبە قىلىشتىن باش تارتسا، ئۇنى ئۆلتۈرۈش پەرز بولىدۇ. رەسۇلۇللاھ ئەلەيھىسسالام: «كىمكى دىننى ئۆزگەرتسە (يەنى ئىسلامدىن يىنىۋالسا) ئۇنى ئۆلتۈرۈڭلار» دېگەن. [بۇخارى رىۋايىتى].

ئۈچىنچى: مۇرتەدتىن تەۋبە قىلىش تەلەپ قىلىنغان ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئۆز مال-مۈلكىنى تەسەررۈپ قىلىشى مەئى قىلىنىدۇ. ئەگەر ئىسلامغا قايتسا مال-مۈلكى ئۆزىنىڭ بولىدۇ. ئەگەر ئىسلامغا قايتماستىن ئۆلتۈرۈلسە ياكى مۇرتەدلىكتە ئۆلسە ئۇنىڭ بارلىق ئىقتىسادىي ئولجا سۈپىتىدە بەيتۇمالغا قوشۇۋىتىلىدۇ. ھەتتا بەزى ئەھلى ئىلىملار تەرىپىدىن: دىندىن يىنىۋالغان كىشى مۇرتەد بولغان پەيتتىن باشلاپ ئۇنىڭ مال-مۈلكى مۇسۇلمانلار مەنپەئەتى ئۈچۈن ئىشلىتىلسە دۇرۇس بولىدۇ، دېيىلگەن.

تۆتىنچى: مۇرتەدنىڭ نەسەب قېرىنداشلىرى ئارىسىدا مۇسۇلمانلۇق ھوقۇقى ئەمەلدىن قالدۇ. ئۇنىڭ مۇسۇلمان بولمايدۇ، قېرىنداشلىرى ئۇنىڭدىن، ئۇ قېرىنداشلىرىدىن مۇسۇلمان بولمايدۇ.

بەشىنچى: دىندىن يىنىۋالغان ئادەم، مۇرتەتلىك ھالى بويىچە ئۆلسە ياكى ئۆلتۈرۈلسە، ئۇ يۈيۈلماستىن، نامىزى چۈشۈرۈلمەستىن دەپنە قىلىنىدۇ. مۇرتەد مۇسۇلمانلارنىڭ قەبرىستانلىقلىرىغا دەپنە قىلىنمايدۇ. بەلكى كۇففارلارنىڭ مازارلىقلىرىغا دەپنە قىلىنىدۇ ياكى مۇسۇلمانلارنىڭ قەبرىستانلىقى بولمىغان جايغا كۆمۈۋىتىلىدۇ.

ئىككىنچى باب

تەۋھىدكە زىت كېلىدىغان ۋە ئۇنىڭغا نۇقسان يەتكۈزىدىغان سۆز-

ھەرىكەتلەر

(ئالاقانغا، چىنىغا ئوقۇش ئارقىلىق غەيبىنى بىلىدىغانلىق دەۋاسىنى قىلىش)

غەيب ھەققىدە ئېنىقلىما:

غەيب كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان مېتافىزىكا ئالىمىگە، ئۆتمۈش، ھازىر ۋە كېلەچەككە ئائىت ئىشلار دېمەكتۇر. غەيبىنى ئاللاھتىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ. بۇ

ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ

إِلَّا اللَّهُ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھتىن باشقا ھېچكىم ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى

غەيبىنى بىلمەيدۇ.» [سۈرە نەمل 65 - ئايەت].

غەيبىنى بىلىش ئىلمى پەقەت ئاللاھقىلا خاس بولغان ئىش دۇر. ئاللاھ ئۆزىنىڭ

ئىرادىسى بىلەن گاھدا پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىگە بىر قىسىم غەيبى ئىشلارنى ئىلاھىي ھېكمەتنىڭ تەقەززاسى بىلەن بىلدۈرىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن:

﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ﴾

تەرجىمىسى: «ئاللاھ غەيبىنى بىلگۈچىدۇر. ئۇ ئۆزىگە خاس بولغان غەيبى ئىشلاردىن

ھېچ ئادەمنى خەۋەردار قىلمايدۇ. پەقەت ئۆزى مەمنۇن بولغان پەيغەمبەرلىرىگىلا بەزى غەيبىلەرنى بىلدۈرىدۇ.» [سۈرە جن 26-27 - ئايەتلەر]. يەنى ئاللاھ خالىغان

پەيغەمبەرگە ئۆزى بىلدۈرۈشنى خالىغان غەيبى ئىشلارنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى

پەيغەمبەرلەر گاھدا، ئىنسانلارغا بەزى غەيبىلەردىن خەۋەر بېرىشتەك پەيغەمبەرلىك

مۆجىزىسىنى كۆرسىتىش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ راستتىنلا ئاللاھ تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن

ئەلچى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاشقا مۇھتاجدۇر. ئۇ ئاللاھ بىلدۈرگەن غەيبىنى كىشىلەرگە

ئۆزىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنىڭ دەلىلى ئورنىدا كۆرسىتىدۇ. ئاللاھ بەزى پەيغەمبەرلەرگە

ئۆزى بىلدۈرۈشنى خالىغان قىسىم غەيبىلەرنى بىلدۈرگەن. مەسىلەن: پەيغەمبىرىمىز

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاللاھ كېلەچەككە ئائىت بەزى غەيبىلەرنى بىلدۈرگەن.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ۋە ساھابىلىرىنىڭ مەككە كۇففارلىرىنىڭ دۈشمەنلىكىدىن

ئامان بولغان ھالدا مەسچىتى ھەرمگە كىرىدىغانلىقى، رۇملۇقلارنىڭ بىرقانچە يىل

ئىچىدە ئىرانلىقلارنى يېڭىدىغانلىقى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا غەيبى ئىشلار مۇھەممەد

ئەلەيھىسسالامغا ئالدىن بىلدۈرۈلۈپ، ئەمەلىيەتتە مەيدانغا چىققانلىقى ئېيتقانلىرىمىزنىڭ جانلىق مىسالدۇر. بۇلاردىن باشقا قايسى بىر يول بىلەن بولمىسۇن، غەيبىنى بىلىدىغانلىق دەۋاسىنى قىلغۇچىلار شۈبھىسىز كازاپلاردۇر. ئۇلارغا ئىشىنىشكە بولمايدۇ.

غەيبىنى بىلىدىغانلىقىنى دەۋا قىلىدىغان ئالدامچىلار ھەر زاماندا مەۋجۇدتۇر. ئۇلار ئاللىقانغا ياكى چىنغا ئوقۇش، سېھىرگەرلىك قىلىش، پال ئېچىش قاتارلىق ئۇسۇللىرى بىلەن كېلەچەكتىكى ئىشلاردىن، يوقاپ كەتكەن نەرسىلەرنىڭ ئورنىنى، ياكى كىمنىڭ ئالغانلىقىنى يالغاندىن خەۋەر بېرىشىدۇ. بەزى كېسەللەرگە ئۇلارنىڭ بىرەر شەخسنىڭ قەست قىلغانلىقىدىن كېسەل بولغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئۇلار بۇ ئىشلاردا پەقەت جىن-شەيتانلارنى ئىشقا سالدى. جىن-شەيتانلارنىڭ راست - يالغان بارلىق سۆزلىرىنى راست دەپ كۆرىشىدۇ. كىشىلەرنى بۇنىڭ بىلەن قايىل قىلىپ ئىشەندۈرىدۇ. بەزىلىرى مۇنەججىملىك يولى (يۇلتۇزلارغا قاراش) بىلەن پالانى يۇلتۇز چىققان ۋاقىتتا ئۆيلەنگەن ئادەم مۇنداق بولىدۇ، پالانى يۇلتۇز چىققاندا ئۆيلەنگەن ئادەم ئانداق بولىدۇ ۋە پالانى يۇلتۇز كۆرۈنگەندە تۇغۇلغان بالا مۇنداق بولىدۇ، دېگەنگە ئوخشاش يالغان سۆزلەرنى قىلىدۇ. بەزى جاھىل ۋە ئىمانى ئاجىز كىشىلەر بۇ ئالدامچى مۇنەججىملەرنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىپ، ئۇلاردىن ئۆزلىرىنىڭ كېلەچەك تۇرمۇشى، بېشىغا كېلىدىغانلىرى ۋە باشقا ئىشلىرى توغرىلىق مەسلىھەت سورايدۇ. مۇنەججىملەر بىلەن پالچىلار ۋە سېھىرگەرلەر ئۇلارنى يالغان سۆزلىرى بىلەن قايىل قىلىدۇ. نەتىجىدە ئۇلاردىن يول سورىغۇچىلار دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە زىيان تارتىدۇ.

كىمكى غەيبىنى بىلىمەن، دەپ دەۋا قىلىدىكەن ياكى غەيبىتىن سۆزلىگەنلەرنىڭ سۆزىگە كۆڭلىدىن ئىشىنىدىكەن ئۇ شەكسىز كاپىر بولىدۇ. ئاللاھ بۇ ھالاكەتتىن پاناھ بەرسۇن ... ئامىن.

ئۆزىنىڭ غەيبىنى بىلىدىغانلىقىنى دەۋا قىلغان ئالدامچىلار، غەيبىنى بىلىشتىن ئىبارەت ئاللاھقىلا خاس بولغان بۇ ئىلاھىي خۇسۇسىيەتتە ئۆزىنى ئاللاھقا شېرىك قىلىۋالغان بولىدۇ. مۇنداق ئالدامچىلارنىڭ غەيبىتىن سۆزلىگەن سۆزلىرىگە ئىشەنگەن ئادەم مەزكۇر ئالدامچىلارنى غەيبىنى بىلىشتە ئاللاھقا شېرىك قىلغان ۋە ئۇلارنىڭ غەيبىنى بىلىمىز، دېگەن دەۋاسىغا ئاۋاز قوشقان بولىدۇ. شۇڭا، مۇنەججىملەر، سېھىرگەرلەر، پالچىلار، داخانلار ۋە رامباللار شەكسىز كاپىرلاردۇر. ئۇلارنىڭ غەيبىتىن سۆزلىگەن سۆزلىرىگە

يۈرەكتىن ئىشەنگەن ئادەممۇ كاپىر بولىدۇ. يۇلتۇزلار ئاللاھ ياراتقان مەخلۇقاتتۇر. ئۇلار ئاللاھنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن ئىش كۆرىدۇ. جن - شەيتانلار ئاسمان پەرىشتىلىرىنىڭ بەزى خەۋەرلىرىدىن ئوغۇرلۇقچە پايدىلىنىش ئارقىلىق بىر راستقا مىڭ يالغاننى قوشۇپ سېھىرگەرلەرگە، داخانلارغا ۋە رامباللارغا يەتكۈزىدۇ. ئۇلار ئاخىمىقلارنى ئىشەندۈرىدۇ، خالاس.

سېپەرگەرلىك، جىنكەشلىك، پالچىلىق توغرىسىدا

سېپەر ھەققىدە ئېنىقلىما:

سېپەر سۆزىنىڭ لۇغەتتىكى مەنىسى: كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان، پەقەت يوشۇرۇن ھالدا مەيدانغا كېلىدىغان ئىشلار دېمەكتۇر. ئەمما سېپەرنىڭ ئىسلام ئىستىلاھىدىكى مەنىسى: ئاللاھنىڭ ئىزى بىلەن تەسىر كۆرسىتەلەيدىغان ۋە جىن- شەيتانلارنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىدىغان ئىشلار دېگەنلىكتۇر.

سېپەرنىڭ تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقى راستتۇر. ئۇ ئىنساننىڭ قەلبىگە تەسىر قىلىدۇ، كىشىلەرنى كېسەل قىلالايدۇ، ئۆلتۈرەلەيدۇ، ئىككى مەھبۇبنى بىر - بىرىدىن ئايرىۋېتەلەيدۇ، كىشىلەرنى بىر - بىرىگە ئامراق قىلالىغاندەك، ئۆچ قىلالايدۇ. سېپەر ئومۇمەن، شەيتانلار ۋە نجىس ئەرۋاھلارغا چوقۇنۇش بىلەن ئىشقا ئاشىدۇ. سېپەرنىڭ گۇناھى شېرىككە ئوخشاشتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سېپەرنى شېرىك بىلەن بىرگە بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «يەتتە ھالاكەتتىن قېچىڭلار: ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش، سېپەر قىلىش....» [بۇخارى رىۋايىتى].

سېپەر ئىككى جەھەتتىن شېرىككە ئوخشايدۇ: بىرى: سېپەر جىن - شەيتانلارنى ئىشقا سېلىش، ئۇلارغا باغلىنىش ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ. چۈنكى سېپەرگەرلەر شەيتانلارغا چوقۇنىدۇ، ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾ تەرجىمىسى: «لېكىن شەيتانلار كىشىلەرگە سېپەر ئۆگىتىش بىلەن كاپىر بولدى.» [سۈرە بەقەرە 102 - ئايەت].

يەنە بىرى: سېپەرگەرلەر ئۆزلىرىنىڭ غەيبىنى بىلىدىغانلىقىنى دەۋا قىلىدۇ، چۈنكى ئۇلار غەيبىلەرنى يالغاندىن سۆزلەيدۇ. بۇ غەيبىنى بىلىشتە ئاللاھقا ئۆزىنى شېرىك قىلغانلىقتۇر. شۇڭا سېپەرگەرلەر مۇشۇرىكلارغا ئوخشاش كاپىرلاردۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار سېپەرنى سېتىۋالغۇچىغا ئاخىرەتتە ئاللاھنىڭ رەھىمىتى ۋە جەننەتتىن ھېچ نېسبە يوق ئىكەنلىكىنى ئۇبدان بىلەتتى.» [سۈرە بەقەرە 102 - ئايەت].

يەنى جەننەتتىن نېسبەسى بولمىغانلار بولسا، شۇبھىسىزكى، كاپىرلاردۇر. سېپەرگەرلىك ساھىبىنى ساغلام ئەقىدىدىن چىقىرىپ تاشلايدۇ. ساھابە كىرىملىرى

زامانىسىدا سېھىرگەرنى شەرىئى ھۆكۈم بىلەن قەتلى قىلغاندەك، ئۇنى ئۆلتۈرۈش ۋاجىپ بولىدۇ. ئەپسۇسلىنارلىق يىرى شۇكى، خۇددى بۇ ھۆكۈم شەرىئىتىمىزدە ئەمەلدىن قالدۇرۇلغاندەك، مۇسۇلمانلار سېھىر ۋە سېھىرگەرلىككە غايىلىق ۋە بېھىرۋالىق بىلەن قارايدىغان بولدى، كۆپىنچە كىشىلەر ئۇنى بىر پەن تۈرىدىن دەپ قاراپ، ئۇنىڭ بىلەن پەخىرلىنىدۇ، شۇنداقلا ئۇلارنى مۇكاپاتلايدۇ ۋە ئىلھام بېرىدۇ. بەزى جەمئىيەتلەردە سېھىرگەرلەر ئۈچۈن ئالاھىدە سورۇن ھازىرلىنىپ مۇسابىقىلەر ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، ئۇ يەرگە مىڭلىغان ھەۋەسكارلار يىغىلىشىدۇ. بۇ بولسا مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆز دىنىنى ماھىيەتتىن بىلمەسلىكى ۋە ئەقىدىسىگە سەل قارشى، دىننى مەسخىرە قىلغۇچىلارغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىشىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

رەمبال ۋە پالچىق ھەققىدە ئېنىقلىما:

رەمبال ۋە پالچى؛ بۇ كېلەچەكتە بولىدىغان ئىشلاردىن ۋە يوقاپ كەتكەن نەرسىلەرنىڭ جايدىن خەۋەر بېرىش ئارقىلىق غەيبىنى بىلىدىغانلىقىنى يالغاندىن دەۋا قىلغۇچى دېمەكتۇر. بۇ بىزنىڭ ئىستېمالىمىزدىكى، «داخان»، «جىنكەش» نىڭ ئۆزىدۇر. رەمبال، داخانلار جىن-شەيتانلارغا چوقۇنىدۇ ۋە مەلۇماتنى ئۇلاردىن ئالىدۇ. جىن-شەيتانلار ئاسمان پەرىشتىلىرىدىن ئوغۇرلىغان بەزى خەۋەرلىرىنى يالغانلار بىلەن قوشۇپ ئۇلارغا يەتكۈزىدۇ. ئۇلار ئىنسانلارنى ئالدايدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْتَرُهُمْ كَاذِبُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! مەككە كۇففارلىرىغا ئېيتقىنىكى، سىلەرگە مەن شەيتانلارنىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ ئۇلار ھەر بىر ئىغۋا توقۇغۇچى گۇناھكارلارغا چۈشىدۇ. ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغۇرلۇقچە ئاڭلايدۇ، شەيتانلارنىڭ تولىسى يالغان خەۋەرلەرنى تارقىتىدىغان يالغانچىلاردۇر.» [سۈرە شۇئەرا 221-223-ئايەتلەر].

غەيبى ئىلىملەرنى بىلىش پەقەت ئاللاھقىلا خاستۇر. رەمچىلەر، پالچىلار، داخانلار ۋە ئۇلاردىن باشقىمۇ ھەر خىل ۋاستىلىرى بىلەن غەيبىنى بىلىدىغانلىق دەۋاسى قىلغۇچىلار شەكسىز كاپىرلاردۇر. ئەبۇ ھۈرەيرە (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) دىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى كاھىنلارغا،

(رەمچىلەرگە، پالچىلارغا ۋە سېھىرگەرلەرگە) يىنىغا بېرىپ ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىدىكەن، ئۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا كەلگەن دىنغا كاپىر بولغان بولىدۇ. «
[ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى].

شۇنىڭدىن قاتتىق ھەزەر قىلىش كېرەككى، سېھىرگەرلەر، رەمچىلەر، داخانلار ۋە پالچىلار كىشىلەرنىڭ ئەقىدىلىرىنى بۇزىدىغان، ئۆزلىرىنى كىشىلەرگە خۇددى كېسەللەرگە شىپالىق بۇيرۇيدىغان دوختۇرلارغا ئوخشاش كۆرسىتىپ، كىشىلەرنى مازار-ماشايىخلارغا ئاتاپ قۇربانلىق ۋە نەزىر - چىراقلىرىنى قىلىشقا بۇيرۇپ ئۇلارنىڭ دىندىن چىقىشىغا سەۋەبچى بولىدىغان ئالدامچىلاردۇر. ئۇلار كىشىلەرنى ئالداپ ئۇلارغا شېرىك سۆزلەر بىلەن يېزىلغان تۇمارلارنى بېرىپ، ئۇنى بويۇنلىرىغا ئېسىش ياكى ياستۇقلىرى ئاستىدا ساقلاشقا تەۋسىيە قىلىدۇ. ھالبۇكى، بۇنداق شېرىك سۆزلەر بىلەن يېزىلغان تۇمارلارنىڭ ھېچ نەرسىگە پايدىسى يوقتۇر. يۇقىرىقى ئالدامچىلارنىڭ بەزىسى جىن - شەيتانلارنى ئىشقا سېلىش ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ يىتىپ كەتكەن نەرسىلىرىنىڭ ئورۇنلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. بۇ گاھىدا راست، گاھىدا يالغان چىقىدۇ. ئەمما ئومۇمەن، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدە يالغانلار كۆپ بولىدۇ. شۇڭا ئۇلارغا ئەگەشمەسلىك ۋە سۆزلىرىگە ئىشەنمەسلىك كېرەك. يەنە ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆزلىرىنى ئەۋلىيا قىلىپ كۆرسىتىپ، كۈيۈپ تۇرغان ئوتقا كىرىپ، ساق-سالامەت چىقىشىدۇ، بەدەنلىرىگە پىچاق ئۇرۇپ ياكى ئۆزلىرىنى ماشىنىنىڭ ئاستىغا ئېتىپ، ھېچقانداق زەخمىلەنمەيدۇ، مانا بۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار شەيتاننىڭ ئىشلىرىدىن بولۇپ ماھىيەتتە سېھىر ۋە كۆز باغلايدىغان قىلمىشلاردۇر.

مازار- ماشايىخلارغا ۋە قەبرىلەرگە ئاتاپ قۇربانلىق قىلىش، نەزىر - چىراغ ئۆتكۈزۈشنىڭ ھاراملىقى

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلارنى شېرىك گىردابىغا ئىلىپ بارىدىغان بارلىق ئىشلاردىن قەتئىي مەنئى قىلغان. مازار- ماشايىخلارنى ئۇلۇغلاش ۋە ئۇلاردىن ھاجەتلىرىنى سوراىنىڭ خاتا ئىكەنلىكى ناھايىتى ئوچۇق بايان قىلىنغان:

1- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەۋلىيا- ئەنبىيالارنى ئۇلۇغلاشتا شەرئەتنىڭ بەلگىلىمىسىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك كېرەكلىكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېگەن: «دىنىي مەسىلىلەردە ھەر ئىشنى ئۆز بەلگىلىمىسىدىن ئاشۇرۇۋېتىشتىن ھەزەر قىلڭلار! ھەقىقەتەن سىلەردىن بۇرۇنقىلارمۇ دىننىڭ چەكلىمىلىرىدىن چەتنەپ كېتىش بىلەن ھالاك بولغان.» [ئەھمەد رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «خىرىستىئانلار مەريەم ئوغلى ئىيسانى مەدھىيەلەشتە دىننىڭ بەلگىلىمىسىدىن چەتنەپ، ئۇنى ئىلاھلاشتۇرۇۋالغاندەك، مېنىمۇ مەدھىيەلەشتە ئاشۇرۇۋەتمەڭلار. مەن پەقەت ئاللاھنىڭ قۇلمەن، مېنى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى ۋە بەندىسى دەڭلار.» [بۇخارى رىۋايىتى].

2- پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلارنى قەبرىرە قاتۇرۇش ۋە ئۇنىڭغا ئەسلىمە يېزىشتىن چەكلىگەن. ئەبى ھەبىبا ئەلئەسەدىي مۇنداق رىۋايەت قىلدۇ: «ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى بۇيرىغان ئىشقا سېنىمۇ ئەۋەتەيمۇ؟، مېنى ھەيكەل ۋە بۇتلارنى چىقىشقا، قاتۇرۇلغان قەبرىلەرنى تۈزلەشكە ئەۋەتكەن ئىدى، سېنىمۇ شۇنىڭغا ئەۋەتتۇق، دېدى.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

جابر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قەبرىلەرنى قاتۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەسلىمە يېزىشتىن، ئۈستىدە ئولتۇرۇشتىن ۋە ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆي سىلىشتىن مەنئى قىلغان.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

3- پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام قەبرىلەردە ناماز ئوقۇشتىن چەكلىگەن. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئاگاھ بولۇڭلاركى! سىلەردىن ئىلگىرىكىلەر ئۆز پەيغەمبەرلىرىنىڭ قەبرىلىرىنى مەسچىتكە ئايلاندۇرۇۋالغان، سىلەر قەبرىلەرنى مەسچىت قىلىۋالماڭلار. مەن سىلەرنى ئۇ ئىشتىن مەنئى قىلمەن.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

مەلۇمكى، بۇ ھەدىستىكى «قەبىرلەرنى مەسچىت قىلىۋالماڭلار» دېگەننىڭ مەنىسى: قەبرىستانلىقلاردا ناماز ئوقۇماڭلار، دېمەكتۇر. كۈنمىزدىكى كۆپ سانلىق مۇسۇلمانلار پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ چەكلىگەنلىرىنى ئونتۇپ، ھەرخىل شېرىك، ئازغۇنلۇق ۋە خۇرپات قىرلىرىغا چۈشكەن. بەزىلىرى قەبرىستانلىقلارغا مەسچىتلەرنى، بىنالارنى ۋە مۇنارلارنى ياسىۋالغان. ئۇلار قەبرىستانلىقلاردا ئەرۋاھلارغا، ئەۋلىيالارغا ئاتاپ قۇربانلىقلىرىنى، نەزىر - چىراقلارنى قىلىشىدۇ. ئۆلۈكلەردىن ياردەم ۋە مەدەت سورايدۇ، ئېنىقكى، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى چوڭ شېرىكنىڭ تۈرىگە كىرىدۇ. ئەللامە ئىبنى قەييۇم رەھمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "قەبىرلەرنى زىيارەت قىلىشتا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇيرۇغان ۋە قايتۇرغان ئىشلىرى، ساھابىلارنىڭ تۇتقان يوللىرى بىلەن زامانىمىزدىكى بەزى كىشىلەرنىڭ قەبرە زىيارەتلىرىنى سېلىشتۇرساق، ئىككىسىنىڭ بىر - بىرىگە پۈتۈنلەي قارشى ئىكەنلىكى ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. مەسلەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قەبىرلەرگە قاراپ ناماز ئوقۇشتىن توسقان، لېكىن ھازىرقى ئادەملەر قەبرە ئالدىدا ناماز ئوقۇشىدۇ. قەبىرلەرنى مەسجىد قىلىۋېلىشتىن چەكلىگەن، ئۇلار قەبرە ئۈستىگە مەسجىد سېلىپ، ئۇلارنى "زىيارەتگاھ" دەپ ئاتىشىدۇ. قەبرە ئۈستىدە چىراق يېقىشتىن چەكلىگەن، ئۇلار قەبرە ئۈستىدە شام - چىراقلارنى يورۇتىدۇ. قەبرىستاننى ھېيتگاھ قىلىۋېلىشتىن چەكلىگەن، ئۇلار بولسا ئۇ يەرنى ھەرتۈرلۈك مۇراسىملار ئۆتكۈزۈلدىغان جاي قىلىۋالدى. شۇنداقلا مەزكۇر پائالىيەت سەۋەبىدىن ھەتتا ھېيتلاردا يىغىلغاندىن كۆپراق ئادەملەر توپلىنىدىغان جايلارغا ئايلاندى". پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، يۇقىرىقىدەك ئەھۋال ئاستىدا مەزكۇر قەبرىستانلىقلارغا بنا قىلىنغان گۈمبەز ۋە قەبىرلەرنى تۈزۈۋېتىشكە بۇيرىغان.

ئەبى ھەبىياج ئەلئەسەدىي مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: «ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى بۇيرىغان ئىشقا سېنىمۇ ئەۋەتەيمۇ؟، مېنى ھەيكەل ۋە بۇتلارنى چېقىشقا، قاتۇرۇلغان قەبىرلەرنى تۈزلەشكە ئەۋەتكەن ئىدى، سېنىمۇ شۇنىڭغا ئەۋەتتۇق، دېدى.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

ئەسلىدە قەبرە زىيارەت قىلغۇچى ئۆزىگە ھەم مېيتكە ياخشىلىق قىلغان بۇلاتتى. ئەمما مۇشرىكلارنىڭ قەبرە زىيارەت مەقسىتى، مېيتنى ئاللاھ تائالاغا شېرىك قىلىپ، ئۇلارغا دۇئا قىلىش ياكى دۇئادا ئۇلارنى ۋاستە قىلىش، ئۇلاردىن ھاجەتلىرىنى تىلەش، بەرىكەت بېرىشنى تەلەپ قىلىش ياكى دۈشمەنلەر ئۈستىدىن نۇسرەت تىلەش قاتارلىق شېرىك ئەمەللەرنى قىلىدىغان بولۇشتى. ئۇلارنىڭ بۇ قىلمىشلىرى نەتىجىدە ئۆزى ۋە مېيتكە ھاسىل بولىدىغان ياخشىلىقلاردىن، (يەنى ئۆزى ئالىدىغان ئەجىردىن) ئۇلارغا قىلىنىدىغان دۇئا ۋە ئىستىغپارلاردىن مەھرۇم قىلىشتى. ئۇلارنىڭ يوقىرىقىدەك ئاللاھنىڭ غەيرىدىن ھاجەتلىرىنى سوراۋاتقانلىقلار بولسا، ئاللاھقا ئۇلارنى شېرىك قىلغانلىقتۇر. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆرسەتمىسىگە ۋە ئىسلام دىنىنىڭ ئەقىدە مەسلىھىتىگە خىلاپلىق ئىشتۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: «ئى ئاللاھ! مېنىڭ قەبرەمنى چوقۇنلىدىغان ھەيكەلگە ئوخشاش قىلىپ قويىمىغىن،» دەپ دۇئا قىلاتتى. [ئەھمەد ۋە مالىك رىۋايىتى]. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاخىر زاماندا بەزى قەبرىلەرنىڭ ھەيكەل ئورنىدا قاتۇرۇلۇپ چوقۇنلىدىغانلىقىنى (ئاللاھنىڭ بىلدۈرۈشى بىلەن) بىلەتتى. كۈنىمىزدە، بۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋاللار يۈز بەرمەكتە، شۇنداق تۇرۇقلۇق رەسۇلۇللاھنىڭ مەسجىدىدە بەزى خۇراپىي ۋە جاھىل كىشىلەرنىڭ يەنىلا مەنئىي قىلىنغان بەزى ئىشلارنى سادىر قىلىشىدىن ساقلىنىشنى بولمايدۇ، لېكىن ئۇلار رەسۇلۇللاھنىڭ قەبرىسىگە يېقىن كېلىمەيدۇ، چۈنكى قەبرە مەسجىتتە بولماستىن بەلكى رەسۇلۇللاھنىڭ ھۇجرىسىنىڭ ئىچىدە تاملار بىلەن قورشالغان. ئاللاھ تائالا پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلغانلىقتىن، ئۇنىڭ قەبرىسى جاھىللارنىڭ چوقۇنۇشلىرىدىن ساقلىنىپ كېلىنمەكتە. ئۇ تا قىيامەتكىچە ئاللاھنىڭ ئىزنى بىلەن شۇنداق ساقلىنىپ قالدۇ.

ھەيكەللەرنى تىكلەش ۋە ئۇلارنى ئۇلۇغلاشنىڭ ھۆكۈمى

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلارنى جانلىقلارنىڭ سۈرەتلىرىنى سىزىشتىن، خۇسۇسەن ئىنسانلارنىڭ سۈرەتلىرىنى سىزىش ۋە ھەيكەللىرىنى قاتۇرۇشتىن مەنئى قىلغان. چۈنكى بۇنداق قىلىش كۆپ ھاللاردا كېيىنكىلەرنىڭ ھەيكەللەرگە، بۇتلارغا چوقۇنۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. يەر يۈزىدە تۇنجى قېتىم ئوتتۇرىغا چىققان بۇتقا چوقۇنۇش ئىشىمۇ ئىنسانلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىش ۋە ھەيكەللىرىنى قاتۇرۇش سەۋەبىدىن بارلىققا كەلگەن. نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قوۋمى ئىچىدە، ئۆلگىلىك ياخشى زاتلار بار ئىدى. ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن نۇھ قوۋمى ئۇلاردىن ئايرىلغانلىقىغا قاتتىق ھەسرەت چېكىدۇ. ھەممىشە ئۇلارنىڭ ئىش - ئىزلىرىنى خاتىرىلەيدۇ. شۇ ۋاقىتتا شەيتان ئۇلارغا بۇ ئۇلۇغلارنىڭ سۈرەت ۋە ھەيكەللىرىنى ياساپ، ئۇلارغا ھۆرمەت بىلدۈرۈش ئارقىلىق ئۇلارنى ياد ئېتىشكە ئۈندەيدۇ. نەتىجىدە، نۇھ قوۋمى ئۇلارنىڭ ھەيكەللىرىنى ياساپ چىقىدۇ. ئۇلارنى شۇ ھەيكەللەر ئارقىلىق خاتىرىلەيدۇ، ئەسلەيدۇ ۋە يادلايدۇ. بىراق ئۇلار مەزكۇر ھەيكەللەرگە چوقۇنمايدۇ. زاماننىڭ ئۆتىشى بىلەن سۈرەت ۋە ھەيكەللىرىنى ياسىغانلار ئۆلگەندىن كېيىن، ئۇلاردىن كېيىن كەلگەن نەسىللەر مەزكۇر ھەيكەللەرگە قاتتىق ھۆرمەت بىلدۈرگەنلىكتىن چوقۇنۇشقا باشلايدۇ. ئۇلاردىن كېيىن كەلگەن ئەۋلادلار ئاتىلىرىنىڭ ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، ئۇ ھەيكەللەرنى ئىلاھ قىلىۋېلىپ ئۇلارغا رەسمىي چوقۇنىدىغان، ئۇلاردىن مەدەت ۋە ياردەملەرنى سورايدىغان بولىدۇ. نۇھ ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ ئەۋەتىلگەندىن كېيىن، ئۇلارنى ھەيكەللەرگە چوقۇنۇش سەۋەبىدىن بارلىققا كىلىدىغان، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت بۇ قەبائەتتىن توسىدۇ. ئەمما ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلماستىن ئۆزلىرىنىڭ مەبۇدلىرىغا ئىبادەت قىلىدۇ. ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَقَالُوا لَا تَدْرَأَنَّ الْآلِهَتَكُمُ وَلَا تَدْرَأَنَّ وُدًّا وَلَا سُوعَاً وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار: مەبۇدلىرىڭلارنى ھەرگىز تاشلىماڭلار. ۋەدىنى، سۇۋائىنى، يەغۇسنى، يەئۇقنى ۋە نەسرنى ھەرگىز تەرك ئەتمەڭلار دېدى.» [سۈرە نۇھ 23 - ئايەت].

يۇقىرىقى ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان بەش ئىسىم، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى ئۇلۇغلاپ ئەسلەپ تۇرۇش ئۈچۈن ھەيكەللىرىنى قاتۇرغان بەش ئۈلگىلىك كىشىلەرنىڭ ئىسىملىرىدۇر.

نۇھ ئەلەيھىسسالام قوۋمىنىڭ ئاۋۋالقىلىرى بۇ بەش ئۈلگىلىك كىشىگە ھەسرەت چىكىپ، پەقەت ئۇلارنى خاتىرىلەش يۈزىدىن ئۇلارنىڭ سۈرەتلىرىنى سىزىپ ھەيكەللىرىنى تىكلەنگەنلىك سەۋەبتىن، كېيىنكىلەر بۇ ھەيكەللەرگە چوقۇنىدىغان بولغان. ئۇلارنىڭ بۇ ھەيكەللەرگە بولغان ئىخلاسى ئۇلارنى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇشتىن چەكلەپ قويغان ۋە ئۇلارنىڭ تۇفان بالاسى بىلەن غەرق بولۇپ تۈگىشىگە سەۋەب بولغان. بۇنىڭدىن بىلىدىكى، جانلىقلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىش ۋە ئىنسانلارنىڭ ھەيكەللىرىنى قاتۇرۇشنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى ئەمەستۇر. رەسۇلۇللاھ ئەلەيھىسسالام جانلىقلارنى تەسۋىرلىگۈچى رەسساملار، ھەيكەلتاراشلارغا لەنەت قىلغان ۋە ئۇلارنىڭ قىيامەت كۈنى ئەڭ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقىدىن خەۋەر بىرىپ، سۈرەتلەرنى ئۆچۈرۈۋېتىشكە بۇيرىغان. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىسىدە: «جانلىقلارنىڭ رەسىملىرى ئېسىلغان ئۆيگە رەھمەت پەرىشتىلىرى كىرمەيدۇ»، دېگەن. [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

كۈنىمىزدە، قاتۇرۇلغان ھەيكەللەر بىلەن سىزىلغان رەسىملەرنىڭ كىشىلەرنىڭ ئۇلارغا چوقۇنۇشىغا سەۋەب بولىشى ئېھتىمالدىن يىراق بولسىمۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىز مۇسۇلمانلارنى ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشتىن، ئىنسانلارنىڭ ھەيكەللىرىنى ياساشتىن توسقان ئىكەن، ئۇنى قىلماسلىقىمىز كېرەك، چۈنكى پەيغەمبەر كىشىلەرنى ھېكمەتسىز ئىشقا بۇيرۇمايدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ دۇنيا - ئاخىرەتلىكىگە پايدىلىق ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ. پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىش ئاللاھقا ئىتائەت قىلغانلىقتۇر. خۇلاسە: يەر يۈزىدىكى تۇنجى شېرىك ئىنسانلارنىڭ سۈرەتلىرىنى سېزىش ۋە ھەيكەللىرىنى ياساپ تۇرغۇزۇش ئارقىلىق باشلانغان ئىكەن، سۈرەت ۋە ھەيكەللەرنى ئۆيلەرگە، مەيدانلارغا ۋە باغلارغا ئورنىتىش قاتارلىق ئىشلار ئىسلام شەرىئىتىدە ھارامدۇر. چۈنكى، بۇ ئىشلار شېرىككە ۋە ئەقىدىنىڭ بۇزىلىشىغا سەۋەب بۇلىدۇ. بۈگۈنكى كۈندە كاپىرلارنىڭ ھىمايە قىلىدىغان ساغلام ئېتىقادى بولمىغانلىقى سەۋەبلىك يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى قىلىۋاتقان

بولسا، مۇسۇلمانلار ئۆز كۈچ-قۇۋۋىتى ۋە بەخت- سائادەتلىرىنىڭ مەنبەيى بولغان ساغلام ئەقىدىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، يۇقىرىقى ئىشلاردا كاپىرلارغا ئەگەشمەسلىكى لازىم.

دېننى مەسخىرە قىلىش ۋە شەرئىي چەكلىمىلەرنى مەنسىتمەسلىكنىڭ ھۆكۈمى

دېننى مەسخىرە قىلىش مۇرتەدلىكدۇر. دېندا قۇرئان ۋە ھەدىسلەر بىلەن بېكىتىلگەن ئىشلاردىن بىرەرسىنى سۆككەن ياكى مەسخىرە قىلغان ئادەم كاپىر بولىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَحْوُصَّ وَنَلْعَبُ قُلْ أِبَاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لَا تَعْتَدِرُوا قَدَّ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ مەسخىرە قىلغانلىقىنى سورىساڭ، ئۇلار: بىز راستتىن ئەمەس، پەقەت ئىچ يۇشۇقى قىلىپ ئوينىشىپ قويدۇق، دەيدۇ. بۇ مۇناپىقلارغا: سىلەر ئاللاھنىڭ دېننى، ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىنى مەسخىرە قىلىدىڭلارمۇ؟، دېگەن. سىلەر يالغان قەسەم ئىچىپ ئۆزۈر ئېيتماڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتقىنىڭلاردىن كېيىن، پەيغەمبەرنى مەسخىرە قىلىش بىلەن كاپىر بولىدۇڭلار.» [سۈرە تەۋبە 65-66-ئايەتلەر].

يۇقىرىدىكى ئايەت ئاللاھنىڭ دېنى ۋە ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى ياكى ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى مەسخىرە قىلغۇچىنىڭ كاپىر بولىدىغانلىقىغا ئوچۇق دالالەت قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىكى بەزى مۇناپىقلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەسخىرە قىلاتتى. يۇقىرىقى ئايەتلەر شۇلار ھەققىدە چۈشكەن. مۇناپىقلار ساھابىلەرنىمۇ مەسخىرە قىلاتتى ۋە ئۇلارغا ئازار بېرەتتى. كىشىلەرنى شېرىكتىن توسۇپ تەۋھىدكە چاقىرىدىغان ئايەتلەر چۈشكەن ۋاقتىدا مۇناپىقلار بۇ ئايەتلەرنى مەسخىرە قىلاتتى. ئاللاھ ئۇلارنىڭ ھەقىقەتەن كاپىر ئىكەنلىكىنى ئېلان قىلىپ مەخسۇس ئايەتلەرنى چۈشۈرگەن. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللّهُ رَسُولًا إِنْ كَادَ لِيُضِلَّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار سېنى كۆرسە پەقەت مەسخىرە قىلىۋېلىپ: ئاللاھ پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن مۇشۇمۇ؟ ئەگەر دېنىمىزدا چىڭ تۇرمىساق مۇھەممەد بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن ئازدۇرۇۋەتكىلى ئاز قالاتتى، دېدى.» [سۈرە فۇرقان 41-42 - ئايەتلەر].

ئۆز ۋاقتىدىكى بۇتپەرەس ئەربەلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەسخىرە قىلاتتى، ئۇنىڭ دېنىنى سۆكەتتى. كۈنىمىزدىمۇ ئاللاھنىڭ دىنىغا چاقىرغانلارنى مەسخىرە

قىلىدىغان، ھەقىقەتنى سۆكىدىغان ۋە ئۆزلىرىنىڭ قىغىرى يوللىرىنى ئىسلام شەرىئىتىدىن ئەۋزەل سانايدىغان ئازغۇنلار ھەر جايدا تېپىلىدۇ. ھەقىقەت دۈشمەنلىرى تا قىيامەتكىچە مەۋجۇد تۇرىدۇ، بۇ ھاياتلىقنىڭ تەقەززاسىدۇر. ئاللاھنىڭ دىنىنى سۆكىدىغان، پەيغەمبەرنى مەسخىرە قىلىدىغانلار كاپىرلاردۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾

تەرجىمىسى: «بەزى ئادەملەر ئاللاھتىن غەيرىيەلەرنى (يەنى بۇتلارنى) ئاللاھقا شېرىك قىلىۋالىدۇ، ئۇلارنى مۆمىنلەرنىڭ ئاللاھنى دوست تۇتقىنىدەك دوست تۇتىدۇ، (يەنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۇلارغا بويسۇنىدۇ).» [سۈرە بەقەرە 165 - ئايەت].

سۆيگۈ بايىدىمۇ مەلۇم قائىدە ۋە تەرتىپ باردۇر. ئاللاھنى پۈتۈن بارلىقىمىزدىن ئارتۇق سۆيىمىگىچە مۇسۇلمانلىقىمىز كامىل بولمايدۇ. مانا بۇ، ئەڭ كامالغا يەتكەن ھەقىقىي سۆيگۈنىڭ نەمۇنىسى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىمۇ ئاللاھتىن قالسا ھەممىدىن ئارتۇق سۆيىمىگىچە ئىمان تولۇقلانمايدۇ. بىراق ئاللاھ سۆيگۈسىگە ھېچقانداق سۆيگۈ تەڭ كېلەلمەيدۇ. ئۇ ئالاھىدە چوڭ سۆيگۈدۇر. ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن بىرەرسىنى ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيۈش شېرىكنىڭ بىر تۈرىگە كىرىدۇ. ئەۋلىيالارنى، مازار - ماشايىخلارنى، پىرلەرنى ۋە باشقىلارنى ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيۈش، ئۇلارغا ئاللاھقا ئەقىدە قىلغاندەك ئەقىدە قىلىش شەكسىز كۆفرلىقتۇر ۋە ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەنلىكتۇر. ئەۋلىيالارنى، مازار - ماشايىخلارنى ۋە پىرلەرنى ئاللاھتىن ئارتۇق كۆرىدىغان ۋە ئۇلاردىن ئاللاھتىن قورققاندىنمۇ بەكرات قورقىدىغان قەۋملەر بار دېسەم ئىشىنەمسىز؟، بەزى قالاق مۇسۇلمانلار بىرەر ئىشقا قەسەم قىلغىنىدا، ئاللاھنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلىشتىن ھېچ ئىككىلەنمەيدۇ، قەسەم قېلىۋېرىدۇ. ئەمما ئەۋلىيالارنىڭ، مازار غۇجاملارنىڭ ۋە شەيخلىرىنىڭ نامىنى ئاتا قەسەم قىلىشتىن شۇنچىلىك قورقۇدۇكى، ئۇلار ئەگەر يالغاندىن قەسەم قىلىپ مەزكۇر زاتلارنىڭ نامىنى ئاتىسام ئۇلارنىڭ غەزىپىگە ئۇچراپ كېتىمەن، ئۇلارنىڭ تەخسىراتىغا كېتىمەن، دەپ ھەزەر قىلىدۇ. مەسچىتلەردە دۇئا قىلىشتىن مازار - ماشايىخلارغا بېرىپ دۇئا قىلىشنى ئارتۇق كۆرىدۇ. بۇنداقلارنىڭ بۇ قىلغانلىرى ھەقىقىي مەنىدىكى شېرىكتۇر. ئۇلارنىڭ بۇ قىلمىشلىرى ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ سۆزىنى، ئاللاھنىڭ رەسۇلىنى كۆزگە ئىلماستىن، شېرىك

ئېتىقاتنى ئۇلۇغلاشتىن باشقا نەرسە ئەمەس. بۇ ئىشلار كۆپىنچە ئەھۋاللاردا مازارچىلاردىن كۆپ سادىر بولىدۇ. مەسخىرە ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

بىرىنچى: ئوچۇق مەسخىرە بولۇپ، ئۇ ھەقىدە ئايەتلەر چۈشكەن ئادەملەرنىڭ مەسخىرىسى بولۇپ، ئۇلار: دىنىي ئۆلىمالارنى، دىنىغا مەھكەم كىشىلەرنى مەسخىرە قىلىپ، سىلەرنىڭ دىنىڭلار ئانداق، مۇنداق، دىنىڭلار ھازىرقى ئەسىرگە يارىمايدۇ، دىن دېگەن قالاچلىق دېگەنگە ئوخشاش ياكى دەۋەتچىنى كۆرگىنىدە، قاراڭلار دىنچى كەلدى، ئۇ بىزگە نەسىھەت قىلارمىش دېگەنگە ئوخشاش سۆزلەر بىلەن قىلىنغان مەسخىرەلەردىن ئىبارەتتۇر.

ئىككىنچىسى: يوشۇرۇن مەسخىرە بولۇپ، ئۇ خۇددى ساھىلى دىڭىزغا ئوخشايدۇ. مەسلەن: ئوقۇلۇۋاتقان قۇرئاننى، سۆزلىنىۋاتقان ھەدىسەلەرنى، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى كۆزگە ئىلمىغانلىقتىن، كۆزلىرىنى قىسىشىپ، لەۋلىرىنى ئۇزارتىپ ۋە قوللىرى بىلەن ئىشارەت قىلىش قاتارلىق ھەرىكەتلەر ئارقىلىق قىلىنغان مەسخىرىدۇر. ئىسلام دىنى يىگىرمە بىرىنچى ئەسىرگە ماس كەلمەيدۇ، ئۇ پەقەت ئوتتۇرا ئەسىرگە ماس كىلىدۇ، تەرەققىياتقا ماسلىشالمايدۇ، ئۇنىڭ جىنايىتى ئىشلار قانۇنلىرىدا تۇلمۇ قاتتىق قوللۇق، ۋەھشىيلىكلەر مەۋجۇت. ئۇ نىكاھ قانۇنىدا تالاق ۋە كۆپ خۇتۇنلۇق بۇلۇشقا رۇخسەت قىلىش ئارقىلىق ئاياللارنىڭ ھۇقۇقىنى دەپسەندە قىلدى دېيىش. شۇنداقلا ئىنسانلار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن قانۇن ئىسلام قانۇنىدىن ياخشىراق دەپ قاراش. قەبرە ۋە مازارلارغا سېغىنىشتىن چەكلەپ، تەۋھىدكە چاقىرىغان ئادەمنى مۇتەئەسسەپ، بۆلگۈنچى دېيىش ياكى ۋەھھابىي بەشىنچى مەزھەبىتىكى ئادەم دېيىش قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى دىننى ۋە دىن ئەھلىنى سۆكۈشتىن ئىبارەتتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننەتلىرىنى تۇتماقچى بولغان ئادەمنىڭ ساقلىنىشى مەسخىرە قىلىپ، ئىسلام تۈك بىلەن ئۆلچەنمەيدۇ دىگەندەك گەپلەرنى قىلىش قاتارلىقلار ساغلام ئەقىدىنى مەسخىرە قىلىش تۈرىگە ۋاستىلىق ياكى ۋاستىسىز كىرىدۇ. كىشىلەر ئاددىي سانىغان يۇقىرىقى مەسخىرىلەر ئاللاھنىڭ نەزىرىدە بەكمۇ قاتتىق گۇناھ ۋە ئىسيانكارلىق سانىلىدۇ. بۇنداق گۇناھلارنى ئىشلىگەنلەر تەۋبە قىلىپ قايتا ئىمان ئېيتىشقا تېگىشلىكتۇر.

ئاللاھنىڭ شەرىئىتى بىلەن ھۆكۈم قىلماسلىق توغرىسىدا

ئىماننىڭ تەقەززاسى بويىنچە مۇسۇلمانلاردىن ئاللاھ بەلگىلىگەن ھۆكۈملەرنى قوبۇل قىلىش، ئۇلارنى ئىجرا قىلىش ۋە ئىجتىمائىي ھايات، كىشىلىك تۇرمۇشتا شۇنداقلا كىشىلەرنىڭ دەۋالەرنى سوريغۇچىلارنىڭ شەرىئەت ئەھكاملىرى بويىچە ئىش كۆرۈشى تەلەپ قىلىندۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾ تەرجىمىسى: شۈبھىسىزكى، ئاللاھ سىلەرنى ئامانەتلەرنى ئىگىسىگە قايتۇرۇشقا، كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغاندا ئادىل ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. [سۈرە نىسا 58- ئايەت].

ئاللاھ تائالا ھۆكۈم تەلەپ قىلغۇچى دەۋاگەرلەر توغرىلۇق مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! ئاللاھقا، پەيغەمبەرگە ۋە ئۆزۈڭلاردىن بولغان ئىش ئۈستىدىكىلەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر بىرەر نەرسىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالساڭلار، بۇ توغرىدا سىلەر ئاللاھنىڭ كىتابى قۇرئانغا ۋە پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىغا مۇراجىئەت قىلىڭلار. ئەگەر سىلەر ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ھەقىقىي ئىشىنىدىغان بولساڭلار.» [سۈرە نىسا 59- ئايەت].

ئىمان بىلەن ئاللاھنىڭ شەرىئىتى ئارقىلىق ھۆكۈم قىلماسلىقنىڭ بىر يەرگە كىلەلمەيدىغانلىقى توغرىسىدا ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ صَلًّا لَا بَعِيدًا﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! ساڭا چۈشۈرۈلگەن قۇرئانغا ۋە سەندىن بۇرۇن چۈشۈرۈلگەن كىتابلارغا ئىمان كەلتۈردۈق، دەۋالغان ئالدامچىلارنى كۆردۈڭمۇ؟ ئۇلار ئەرزى شەيتانلارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارماقچى بولۇۋاتىدۇ، ھالبۇكى ئۇلار شەيتانلارنى ئىنكار قىلىشقا بۇيرۇلغان. شەيتان ئۇلارنى قاتتىق ئازدۇرۇشنى خالايدۇ.» [سۈرە نىسا 60 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾
 تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! پەرۋەردىگارنىڭ بىلەن قەسەمكى، مۇناپىق بولغانلار ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلمىغۇچە، ئاندىن سېنىڭ چىقارغان ھۆكۈمۈڭگە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى قىلچە غوم بولسىمۇ يوقالمىغۇچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويسۇنمىغۇچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ.» [سۈرە نسا 65- ئايەت]. ئاللاھ تائالا يۇقىرىقى ئايەتلەردە، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن دىننىڭ شەرىئەت ئەھكاملىرى بويىچە ھۆكۈم قىلدۇرمىغان ۋە شۇنداق ھۆكۈم چىقارمىغانلارنىڭ ھەقىقىي مەنىدىكى مۇسۇلمانلاردىن بولالمايدىغانلىقىنى قەسەم بىلەن تەكىتلەپ ئېيتقان.

ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلاردىن بولغان مەسئۇللار ئىچىدىن شەرىئى ھۆكۈم بىلەن ھاكىمىيەت تۇتمىغانلارنى كاپىر، زالىم، پاسىق دېگەن ئىستىلاھلار بىلەن ئاتىغان. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ تەرجىمىسى: «كىملىرىكى ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر.» [سۈرە مائىدە 44- ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ نازىل قىلغان بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىغان كىشىلەر زالىملاردۇر.» [سۈرە مائىدە 45- ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمىغانلار پاسىقلاردۇر.» [سۈرە مائىدە 47- ئايەت].

شۈبھىسىزكى، ئىسلام بولۇنمەس پۈتۈن بىر دىندۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! ئىسلام دىنىغا پۈتۈنلەي كىرىڭلار (يەنى ئىسلام دىنىنىڭ پۈتۈن

ئەھكاملىرىغا بويسۇنۇڭلار، بەزى ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلىپ، بەزى ئەھكاملىرىنى تەرك ئەتمەڭلار.» [سۈرە بەقەرە 208-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ﴾ تەرجىمىسى: «سەلەر كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) بىر قىسىم ئەھكاملىرىغا ئىشىنىپ، بىر قىسىم ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلامسىلەر؟.» [سۈرە بەقەرە 85-ئايەت].

دىنى تالاش-تارتىشلاردا، ئالىملار ئارىسىدىكى فىقھى ئىختىلاپلاردا، كىشىلەرنىڭ مىراس ئىشلىرىدا، ئائىلە دەۋالىرىدا، ھەق تەلەپ دەۋاسىدا ۋە ئۇنىڭدىن باشقا دىنى ۋە دۇنيالىق بارلىق ئىشلاردا، ئاللاھ بەلگىلەپ بەرگەن شەرىئەت قانۇنىغا مۇراجىئەت قىلىش مۇسۇلمانلىقنىڭ تەقەززاسىدۇر. شۇنداقلا ھەر قانداق كىشى ئۆزى ئەگىشىدىغان مەزھەپ ئىمامىنىڭ سۆزلىرىنى، پىكىرلىرىنى ۋە پەتىۋىلىرىنى دىن پەقەتلا مۇشۇ دەپ تەئەسسۈپلۈك قىلماستىن، ئۇنى شۇ مەزھەبىنىڭ دىنىدىن ئالغان چۈشەنچىسى ياكى كۆز قارىشى دەپ بىلىشى ۋە ئۇنىڭ قۇرئان بىلەن سەھىھ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېيتقانلىقى شەك-شۈبھىسىز دەرىجىدە ئىسپاتلانغان) ھەدىسلەرنىڭ روھىغا مۇۋاپىق بولغانلىرىنى قوبۇل قىلىشى كېرەك. خۇسۇسەن ئەقىدىگە ئالاقىدار بولغان مەسلىھەتدە ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى قۇرئان ۋە سەھىھ ھەدىسكە ئۇيغۇنلىرىنى ئىلىش كېرەك. ئەگەر ئۇنىڭغا زىت كەلسە چىرايلىقچە رەت قىلىش لازىم بولىدۇ. بۇ مەزھەپ ساھىپلىرىنىڭ ھەممىسى تەكىتلىگەن سۆزدۇر. كىمكى ئۇ سۆزلەرگە خىلاپلىق قىلىدىكەن، مەزكۇر ئىمامغا ئۆزىنى نىسبەت بەرگەن تەقدىردىمۇ ئۇلارغا ئەگەشكەن بولمايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُءْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ

ابْنَ مَرْيَمَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھىبىرلىرىنى، راھىبلىرىنى (يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالارنىڭ دىنى باشلىقلىرىنى، ئۆلىمالىرىنى) ۋە مەرىم ئوغلى مەسىھنى مەبۇد قىلىۋالدى.» [سۈرە تەۋبە 31-ئايەت]. يۇقىرىدىكى ئايەت پەقەت خىرىستىئانلار ھەققىدىكى بايان بولۇپلا قالماستىن بەلكى ئۇلارنىڭ قىلمىشىغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلغانلارغىمۇ قارىتىلىدۇ. (يەنى كىمكى ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىپ، جەمىيەتتە ئاللاھنىڭ شەرىئىتىدىن غەيرى بىلەن ھۆكۈم قىلىدىكەن ياكى ئۆز

نەپسى خاھىشى بىلەن ھۆكۈم قىلسا، ئىمان ۋە ئىسلام ئۇنىڭدىن ئادا-جۇدادۇر. ھەتتا ئۇ كىشى مەن مۆمىن دېگەن تەقدىردىمۇ ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا ئىنكار قىلىپ، ئىمان دەۋاسىنىڭ يالغان ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

ھەرقانداق كىشى كىشىلىك تۇرمۇش ۋە ئىجتىمائىي ئالاقىلاردا ئاللاھنىڭ كىتابى بولغان قۇرئان بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ ئاساسىغا قۇرۇلغان شەرىئەت ئەھكاملىرى بويىچە ئىش كۆرۈش، تۇرمۇش، ئىبادەت، مەنىئەت، ئىشلەش، دەۋا، ھەق تەلەپ قىلىش ۋە باشقا بارلىق ئىشلارنى شەرىئەت بويىچە ئېلىپ بېرىش ھەرقانداق مۇسۇلماننىڭ ئىمانى بۇرچى ۋە ھەقىقىي مۆمىنلىكىنىڭ نىشانىدۇر. ئاللاھنىڭ شەرىئىتى بىلەن ھۆكۈم قىلمىغان كىشىلەردىن ئىماننىڭ چەكلىنىشى؛ شەرىئەت بىلەن ھۆكۈم قىلىشنىڭ ئاللاھقا بولغان چىن ئىمان، ئەقىدە ۋە ئىبادەت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ. ئىنسانلار ئارىسىدا ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى يۈرگۈزۈش جەمئىيەتكە تېنچلىق ۋە خاتىرجەملىك ئېلىپ كەلگەندىن تاشقىرى، ئۇنىڭدىنمۇ مۇھىم بولغىنى ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى ھاكىمىيەت ئورنىغا كۆتۈرۈش ئىبارەتتۇر. ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى ئىبادەت ئورنىغا ئەمەس بەلكى پايدا - مەنپەئەت ئۈچۈن قوللىنىدىغان كىشىلەرنى ئاللاھ تائالا ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ، وَإِن يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُدْعِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (پەيغەمبەر) ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلار ئاللاھنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ (ھۆكۈمگە) چاقىرىلسا، ئۇلاردىن بىر جامائە (پەيغەمبەرنىڭ ئالدىغا ھازىر بولۇشتىن) باش تارتىدۇ. ئەگەر ھەقىقەت ئۇلارنىڭ تەرىپىدە بولدىغان بولسا (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەق ھۆكۈم چىقىرىدىغانلىقىنى بىلىدىغانلىقى ئۈچۈن)، پەيغەمبەرگە بويىسۇنغان ھالدا كېلىشىدۇ.» [سۈرە نۇر 48-49-ئايەت].

يۇقىرىقى ئايەتتە بايان قىلىنغاندەك، ئۇلار ئۆز ھەۋايى ھەۋسىدىن باشقىغا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ، كۆزقارىشىغا زىت كەلگەن ھەرقانداق ئىشتىن يۈز ئۈرۈيدۇ. چۈنكى ئۇلار رەسۇلۇللاھنىڭ شەرىئىتى بىلەن ھۆكۈم قىلىش ئارقىلىق ئاللاھقا قۇلچىلىق قىلمايدۇ.

شەرىئەت بىلەن ھۆكۈم قىلمىغۇچىنىڭ ھۆكمى:

بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ تەرجىمىسى: «كىملىرىكى ئاللاھ چۈشۈرگەن ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر.» [سۈرە مائىدە 44 - ئايەت]. بۇ ئايەت، ئاللاھ تۈزۈپ بەرگەن شەرىئەت ئەھكاملىرى بويىچە ھۆكۈم قىلماسلىقنىڭ كۈپرىلىق ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ كۈپرىلىق بەزىدە چوڭ كۈپرى بولۇپ، كىشىنى مۇسۇلمانلىقتىن چىقىرىپ تاشلىسا، بەزىدە ئۇ كىچىك كۈپرىنىڭ ھۆكىمدە بولۇپ كىشىنى گۇناھكار قىلىدۇ. بۇ، ھۆكۈم قىلغۇچىنىڭ ئەھۋالىغا باغلىقتۇر. يەنى ئەگەر ئۇ ئاللاھنىڭ شەرىئىتىنى كۆزگە ئىلماستىن ياكى ئۇنى ھازىرقى ئەسىرگە ماس كەلمەيدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقتىن باشقا يەرلىك قانۇنلارنى ئىسلام شەرىئىتىدىن ئەۋزەل سانغان ھالدا، مەزكۇر قانۇن بىلەن ھۆكۈم قىلغان بولسا، شۇنداقلا ھازىرقى زامان قانۇنلىرى بىلەن ھۆكۈم قىلىش ئارقىلىق كاپىر ۋە مۇناپىقلارنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشىنى مەقسەت قىلسا، ئاللاھنىڭ كىتابى بىلەن ھۆكۈم قىلىش ۋاجىپ ئەمەس دەپ قارىسا، مانا بۇ كىشى كاپىر بولىدۇ. (يەنى بۇ كىشى ئىسلام دىنىدىن چىققان بولىدۇ). ئەگەر ئۇ ئىسلام شەرىئىتىنىڭ ئەۋزەللىكىنى ئېتىراپ قىلىپ تۇرۇپ، تۈرلۈك ئۆزۈرلەر تۈپەيلى يەرلىك قانۇنلار بىلەن ھۆكۈم قىلسا، ئۇ كىشى گۇناھكار بولىدۇ (يەنى كاپىر بولمايدۇ). شۇنىڭدەك، خۇسۇسىي مەسىلىلەردىن بىرەر مەسىلىدە شەرىئەت ھۆكىمىنى بىلمىگەنلىكتىن، شەرىئەت بىلەن ھۆكۈم قىلمەن دەپ خاتالاشقان بولسا، بۇنىڭ ئۈچۈن گۇناھكار بولمايدۇ. بەلكى ئۇنىڭ ياخشى نىيىتىگە يارىشا مۇجتەھىدنىڭ ساۋابى بېرىلىدۇ. بۇ خۇسۇسىي مەسىلىلەردە بولۇپ، ئەمما ئومۇمنىڭ ئىشلىرىغا ئالاقىدار بولغان مەسىلىلەر پەرقلىق بولىدۇ، ئەلۋەتتە.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: "ئەگەر ھاكىم دىندار بۇلۇپ، ئىلمىسىزلىك بىلەن ھۆكۈم قىلسا دوزاخ ئەھلىدىن بۇلىدۇ. ئەگەر ئالىم بۇلۇپ (ئۆزى بىلگەن) ھەققە قارشى ھۆكۈم قىلسا دوزاخ ئەھلىدىن بۇلىدۇ. ئەگەر ئادالەتسىز ۋە ئىلمىسىزلىك بىلەن ھۆكۈم قىلسا، ئۇ دوزاخ ئەھلىدىن بۇلۇشقا تېخىمۇ لايىقتۇر (بۇ خۇسۇسىي (يەنى شەخسى) مەسىلىلەردىكى ھۆكۈمدە شۇنداق بولىدۇ). ئەمما ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىغا ئالاقىدار بولغان ھۆكۈملەردە، يەنى ھەقىقىي باتىل، باتىلنى ھەق دېسە،

سۈننەتنى بدئەتكە، بدئەتنى سۈننەتكە، مەرۈپى مۇنكەرگە، مۇنكەرنى مەرۈپكە ئايلاندۇرسا، ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلىنىڭ بۇيرۇقلىرىدىن چەكلىسە، ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى توسقان ئىشلارغا بۇيرۇسا، بۇ پۈتۈنلەي باشقا بىر تۈردىكى مەخلۇق بولۇپ، قىيامەت كۈنىنىڭ ئىگىسى، ھەمدۇ-ساناغا مۇستەھق بولغان ئالەملەرنىڭ رەببى ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۆزى ھۆكۈم چىقىرىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ھۆكۈم پەقەت ئاللاھقا خاستۇر، سىلەر ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر.» [سۈرە قەسەس 88-ئايەت].

ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۗ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ ھەق دىننى پۈتۈن دىنلاردىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، پەيغەمبىرنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە) گۇۋاھلىق بېرىشكە ئاللاھ يېتەرلىكتۇر.» [سۈرە پەتھە 28-ئايەت].

شەيخۇل ئىسلام يەنە مۇنداق دەيدۇ: "كىمكى ئاللاھ تائالانىڭ پەيغەمبىرىگە نازىل قىلىنغان شەرىئى قانۇن بىلەن ھۆكۈم قىلىشنى ۋاجىب دەپ ئىتقاد قىلمىسا كاپىر بۇلىدۇ. كىمكى كىشىلىك تۇرمۇشتىكى دىنى ۋە ئىجتىمائىي مەسىلىلەردە ئەقىدىنى چىقىش، شەرىئەتنى ئۆلچەم قىلماستىن، ئۆزى قارىشىدا ئادىل دەپ قارىغان قانۇن بىلەن ھۆكۈم قىلسا كاپىر بولىدۇ. ئاللاھ تائالا ئىنسانىيەتنى تارىخىدىن بۇيان ئادالەتنى بەرپا قىلىشقا چاقىرىپ كەلدى. ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەر ئىچىدىن بەزىلەر ئۆز پىشىۋاللىرىنىڭ كۆزقاراشلىرىنى ئادالەت دەپ ئېتىقاد قىلدى. شۇنىڭدەك، مۇسۇلمانلار ئىچىدىنمۇ كۈندۈزلۈك ھاياتىدا ئۇچرايدىغان دىنى ۋە ئىجتىمائىي مەسىلىلەرگە ھۆكۈم چىقىرىشتا ئىلاھى قانۇن بىلەن ئەمەس بەلكى ئاتا-بوۋىلىرىدىن مىراس قالغان ئۆرپ-ئادەتلەرگە تايىنىپ ھۆكۈم چىقارسا، مەزكۇر قانۇن ئىنسانلار ھاياتىغا مەنپەئەتلىكراق دەپ ئېتىقاد قىلسا كاپىر بولىدۇ".

شەيخ مۇھەممەد ئىبنى ئىبراھىم ئال-شەيخ مۇنداق دەيدۇ: "ئەگەر كىمكى ئاللاھ تائالانىڭ شەرىئىتىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلمىسا ئاللاھقا ئىسيانكارلىق بولىدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، بىر ئىككى قېتىم سادىر قىلىپ سالسا بۇ كېچىك كۇپرى دېيىلىدۇ. ئەمما رېئال تۇرمۇشتا ھەرۋاقت ئىنسانلار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن قانۇنلار بىلەن ھۆكۈم قىلىشنى ئىلگىرى سۈرسە، ھەتتا "بىز خاتا قىلىۋاتىمىز، شەرىئى ھۆكۈم ئادالەتلىكرات ئىدى" دېگەن تەقدىردىمۇ ئەمەلىيىتىدىكى ئىنكارى قىلمىش ئۇلارنى دىندىن چىقىرىپ تاشلايدۇ".

شەيخ يۇقىرىدىكى سۆزلىرىدە: مۇسۇلمانلار ھاياتىدا ئاندا-ساندا سادىر بولىدىغان جۈزئى ھۆكۈم بىلەن، ھەرۋاقت ئۇچراپ تۇرىدىغان ئومۇمى ھۆكۈملەر ئارىسىدىكى پەرقنى ئوچۇق يورۇتۇپ بېرىش بىلەن بىرگە، كىمكى شەرىئەت قانۇنىنى چورۇپ تاشلاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئىنسانلار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن ئاتالمىش قانۇن-تۈزۈملەرنى قويسا، شۇنداقلا مەزكۇر قانۇن-تۈزۈم شەرىئەت قانۇنىدىن ئەۋزەل ياكى رېئال تۇرمۇشقا ئەڭ يىقىن دەپ ئېتىقاد قىلسا، بۇ قاراش ساھىبىنى دىندىن چىقىرىدىغان ۋە تەۋھىدگە زىت كىلىدىغان چوڭ كۇپرى ئىكەنلىكىدە ھېچ شۈبھە يوقلىقىنى جەزىملەشتۈرىدۇ.

ھالال-ھارام مەسىلىلىرىنى بەلگىلەش سالاھىيىتىنى دەۋا قىلىش توغرىسىدا

ئىنسانلارنىڭ ئېتىقاد، ئىبادەت، مۇئامىلە ۋە ئۇنىڭدىن باشقا بارلىق ئىشلىرىدا ئۆزلىرىگە رەھبەر قىلىپ ماڭدىغان، تالاش - تارتىشلىرىنى ئۇنىڭ بىلەن بىر تەرەپ قىلىدىغان شەرىئەت ھۆكۈملىرىنى بەلگىلەش ھوقۇقى پەقەت ئاللاھقا خاستۇر. ئاللاھ ئىنسانلارنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە ئۇلارنىڭ مۇشكىلاتلىرىنى ھەل قىلىدىغان قانۇن-سىستېمىلىرىنى لايىھىلىگۈچى زاتتۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ تەرجىمىسى: «يارىتىش ۋە ئەمر قىلىش (يەنى كائىناتنى تەسەررۇپ قىلىش) راستىنلا ئاللاھنىڭ ئىلكىدۇر. ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگار ئاللاھنىڭ دەرىجىسى كاتتىدۇر.» [سۈرە ئەئراف 54-ئايەت].

ئاللاھ ئىنسانلار ئۈچۈن نېمىنىڭ پايدىلىق ۋە نېمىنىڭ زىيانلىق ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدۇ. رەب بولۇش سالاھىيىتى بىلەن ئۇ پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ مۇشكىلاتلىرىنى ھەل قىلىشقا قادىر. ئىنسانىيەتكە ئادالەتلىك قانۇنلارنى چۈشۈرگەن. بۇ قانۇنلارغا ھۆرمەت قىلىش ۋە ئۇنىڭ روھى بويىچە ئىش كۆرۈش، كۈندۈلۈك تۇرمۇشتىكى مۇشكىلات ۋە مەسىلىلەرنى ئىلاھىي قانۇنغا مۇراجىئەت قىلىش ئارقىلىق ھەل قىلىش، ھەر قانداق مۇسۇلمان ئۈچۈن پەرز ۋە رەببىگە قىلغان بەندىچىلىكتۇر. ماھىيەتتە شەرىئەت قانۇنلىرىغا ئەمەل قىلغانلىقىڭ پايدىسى ئىنسانلارنىڭ ئۆزلىرىگە قايتىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ تەرجىمىسى: «ئەگەر سىلەر بىر نەرسىدە ئىختىلاپلىشىپ قالساڭلار، بۇ توغرىدا ئاللاھنىڭ كىتابىغا ۋە پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىغا مۇراجىئەت قىلىڭلار. ئەگەر سىلەر ئاللاھقا ۋە قىيامەت كۈنىگە ھەقىقىي ئىشىنىدىغان بولساڭلار بۇنداق قىلىش سىلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر، نەتىجە ئېتىبارى بىلەن گۈزەلدۇر.» [سۈرە نسا 59 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ۗ ذَلِكُمُ اللَّهُ﴾ تەرجىمىسى: «ھەر قانداق نەرسە ئۈستىدە ئىختىلاپ

قىلىشماڭلار، ئۇنىڭغا ئاللاھ ھۆكۈم چىقىرىدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنىكى) ئەنە شۇ ئاللاھ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر.» [سۈرە شۇرا 10 - ئايەت]. ئاللاھ قانۇن چىقىرىش ئىشىدا ئىنسانلارنىڭ ئۆزىگە شېرىك بولالمايدىغانلىقىنى جاكارلاپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلارنىڭ ئاللاھ رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ بېكىتكەن مەبۇدلىرى بارمۇ؟!» [سۈرە شۇرا 21 - ئايەت].

ئاللاھ بېكىتكەن شەرىئى قانۇنلارنى كۆزگە ئىلماي، ئۇنىڭ باشقىسىغا رازى بولۇپ، ئۇنى كۆڭلىدىن قوبۇل قىلغان ئادەم ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ. دىندا ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بېكىتمىگەن نەرسىلەرنى ئىبادەت دەپ ئېتىقاد قىلىش بىدئەتتۇر. بىدئەتنىڭ ھەر قاندىقى زالالەتتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى دىنىمىزدا يوق ئىشنى پەيدا قىلىدىكەن، ئۇ رەت قىلىنىدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى]. يەنە بىر رىۋايەتتە: «كىمكى دىنىمىزدا يوق ئەمەللەرنى ئىبادەت دەپ قىلىدىكەن، ئۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

سىياسەت ئىشلىرىدىمۇ، ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بېكىتمىگەن قانۇن - تۈزۈم بىلەن ئىش كۆرۈش جاھىلىيەتنىڭ ئىللەتلەردۇر ۋە دىنغا قىلىنغان ئاسىيلىقتۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ھۆكۈملىرىنى تەلەپ قىلامدۇ؟ ئاللاھقا چىن ئىشىنىدىغان قەۋمنىڭ نەزىرىدە ھۆكۈمدە ئاللاھتىنمۇ ئادىل كىم بار؟!» [سۈرە مائىدە 50 - ئايەت].

شۇنداقلا، ھارام-ھالاللىرىنى بەلگىلەشمۇ ئاللاھنىڭ ھوقۇقىدۇر. ھېچكىم بۇ ئىشتا ئاللاھقا شېرىك بولالمايدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ مۇنداق دېگەن: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ يَدْرِكْرِ اسْمِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لِيُوحُونَ إِلَيْ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر ئاللاھنىڭ نامى ئېيتىلماي بوغۇزلانغان ھايۋانلارنى يېمەڭلار. ئۇنى يېيىش ئەلۋەتتە گۇناھتۇر. شۇبھىسىزكى، شەيتانلار ئۆز دوستلىرى بولغان مۇشرىكلارنى سىلەر بىلەن دەتالاش قىلىشقا ۋەسۋەسە

قىلدۇ، يەنى قىزىقتۇرىدۇ. ئەگەر ئۇلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، سىلەر چوقۇم مۇشېرىك بولۇپ قالسىلەر.» [سۈرە ئەنئام 121- ئايەت].

ئاللاھ تائالا يۇقىرىقى ئايەتتە، شەيتانلارنىڭ ھارامنى ھالال، ھالالنى ھارام قىلىشتىن ئىبارەت ئىسيانكارلىقىغا ئەگەشكەن ئادەم ئاللاھنىڭ غەيرىگە ئىتائەت قىلغان بولۇپ، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەنلەر قاتارىدىن بولىدىغانلىقىنى بايان قىلدۇ. شۇنىڭدەك، ئاللاھ تائالا ھالال قىلغان نەرسىلەرنى ھارام قىلىش ۋە ئۇ ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال قىلىشتا بەزى مەنپەئەتپەرەس موللىلارغا ۋە زالىم ھۆكۈمدارلارغا بويسۇنۇشمۇ، ئاللاھنىڭ غەيرىگە ئىتائەت قىلغانلىقى بولۇپ، شېرىك دائىرىسىگە كىرىپ قالىدۇ. ئاللاھ تائالا يەھۇدىيلار بىلەن خرىستىئانلارنىڭ ئازغۇنلۇقلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ دىنىي كاتتىۋاشلىرىنى، موللىلىرىنى ۋە مەريەم ئوغلى مەسھىنى مەبۇد قىلىۋالدى. ھالبۇكى ئۇلار پەقەت بىر ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلغانىدى. ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر. ئاللاھ ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر.» [سۈرە تەۋبە 31- ئايەت].

ئىمام تىرمىزى ۋە باشقىلار رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە مۇنداق بايان قىلىنىدۇ:

«بىر كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇدەي ئىبنى ھاتەمگە يۇقىرىقى ئايەتنى ئوقۇۋىدى (يەنى سۈرە تەۋبەنىڭ 31 - ئايىتىنى) ئۇ: يارەسۈلەللاھ! بىز ئۇلارغا، يەنى ئەھلى كىتابنىڭ دىنىي كاتتىۋاشلىرىغا، موللىلىرىغا ۋە ئىيساغا چوقۇنمايتتۇق - دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ: ئۇلار سىلەرگە ئاللاھ ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال قىلىپ بەرسە سىلەرمۇ ئۇلارنى ھالال سانغان ۋە ئاللاھ ھالال قىلغان نەرسىلەرنى ھارام قىلىپ بەلگىلىسە، سىلەرمۇ ئۇلارنى قوبۇل قىلىپ ھارام سانغان ئەمەسمۇ؟، دېدى. بۇ ۋاقىتتا ئۇدەي ئىبنى ھاتەم: ھە-ئە، شۇنداق قىلاتتۇق، دېدى.» [تىرمىزى رىۋايىتى].

ھالالنى ھارام، ھارامنى ھالال قىلىدىغان ئۆلىمالارغا ئەگىشىش ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەنلىكتۇر. بۇ، ئىمانغا زىت كېلىدىغان چوڭ شېرىكتۇر. چۈنكى، «لا الە الا اللە» (ئاللاھتىن باشقا ئىبادەتكە ھەقىق ھېچقانداق ئىلاھ يوقتۇر) دېگەن تەۋھىد

كەلىمىسىنىڭ تەقەززاسى؛ ھارام ۋە ھالانى بەلگىلەش ھوقۇقى پەقەت ئاللاھقىلا خاس ئىكەنلىكىنى ئىقرار قىلىش بىلەن بىرگە رېئاللىقتا ئەمەل قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. ھالال ۋە ھارام مەسىلىسىدە شەرىئەتكە خىلاپ ھۆكۈم بەرگۈچى ئالىملارغا ئەگىشىش ئىنساننىڭ تەۋھىدىنى يوققا چىقىرىدىغان بولسا، مۇلھىد ۋە كاپىرلار تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان، مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىدە ئومۇملاشتۇرۇلۇۋاتقان، شۇنداقلا مەزكۇر قانۇن بىلەن ھۆكۈم قىلىۋاتقان، ئۇنىڭغا رازى بولغان كىشىلەرنىڭ ئەھۋالى قانداق بولماقچى ئىدى؟!.

ئىسلامغا قارشى گۇرۇھلارغا ۋە جاھىلىيەت تەرەپدارلىرىغا مەنسۇپ بولۇشنىڭ ھۆكۈمى

1- كوممۇنىزم، كاپىتالىزم، سېكۇلارىزمچىلار (دىننى ھاكىمىيەتتىن ئايرىغۇچىلار) غا ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ھەر قانداق كۇففار گۇرۇھلارغا مەنسۇپ بولۇپ، ئۇلارنىڭ تەرىپىنى ئېلىش ئىسلام دىنىدىن چىققانلىق ۋە كاپىر بولغانلىقتۇر. يۇقىرىقىدەك ئېقىملارغا مەنسۇپ بولۇپ تۇرۇپ، لېكىن مۇسۇلمانلىق داۋاسى قىلىدىكەن، ئۇ ئادەم چوڭ نىياقنى سادىر قىلغۇچى مۇناپىقتۇر. چۈنكى بىر قەلبتە ئىككى زىت ئېتىقاد مەۋجۇد بولۇپ تۇرالمايدۇ. مۇناپىقلار ھەمىشە ئۆزلىرىنىڭ مۇسۇلمان ئىكەنلىكىنى ئېغىزلىرىدا سۆزلەپ قويۇپ، ئىچكى جەھەتتىن كۇففارلار بىلەن بىر سەپتىدۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شِيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ تەرجىمىسى: «مۇناپىقلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقانلىرىدا بىز ئىمان ئېيتتۇق، دېيىشىدۇ. مۇناپىق كاتتىۋاشلىرىدىن بولغان شەيتانلىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقاندا بولسا، بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللىمىز، پەقەت تىلىمىزنىڭ ئۈچىدىلا ئىمان ئېيتىپ قويۇپ، مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىمىز، دەيدۇ»، [سۈرە بەقەرە 14-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُفْرٍ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِن كَانُوا لَلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعَكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) سىلەرگە ھادىسە كېلىشىنى كۈتىدۇ، ئەگەر سىلەر ئاللاھنىڭ نۇسرىتىگە ئېرىشىشەنلار، ئۇلار: بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمۇدۇق؟ كاپىرلاردىن ئالغان غەنىمەتلەردىن بىزگىمۇ بېرىڭلا، دەيدۇ. ئەگەر كاپىرلار زەپەر تاپسا، ئۇلار (كاپىرلارغا): بىز سىلەردىن غالىب بولۇپ تۇرۇپ سىلەرنى ئۆلتۈرمىدۇق ئەمەسمۇ؟ سىلەرنى مۆمىنلەردىن ساقلىمىدىقمۇ؟» [سۈرە نىسا 141-ئايەت].

مۇناپىقلار ئالدامچى مەخلۇقلاردۇر. ئۇلاردىن ھەر بىرىنىڭ ئىككىدىن يۈزى بار. بىرى مۆمىنلەر بىلەن كۆرۈشىدىغان يۈزى، يەنە بىرى، ئۆزىنىڭ كۇففار كاتتىۋاشلىرى بىلەن كۆرۈشىدىغان يۈزىدۇر. ئۇلارنىڭ ئىككى تىلى بار: بىرى تىلىنىڭ ئۈچىدىكى

مۇسۇلمانلىقنى سۆزلىسە، يەنە بىرى قەلبىدىكى كاپىرلىقنى سۆزلەيدۇ. ئۇلار تىللىرىنىڭ ئۈچىدا قۇرئان بىلەن ھەدىسلەرنى تەستىق قىلىسمۇ، قەلبلىرىدە ئىنكار ۋە مەسخىرە قىلىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شِيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقاندا: بىز ئىمان ئېيتتۇق دېيىشىدۇ، شايانۇنلىرى (يەنى مۇناپىق كاتتىباشلىرى) بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقاندا بولسا، بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىلىمىز، پەقەت تىلىمىزنىڭ ئۈچىدىلا ئىمان ئېيتىپ قويۇپ مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىمىز، دەيدۇ.» [سۈرە بەقەرە 14-ئايەت].

مۇناپىقلار ھەقىقەت قايىسى تەرەپتە ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، قۇرئان سۈنەتنىڭ روھىغا ئەگىشىپ خۇرسەن بولۇشنىڭ ئورنىغا، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ، مۆمىنلەرنى پەس كۆرۈپ ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدۇ. مۇناپىقلارنىڭ شەرىئەت ۋە ئۇنىڭ ئەھلىنى مەسخىرە قىلىشتا چىڭ تۇرغانلىقىدىن، ئۇلارنىڭ ھەقىقەت ئالدىدىكى تەكەببۇرلىقنى روشەن كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ تەرجىمىسى: «مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن ئاللاھ ئۇلارنى جازالايىدۇ، ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقىغان ھالدا يۈرۈشىدۇ.» [سۈرە بەقەرە 15-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇسۇلمان جامائەتلىرى بىلەن بىرگە بولۇشنى بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! ئاللاھتىن قورقۇڭلار، راستچىلار بىلەن بىللە بۇلۇڭلار.» [سۈرە تەۋبە 119-ئايەت].

يۇقىرىدىكى گورۇھلارنىڭ ھەممىسى باتىل ئۈستىگە قۇرۇلغان گورۇھلاردۇر. كوممۇنىزمچىلار ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇدلىقىغا ئىنكار قىلىدۇ، بارچە ساماۋى دىنلارغا دۈشمەنلىك بىلەن قارايدۇ ۋە پۈتۈن دىنلارنى ئىنكار قىلىدۇ. ئۇلار ئەقىلگىلا يۈلىنىپ ئېتىقادسىز ياشاشقا رازى بولىدىغان ۋە ئەزەلدىن سابت بولۇپ كەلگەن كەسكىن ھەقىقەتلەرگە ئىنكار قىلىدىغان مەخلۇقلاردۇر.

سېكۇلارىزمچىلار بولسا، دىننى كىشىلەرنىڭ ھاياتىدىن ئايرىشنى مەقسەت قىلىدىغان ئالدامچىلاردۇر. يۇقىرىقىلاردىن قايسى بىرىگە ئۆزىنى مەنسۇپ قىلغان ۋە ئۇلارنىڭ يولىنى توغرا دەپ چىن ئېتىقاد قىلغان ئادەم ئىسلام دىنىغا كاپىر بولغان بولىدۇ. كاپىتالىزمچىلار بولسا، ھالال-ھارام پەرقلىرىنى ئايرىماستىن، قايسى يولدىن كەلسە مال-دۇنيا يىغىش، پېقىرلارنىڭ، يېتىم - يېسىرلارنىڭ ۋە جەمئىيەتتىكى ئاجىزلارنىڭ قېنىنى شىۋاش ئۈستىگە قورۇلىدىغان شەپقەتسىز جەمئىيەتتۇر. ئۇلارنىڭ ئىقتىسادىي مەنبەينىڭ ئاساسى، ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلىغا ئۇرۇش ئىچىشتىن ئىبارەت بولغان جازانخورلۇقتۇر. جازانە شەخس ۋە دۆلەتنى ھالاك قىلغۇچى، شۇنداقلا يوقسۇل ئىنسانلارنىڭ قېنىنى شىۋايدىغان ئاساسلىق ئامىللارنىڭ بىرى بولۇپ، ساغلام ئەقلى بار بىر ئىنسان، مەزكۇر ئېدىلوگىيەلەرنىڭ قۇربانى بولۇپ ھايات كەچۈرۈشكە ھېچقاچان رازى بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. باتىل گورۇھلار كۆپلىگەن مۇسۇلمان جەمئىيەتلىرىنى ئېگەللىدى. ئۇنىڭ نەتىجىسىدە مۇسۇلمانلار ساغلام ئېتىقاد ۋە توغرا ئىسلامنى يوقاتتى. ياشلار ئىمانسىز، ئىرادىسىز ۋە ۋىجدانسىز بولۇپ يېتىشىپ چىقتى. مانا بۇ يۇقىرىقىدەك باتىل ئېتىقادلارنىڭ مەھسۇلىدۇر.

2- جاھىلىيەت تەرەپپازلىقىغا ۋە ئىرق پەرقى تۈپەيلى مۇسۇلماننى مۇسۇلماندىن ئايرىدىغان ئەسەبىي مىللەتچىلىككە مەنسۇپ بولۇشمۇ ئايرىم بىر كۆپىلىقتۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ تەرجىمىسى: «ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىز ھەقىقەتەن بىر ئەر، بىر ئايالدىن يەنى ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن ئىبارەت بىر ئاتا، بىر ئانىدىن ياراتتۇق. ئۆز ئارا تونۇشۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەرنى نۇرغۇن مىللەت ۋە ئۇرۇق قىلدۇق. ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋا بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر.» [سۈرە ھۇجرات 13 - ئايەت].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كىشىلەرنى ئەسەبىي مىللەتچىلىك، قەبىلەۋازلىققا چاقىرغۇچىلار بىزدىن ئەمەس. مۇسۇلمانلار ئىچىدىن ئەسەبىي مىللەتچىلىك ئۈچۈن ئۇرۇشقانلار بىزدىن ئەمەس ۋە مىللەتچىلىك مۇددىئاسى بىلەن باشقىلاردىن نەپىرەتلەنگەنلەر بىزدىن ئەمەس.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئاللاھ ھەقىقەتەن سىلەرنى جاھىلىيەتنىڭ تار مىللەتچىلىكىدىن ۋە نەسەبتىن پەخىرلىنىپ باشقىلارنى خور كۆرۈشتىن پاكلىدى. ئىنسانلار پەقەت تەقۋادارلىق ياكى ئىسيانكارلىقتىن ئىبارەت ئىككى نەرسە بىلەنلا بىر بىرىدىن پەرقلىنىدۇ. تەقۋادارلار ئاللاھنىڭ نەزىرىدە ھۆرمەتلىك، ئاسىيلار قەدىرىسىدۇر. ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ پەرزەنتلىرىدۇر. ئادەم تۇپراقتىن يارىتىلغاندۇر. ئەرەبلەرنىڭ ئەجەملەردىن (يەنى باشقا مىللەتلەردىن) ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقى يوق. مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى ئارتۇقچىلىق پەقەت ئاللاھقا بولغان تەقۋادارلىق بىلەنلا ئۆلچىنىدۇ.» [تىرمىزى رىۋايىتى].

ئىسلام مىللىتى چوڭ بىر ئائىلىدۇر. ئۇلار ئۆزئارا قېرىنداشلاردۇر. ئۇلارنىڭ مىللىتى، تىلى، رەڭگى، ئىرقى ۋە يۇرتلىرى سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ. مۇسۇلمانلىق ئۇلارنىڭ ئەڭ ئايرىلماس رىشتىسىدۇر. مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى مىللەتچىلىك، قەبىلىۋازلىق ۋە يۇرتۋازلىق قاتارلىق سەلبىي ئايرىمچىلىقلار ئۇلارنىڭ بىرلىكىنى پارچىلايدىغان يامان ئامىللاردۇر. ئاللاھ مۇسۇلمانلارنى ئۇلار قايسى مىللەت ۋە قەبىلىدىن بولمىسۇن ئۆزئارا بىرلىشىشكە چاقىرىدۇ. بۆلۈنۈشنى جىنايەت دەپ سانايدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

تەرجىمىسى: «ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ دىنىغا مەھكەم بېپىشىڭلار، ئايرىلمىڭلار، ئاللاھنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمەتلىرىنى ئەسلەڭلار، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر ئۆزئارا دۈشمەن ئىدىڭلار، ئاللاھ دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، ئاللاھنىڭ نېمىتى بىلەن ئۆزئارا قېرىنداش بولدۇڭلار. سىلەر دوزاخ چوققىسىنىڭ گىرۋىكىگە ئىدىڭلار، ئاللاھ سىلەرنى ئىسلام ئارقىلىق ئۇنىڭدىن قۇتقۇزدى. سىلەرنىڭ ھىدايەت تېپىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللاھ ئايەتلىرىنى سىلەرگە شۇنداق بايان قىلىدۇ.» [سۈرە ئال - ئىمران 103-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلا پارتىيىگە مەنسۇپ بولۇشنى خالايدۇ. ئۇ بولسىمۇ ئاللاھنىڭ پارتىيىسىدۇر. ئاللاھنىڭ پارتىيىسىگە مەنسۇپ بولغانلار ھەر قاچان ئەزىزدۇر. ئاللاھنىڭ ياردىمى ۋە نۇسرىتى ھەمىشە ئۇلارغا خاستۇر. ئەپسۇسكى، ئىسلام دۇنياسى غەربنىڭ سىياسى ۋە كۈلتۈر بوھرانىنىڭ تەسىرى ھارپىسىدا ئەسەبلىك مىللەتچىلىكىنى

قىچىشقا بولمايدىغان بىر ھەقىقەت دەپ ئېتىراپ قىلىپ كەلمەكتە، شۇنداقلا ئۆزلىرىنى خالىس ئاللاھنىڭ دىنىغا مەنسۇپ قىلالماي، ئېغىزلىرى تەۋھىد كەلىمىسىنى ئوقۇسۇمۇ، كۆڭۈللىرى باشقىلارغا مەنسۇپ بولۇشتىن پۈتۈنلەي ئازات بولالمىغان ھالەتتە ياشىماقتىدۇر. ھازىرقى ئىسلام دۆلەتلىرى ھەرگىزمۇ ئۆلگىلىك ئىسلام دۆلەتلىرى ھېسابلانمايدۇ. بۇلار تارىمىلە تىپىلىك ئۈستىگە قۇرۇلغان دۆلەتلەر بولۇپ، ھەممىسى ئۆزلىرىنىڭ ئىسلام پىرىنسىپىغا قۇرۇلغان دۆلەت ئىكەنلىكىنى دەۋا قىلىشىدۇ. ئەمەلىيەتتە بولسا، بۇ دۆلەتلەر ۋە ئۇلارنىڭ ھاكىم مۇتەقىلىرى ئىسلامدىن شۇنچىلىك يىراقكى، شۇ سەۋەبتىن بۇلار كۇفۇلارغا بېقىندى بولۇپ ئۆز ئەركىنلىكىنى يوقاتقاندۇر. ئاللاھنىڭ ھەقىقىي مۆمىنلەرگە ياردەم قىلىدىغانلىقى ۋە ئۇلارنى ھىمايە قىلىدىغانلىقى شەكسىز ھەقىقەتتۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام باشچىلىقىدىكى ھەقىقىي مۆمىنلەر ئاللاھنىڭ بۇ ۋەدىسىگە ھەقىقەت بولغان ۋە ئۇنىڭغا ئېرىشكەنلەردۇر. ماھىيەتتە مەزكۇر گۇرۇھلار ھەقىقەتتىن يۈز ئۈرۈگۈچى ئىنسانلار ئۈچۈن، ئاللاھ ئۇلارغا ئازاپ قىلىپ ئۆتۈرۈشكە چىقارغانلىقىدا ھېچ شەك يوقتۇر. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دېگەن:

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ﴾ تەرجىمىسى: «ئى يەيغەمبەر! ئۇلارغا ئېيتقىنكى، ئاللاھ سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلەردىن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قوۋمىگە، پىل ئىگىلىرىگە ئەۋەتىلگەن ئازابقا ئوخشاش ياكى ئاستىڭلاردىن پىرئەۋن ۋە قارۇنلارغا ئەۋەتىلگەن ئازابقا ئوخشاش ئازاب ئەۋەتتىشكە، ياكى سىلەرنى پىرقىلەر قىلىپ، ئۇرۇشقا سېلىپ بىرىڭلارغا بىرىڭلارنىڭ ئازابىنى تېتىتىشقا قادىردۇر.» [سۇرە ئەنئام 65- ئايەت].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مادامكى، ئىش ئۈستىدىكىلەر ئاللاھ تائالانىڭ كىتابى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئاللاھ ئۇلارنى ئۆز-ئارا بىر- بىرىگە مۇپتىلا قىلىپ قويدۇ.» [ئىبنى ماجە رىۋايىتى].

گۇرۇھۋازلىقتىكى ئەسەبىيلىك ھەقىقەتنى قوبۇل قىلماسلىققا ئىلىپ بارىدۇ.

ئاللاھ تائالا يەھۇدىلەردىكى بۇ سۈپەتنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنزَلَ عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ

الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ﴿﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلارغا: «ئاللاھ نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ئۆزىمىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى تەۋراتقا) ئىمان كەلتۈرمىز» دەيدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىنكى كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ، ھالبۇكى، ئۇ (يەنى قۇرئان) ھەقتۇر، ئۇلارنىڭ قولىدىكى كىتابنى تەستىق قىلغۇچىدۇر.» [سۈرە بەقەرە 91-ئايەت].

ئىسلام كەلگەندىن كىيىنمۇ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ يوللىرىغا تەئەسسۇپلۇق بىلەن ئەگىشىپ، رەسۇلۇللاھ ئېلىپ كەلگەن ھەق دىندىن يۈز ئۆرنگەن جاھىلىيەت ئەھلىنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آيَاتِنَا﴾ تەرجىمىسى: «ھەرقاچان ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا) ئاللاھ تائالا پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان ۋەھىگە، يەنى قۇرئانغا ئەگىشىڭلار دېيىلسە، ئۇلار، ياق، ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن قالغان دىنغا ئەگىشىمىز دېيىشىدۇ.» [سۈرە بەقەرە 170-ئايەت].

خۇلاسە: يۇقىرىدا بايان قىلىنغاندەك، باتىل گورۇھلارنى تەسسىس قىلىپ پارتىيەلەرنى قۇرغۇچىلار، رەببىمىز ئىنسانىيەتكە مەرھەمەت قىلىپ بەرگەن ئىسلامدىن ئىبارەت مۇقەددەس دىننىڭ ئورنىغا ئۆز ئېدىلوگىيەلىرىنى قۇيۇشنى خالايدۇ.

ماتېرىيالزم نەزەرىيەسىنىڭ ھاياتلىق پەلسەپىسى ۋە ئۇنىڭ خاتالىقى

ھاياتلىق ھەققىدە ئىككى خىل نەزەرىيە بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى ماتېرىيالزم نەزەرىيەسى، يەنە بىرى توغرا نەزەرىيەدۇر.

1-ماتېرىيالزم نەزەرىيەسىنىڭ ھاياتقا بولغان قارشى: ئىنسان تەپەككۇرىنىڭ غايىسى بۇ دۇنيا مەنپەئەتلىرىگىلا قارىتىلغان بولۇشى، ھاياتلىقتىكى ۋەزىپىسىمۇ مەزكۇر غايىنىڭ دائىرىسىدىن چەتنىمەسلىكى، شۇنداقلا ئاخىرەت ئىشەنچىسىدىن يىراق ھالدا، بۇ دۇنيالىق ئۈچۈنلا ئۆمۈر سۈرۈشى دېمەكتۇر. بۇ نەزەرىيە خاتادۇر. ئاللاھ بۇ دۇنيا ھاياتىنى ئاخىرەت ھاياتى ئۈچۈن تەييارلىق كۆرۈش ماكانى قىلىپ ياراتقان. بۇ دۇنيا ئاخىرەتلىك ئۈچۈن ئەمەل قىلىش، تەييارلىق كۆرۈش ۋە ھازىرلىنىش ئورنى بولسا، ئاخىرەت مول ھۇسۇل ئېلىش ئورنىدۇر. كىمكى ئۆمرىنى ياخشى ئەمەللەر بىلەن ئۆتكۈزىدىكەن، ئۇ ئىككى دۇنيالىق غەنىمەتكە ئېرىشىدۇ. كىمكى ئۆمرىنى پانى دۇنيانىڭ مەنپەئەتلىرىگە بېغىشلايدىكەن، ئۇنىڭ ئاخىرەتلىكى زاپە بولغان بولىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿حَسِيرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْحَسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە زىيان تارتىدۇ، بۇ روشەن زىياندۇر.» [سۈرە ھەج 11-ئايەت].

ئاللاھ تائالا بۇ دۇنيانى بىكارغا ياراتقان ئەمەس. بەلكى بۇ دۇنيانى چوڭ ھېكمەت ۋە ئۇلۇغۋار غايە بىلەن ياراتقاندۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ﴾ تەرجىمىسى: «سەلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلىي ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، ئاللاھ ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى.» [سۈرە مۇلك 2 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِيَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ تەرجىمىسى: «ئىنسانلارنىڭ قايسىلىرىنىڭ ئەمەلىي ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى شەيئەلەرنىڭ ھەممىسىنى يەر يۈزىنىڭ زىننىتى قىلدۇق.» [سۈرە كەھف 7-ئايەت].

ئاللاھ تائالا بۇ ھاياتى دۇنيادا ئىنسانلارنىڭ كۆزىگە چىلىقىپ تۇرىدىغان دۇنيانىڭ زىننەتلىرىنى يەنى مال-دۇنيا، پەرزەنت، ئىززەت-ئابروي، ھوقۇق ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ھاياتلىقتىكى بارلىق نېمەتلەرنى ياراتتى.

ئىنسانىيەت دۇنياسىدا كۆپلىگەن كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ بۇ قىسقا ھاياتى ۋە تەپەككۈر غايىسىنى پانى دۇنيانىڭ ۋاقىتلىق مەنپەئىتى ئۈچۈنلا بېغىشلاپ، ئۆزلىرى ئېرىشكەن نېمەتلەرنىڭ ماھىيىتى ئۈستىدە ئازراقمۇ تەپەككۈر قىلىشمايدۇ. شۇنداقلا ئاخىرەت ھاياتىنى ئويلاپمۇ قويمايدۇ. بەلكى ئاخىرەت ئىسىملىك بىر مەڭگۈلۈك ھاياتلىقنىڭ بارلىقىنى ئىنكار قىلىشىدۇ. ئۇلار بۇ دۇنيا ھاياتىدىن باشقا ھاياتلىق بارلىقىغا ئىشەنمەيدۇ، ئاللاھ ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار: ھاياتلىق پەقەت مۇشۇ دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈلمەيمىز، دەيدۇ.» [سۈرە ئەنئام 29-ئايەت].

ئاللاھ بۇ خىل نەزەرىيىدىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الدِّينَ لَآ يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ أُولَئِكَ مَاؤَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ تەرجىمىسى: «شۈبھىسىزكى، بىز بىلەن مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىت قىلمايدىغانلار، دۇنيا تىرىكچىلىكىدىن بەھرىمەن بولۇش بىلەنلا رازى بولىدىغانلار ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئارام تاپقانلار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن غاپىل بولغانلار، ئەنە شۇلار ئۆزلىرىنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلى جايى دوزاخ بولىدۇ.» [سۈرە يۇنۇس 7-8-ئايەتلەر].

ياخشى ئەمەللىرى ئارقىلىق پەقەت دۇنيا مەنپەئىتىنىلا كۆزلىگەن كىشىلەر توغرىسىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّتْهَا نُوْفَ إِلَيْهِمْ أَعْمَالُهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ تەرجىمىسى: «قىلغان ياخشى ئەمەللىرى بىلەن پەقەت ھاياتى دۇنيانى ۋە ئۇنىڭ زىبۇ زىننەتلىرىنى كۆزلەيدىغانلارغا ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ئەجرلىرىنى بۇ دۇنيادىلا تولۇق بېرىمىز. دۇنيادا

ئۇلارنىڭ ئەجرىدىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ. بۇنداقلارغا ئاخىرەتتە دوزاختىن باشقا نەرسە يوقتۇر. ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرى يوققا چىقىرىلىدۇ. قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ھېسابقا ئېلىنمايدۇ.» [سۇرە ھۇد 15 - 16 - ئايەتلەر].

يۇقىرىقى ئايەتلەردىكى تەھدىد ۋە ئاگاھلاندۇرۇشلار، ئەمەللىرى بىلەن بۇ دۇنيا مەنپەئەتلىك كۆزلەيدىغانلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇنداقلار ھاياتلىقنى قەدىرلىيەلمىگەن ۋە ئۆمۈرلىرىنى پايدىسىز ئۆتكۈزگەن، ئاخىرەتلىك ئۈچۈن نېسىۋىسى بولمىغان، خۇددى ھايۋانلارغا ئوخشاش يېيىش-ئىچىشتىن باشقىنى بىلمىگەن كىشىلەردۇر. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قىممەتلىك ئۆمۈرلىرىنى ئاقىۋەتسىز، ۋاقىتلىق دۇنيا ئۈچۈن زايە قىلغانلاردۇر. ھايۋانلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ ئاقىۋىتى ئۈچۈن تەپەككۈر قىلالمىغاندەك، ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ ئەقىل-پاراسەتلىرىنى قوللانمىغانلاردۇر. ئاللاھ ئۇلار توغرىلىق مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلارنىڭ تولىسىنى گېپىڭنى ئاڭلايدىغان ياكى چۈشىنىدىغان ئادەملەر، دەپ ئويلايمسەن؟ ئۇلار چۈشەنمەسلىكتە پەقەت ھايۋانلارغا ئوخشاشتۇر. بەلكى ئۇلاردىنمۇ بەتتەر ئازغۇنلاردۇر.» [سۇرە فۇرقان 44 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا بۇ خىل نەزەرىيە بىلەن ھايات يۆلۈنۈشى ھاسىل قىلغانلارنىڭ ماھىيەتتە ئىلىمىسىز كىشىلەر ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇلار ھاياتى دۇنيانىڭ تاشقى كۆرۈنىشىنى بىلىدۇ، ئۇلار ئاخىرەتتىن پۈتۈنلەي غەپلەتتۇر.» [سۇرە رۇم سۇرىسى 7 - ئايەت].

گەرچە ئۇلار پەن-تېخنىكا ۋە سانائەت بىلىملىرىدە چەكلىك سەۋىيەگە يەتكەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇلار ھەقىقەتنى بىلىشتە بىلىمىز قالغان جاھىللاردۇر. چۈنكى ئۇلارنىڭ كۆرۈشلىرى ماددىي دۇنيانىڭ كۆرۈنۈشلىرىگىلا قىسقارتىلغان بولۇپ، مېتافىزىكا (ماددا سىرتى) ئالەمدىن غەپلەتتۇر. مانا بۇ تۈردىكى ئالىملارنى ھەقىقىي مەنىدىكى ئالىم دېيىشكە بولمايدۇ. چۈنكى ھەقىقىي ئالىملار ئاللاھنىڭ ئۇلۇغلىقىنى ھېس قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭ غەزىبىگە ئۇچراپ قېلىشتىن ھەزەر قىلىدۇ. ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ

الْعُلَمَاءُ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھنىڭ بەندىلىرى ئىچىدە ئاللاھتىن پەقەت ئالىملارلا قورقدۇ. (يەنى ئاللاھنى ھەقىقى تۈردە تونۇچىلار ئاللاھتىن قورقىدۇ).» [سۈرە فاتىر 28- ئايەت].

ئاللاھ قارۇنغا ئاتا قىلغان بايلىققا، ماتېرىياللىرىدىن نەزەر بىلەن قارىغۇچىلار ھەققىدىكى قىسسىسىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ تەرجىمىسى: «قارۇن ئۆز قوۋمىنىڭ ئالدىغا بارلىق زىننىتى بىلەن ھەشەمەتلىك ھالدا چىقتى. دۇنيا تىرىكچىلىكىنى كۆزلەيدىغانلار: كاشكى بىزگە قارۇنغا بېرىلگەن بايلىق بېرىلسىچۇ، ئۇ ھەقىقەتەن دۇنيالىقتىن چوڭ نېسىۋىگە ئىگە ئىكەن، دېدى.» [سۈرە قەسەس 79- ئايەت].

دۇنيا مەنپەئەتلىك كۆزلەيدىغانلار قارۇننىڭ بايلىقىنى چوڭ نېسىۋە دەپ بىلگەنگە ئوخشاش، كۈنىمىزدىمۇ ئىمانى ئاجىز كىشىلەر ئىقتىسادىي ۋە سانائەت جەھەتلەردە تەرەققىي قىلغان كاپىر دۆلەتلەرگە خۇددى قارۇننىڭ قوۋملىرىدەك چۆمچىيدۇ ۋە ئۇلارنى ئۆزلىرى ئۈچۈن ئۆلگە بىلدۈ. نەتىجىدە ئۇلاردىكى بۇ خىل ھېسسىيات ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىنى ھۆرمەتلىشىگە ۋە ناچار ئەخلاقلىرىنى دوراشقا ئېلىپ بارىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىلىم-پەنگە قىزىقىشىگە ئىجابىي تەرەپلىرىنى دورىساق، پەن-تېخنىكىنى ئۆگەنسەك بولىدۇ. بىراق ئۇلارنىڭ ئەخلاقىنى ئۆگىنىشكە بولمايدۇ.

2- ھاياتلىق ھەققىدىكى توغرا نەزەرىيە: ئىنسان بۇ ھاياتلىق دۇنيادىكى مال - دۇنيا، كۈچ - قۇۋۋەت، ئەقىل - پاراسەت، مەنەپ ۋە بارلىق نەرسىلەرنى پەقەت ئاخىرەت ھاياتى ئۈچۈن ۋاستە دەپ چۈشىنىشى، ھىممىتىنى بۇ دۇنيالىق ۋە ئاخىرەتلىكتىن ئىبارەت ئىككى دۇنيالىق ئۈچۈن بېغىشلىشى كېرەكتۇر. جەننەت ئەھلىنىڭ ئاخىرەتتە ئېرىشىدىغان مۇكاپاتلىرى، ئۇلارنىڭ پانى دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ مەھسۇلىدۇر. بۇ دۇنيا جىھاد قىلىش، ناماز ئوقۇش، روزا تۇتۇش، زاكات بېرىش، ئاجىزلارغا ياخشىلىق قىلىش ۋە ئۇنىڭدىن باشقا بارلىق ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشنىڭ ماكاندۇر. ئاخىرەت بولسا، پانى دۇنيادا ئىشلىگەن ياخشىلىقلارنىڭ مۇكاپاتىنى ۋە يامانلىقلارنىڭ جازاسىنى كۆرىدىغان ئورۇندۇر. ئاخىرەتتە ئاللاھ جەننەت

ئەھلى بولغانلارغا: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾
 تەرجىمىسى: «ئۆتكەنكى كۈنلەردە (يەنى دۇنيادا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار
 ئۈچۈن خۇشال - خورام يەڭلار، ئىچىڭلار دەيدۇ.» [سۈرە ھاققە 24 - ئايەت].

دەم سېلىش ۋە تۇمار ئېسىش توغرىسىدا

دەم سېلىش: كېسەللىكلەردىن شىپا تېپىش ئۈمىدى بىلەن دۇئالارنى ئوقۇپ سۇپلەش ياكى سۇغا ئوقۇپ ئۇچۇرۇش دېمەكتۇر. دەم سېلىش ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

دەم سېلىشنىڭ بىرىنچى تۈرى: كېسەل كىشىگە قۇرئان ئايەتلىرى ۋە ھەدىستە بايان قىلىنغان دۇئالارنى ياكى ئاللاھنىڭ ئىسىم- سۈپەتلىرىنى ئوقۇش بىلەن بولىدىغان دەم سېلىش بولۇپ، بۇ جائىزدۇر، يەنى قىلسا بولىدۇ. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭمۇ قۇرئان ئايەتلىرىنى ئوقۇپ دەم سالغانلىقى ۋە باشقىلارنىمۇ شۇنداق قىلىشقا بۇيرىغانلىقى ھەققىدە كەلگەن ھەدىسلەر بۇ ئىشنىڭ دۇرۇسلىقىنى ئىسپاتلايدۇ. ئەۋف ئىبنى مالىك مۇنداق دېگەن: «جاھىلىيەت دەۋرىدە دەم سالاتتۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن يارەسۇلۇللاھ! بۇنىڭغا قانداق قارايدۇ؟ دەپ سورىۋىدىم، رەسۇلۇللاھ: ئاۋۋال قانداق دەم سالىدىغانلىقىڭلارنى ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلار، دەم سېلىش ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەنلىك دائىرىسىگە كىرىدىغان ئىشلاردىن خالى بولسىلا جائىز بولغان بولىدۇ، دېدى.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

ئىمام سۇبۇتى مۇنداق دېگەن: "ئىسلام ئالىملىرى ئۈچ شەرت بىلەن دەم سېلىشنىڭ جائىز ئىكەنلىكىگە بىرلىككە كەلگەن: قۇرئان ئايەتلىرى ياكى ئاللاھنىڭ ئىسىم- سۈپەتلىرىنى ئوقۇش بىلەن بولۇشى، ئەرەب تىلى بىلەن مەنىسى چۈشىنىشلىك بولۇشى، دەم سېلىشنىڭ ئۆزى شىپا ئەمەس، بەلكى ئاللاھنىڭ ئىزنى ۋە ئىرادىسى بىلەن تەسىر قىلىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلىشتۇر." [فەتھۇلمەجد 135 - بەت].

دەم سېلىشنىڭ ئۇسۇلى: قۇرئان ئايەتلىرىنى ياكى ئاللاھنىڭ ئىسىم- سۈپەتلىرىنى ئوقۇپ كېسەلگە سۇپلەش ياكى سۇغا ئوقۇپ ئىچكۈزۈش ئارقىلىق بولىدۇ.

دەم سېلىشنىڭ ئىككىنچى تۈرى: ئەۋلىيا- ئەنبىيالارنىڭ، جىن- شەيتانلارنىڭ، مازار- ماشايخىلارنىڭ ۋە پەرىشتىلەرنىڭ ئىسىملىرىنى ئاتاش ۋە ئۇلارنى ۋەسىلە قىلىش ئارقىلىق دەم سېلىشتىن ئىبارەت بولۇپ، بۇنداق دەم سېلىش ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈشنىڭ تۈرىگە كىرىدۇ. بۇ شەرىئەت ھۆكۈمى

بويىچە ھارامدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنداق قىلىشتىن مەنئى قىلغان. شۇنداقلا، مەنئى چۈشىنىكسىز ئىبارلەرنى ئوقۇش بىلەن دەم سېلىش مۇ جائىز ئەمەستۇر.

2- تۇمار ئېسىش: تۇمار كىچىك بالىلارنىڭ يامان كۆزلەردىن ۋە ھەسەتتىن ساقلىنىشى ئۈمىد قىلىنىپ، ئۇلارنىڭ بويۇنلىرىغا ئېسىپ قويۇلدىغان نەرسە دېمەكتۇر. تۇمارنى گاھدا چوڭلارمۇ ئاسىدۇ. تۇمار ئېسىش تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ:

بىرىنچى: قۇرئان ئايەتلىرىدىن ياكى ئاللاھنىڭ ئىسىم- سۈپەتلىرىدىن يېزىلغان تۇمار بولۇپ، بۇ خىلدىكى تۇمارنىڭ دۇرۇس ياكى ئەمەسلىكى توغرىسىدا ئىسلام ئالىملىرى تۆۋەندىكىدەك ئىككى خىل كۆزقاراشتا بولغان:

1- جائىز دېگۈچىلەر: بۇلار ئۆز قاراشلىرىنى كۈچكە ئىگە قىلىشتا مەشھۇر ساھابىلاردىن ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمرۇ ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ سۆزلىرىنى ۋە ئىمام ئەھمەد ئىبنى ھەنبەلنىڭ پەتىۋالىرىنى نەقىل كەلتۈرگەن. ئۇلار تۇمار ئېسىشنى چەكلىگەن ھەدىسنى، ئەگەر تۇماردا شېرىك سۆزلەر بولمىسا دۇرۇس دېگەنلىك بولىدۇ دەپ ئىزاھات بەرگەن.

2- تۇمار ئىسىشنى مەنئى قىلغۇچىلار: بۇلار ئۆز قاراشلىرىنى كۈچكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئىبنى مەسئۇد، ئىبنى ئابباس، ھۇزەيفە قاتارلىق ساھابىلەرنىڭ سۆزلىرىنى نەقىل كەلتۈرىدۇ. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: «مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەم سېلىش، تۇمار ئېسىش ۋە ئەر- خوتۇنلارنى بىر- بىرىگە ئامراق قىلىش ئۈچۈن ئوقۇلىدىغان دۇئا ۋە يېزىلىدىغان تىلىمىلارنىڭ بەزىسى شېرىكتۇر، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغاندىم،» [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى].

بۇ قاراشتىكىلەر تۇمار ئېسىشنىڭ جائىز ئەمەسلىكىنى تۆۋەندىكىدەك ئۈچ سەۋەپ بىلەن كۈچلاندۈرىدۇ:

بىرىنچى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دەم سېلىش، تۇمار ئېسىش ۋە تىلىم يېزىشنىڭ بەزىسىنى شېرىكتىن سانغان. شېرىكتىن ساقلىنىش ئۈچۈن بۇنداق شۈبھىلىك ئىشلاردىن يىراق تۇرۇش كېرەك.

ئىككىنچى: پاساتچىلىقنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە خۇراپاتلارغا قارشى تۇرۇش مۇھىمدۇر. چۈنكى بۇ ئىشلار ئادەتتە ھارام بولغان ئىشلارغا يول ئاچىدۇ. ئۈچىنچى: قۇرئان ئايەتلىرى بىلەن يېزىلغان تۇمارلارنى ئاسقانلارمۇ گاھىدا ئۇنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىيالمىي گۇناھكار بولىدۇ. چۈنكى تۇمار ئاسقانلارنىڭ كۆپىنچىسى ئادەتتە ھاجەتخانىغا ئۇنىڭ بىلەن كېرىدۇ. [پەتھۇل مەجدىد 136-بەت].

ئىككىنچى: جن-شەيتانلارنىڭ، ئەۋلىيا ۋە مازار-ماشايىخلارنىڭ، پەرىشتىلەرنىڭ ۋە ئۇنىڭدىن باشقا مەخلۇقلارنىڭ ئىسىملىرى يېزىلغان تۇمارلار بولۇپ، بۇ تۈردىكى تۇمارلارنى يازغانلار ۋە بىلىپ تۇرۇپ ئۇنى ئاسقانلار ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئۇمىدىنى ئاللاھنىڭ غەيرىگە باغلايدىكەن، ئاللاھ ئۇنى شۇ نەرسىگە تاشلاپ قويدۇ.» [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى].

يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ مەنىسى شۇكى، ئاللاھقا تەۋەككۈل قىلىپ، ئۇنىڭغا ئېسىلىپ ۋە ئۇنىڭدىنلا ياردەم سورىغانلار ئۈچۈن ئاللاھ يېتەرلىكتۇر. كىمكى ئاللاھنى قويۇپ مەخلۇقتىن ياردەم سورايدىكەن ياكى ئاللاھنىڭ نامىنى ۋە ئايەتلىرىنى قويۇپ مەخلۇقاتنىڭ ناملىرىنى يېزىپ بويۇنلىرىغا ئېسىۋالىدىكەن، ئاللاھ ئۇنداق كىشىگە ياردەم قىلمايدۇ، ئۇنى ئۆزىگە شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىسى بىلەن تاشلاپ قويدۇ. ھالبۇكى، ئۇ ئېسىۋالغان نەرسىلەر ئۇنىڭغا پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. ئاللاھ ھەركىمنىڭ دەردىگە دەرمان، رەنجىگە شىپا بولغۇچى بىرلا مەدەتكاردۇر. ئۇنىڭدىن باشقىسىغا ئىشەنچ قىلغان ۋە ئېسىلغان ئادەم زىيان تارتقۇچىدۇر.

مۇسۇلمان كىشى ئەقىدىسىنى بۇزىدىغان ياكى زەھەرلەيدىغان ماددى ۋە مەنئىي ھەرقانداق نەرسىدىن ساقلىنىشى، جائىز بولمىغان ئىلاجلارنى قۇبۇل قىلماسلىقى، دەردلەردىن خالاس بۇلۇش مەقسىتىدە تۈرلۈك سەپسەتتۇز ۋە ئالدامچى كىشىلەرنىڭ ھۇزۇرىغا بارماسلىقى لازىم. چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭ مەنئىيىتىنى كېسەل قىلغۇچى كىشىلەردۇر. كىمكى ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلسا، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭ بارلىق ئىشلىرىغا كۇپايە قىلىدۇ. بەزى ئادەملەر ئۆزىدە ھېسسى كېسەللىك بولمىسىمۇ، كۆز تىگىش ۋە ھەسەتتىن قورقۇپ تۇمار ئاسىدۇ

ياكى ماشىنا، ئات-ئۇلاغ، ئۆي-دۇكانلىرىنىڭ ئىشىكلىرىگە تۇمار ياكى كۆزمۇنچاق ئېسىپ قويدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئەقىدىنىڭ سۇسلىقى ۋە ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلىشنىڭ زەئىپلىكىدۇر. ئەقىدە سۇسلىقى ھەقىقىي كېسەللىك بولۇپ، ئۇنى پەقەت تەۋھىد ۋە ساغلام ئەقىدىنى ئۆزلەشتۈرۈش ئارقىلىق داۋالاش لازىم بولىدۇ.

ئاللاھنىڭ غەيرى بىلەن قەسەم قىلىش، مەخلۇقتىن ياردەم سوراش ۋە ئاللاھقا ۋاستە قىلىشنىڭ ھۆكۈمى

بىرىنچى: ئاللاھتىن باشقىسىنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىش.

قەسەم- ئۇلۇغ بىر زاتنىڭ نامىنى ئاتاش ئارقىلىق بىرەر ئىشنىڭ راستلىقىنى تەكىتلەش دېمەكتۇر. ئۇلۇغلۇققا پەقەت ئاللاھ سازاۋەردۇر. شۇڭا قەسەم قىلغاندا ئاللاھتىن باشقىسىنىڭ نامىنى ئاتاش توغرا ئەمەس. ئەگەر ئاللاھنىڭ غەيرى بىلەن قەسەم قىلسا، بۇ ئۇلۇغلۇقتا ئاللاھقا مەخلۇقاتنى شېرىك قىلغانلىق بولىدۇ. قەسەم «ۋەللاھى»، «بىللاھى» ۋە «تەللاھى» دېگەن لەۋزىلەرنىڭ بىرى بىلەن قىلىندۇ. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «كىمكى ئاللاھتىن باشقا بىرىنىڭ نامىنى ئاتاپ قەسەم قىلىدىكەن، ئۇ كاپىر بولىدۇ (يەنى كىچىك شېرىك)» دېگەن ھەدىسىنى بايان قىلىدۇ. [ئەھمەد رىۋايىتى].

قەسەم قىلغۇچى قەسىمدە نامىنى ئاتىغان بىراۋنى خۇددى ئاللاھنى ئۇلۇغلىغاندەك ئۇلۇغلاپ، يالغانغا قەسەم قىلىپ نامى ئاتالغان مەزكۇر زات مېنى جازاللايدۇ، دېگەن ئېتىقادتا بولسا، ئۇنىڭ قىلغان قەسىمى چوڭ شېرىك تۈرىگە كىرىدۇ. مەلۇمكى، چوڭ شېرىكنى سادىر قىلغان ئادەم كاپىر بولىدۇ. ئەگەر ئۇ قەسىمدە نامى ئاتالغان كىشىنى ئاللاھقا ئوخشاش ئۇلۇغلىغانلىقتىن ئەمەس، پەقەت ئاۋام خەلق تە ئورتاقلاشقان ئادەتلەرگە ئەگىشىپ، ئېيتقان سۆزىنىڭ مەنىسىنى ۋە خەتىرىنى بىلمەستىن شۇنداق قەسەم قىلغان بولسا، ئۇ كىشى كاپىر بولمايدۇ، بەلكى گۇناھكار بولىدۇ.

بەزى كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ نەزىرىدە ئۇلۇغ سانالغان ئەۋلىيالارنىڭ، پىرىلەرنىڭ ۋە مازار- ماشايخىلارنىڭ نامىنى ئاتاپ يالغان ئىشقا قەسەم قىلىشتىن چېكىنىدۇ. چۈنكى ئۇلار يۇقىرىقىلاردىن خۇددى ئاللاھتىن قورققاندەك قورقىدۇ. مانا بۇ، چوڭ شېرىكنىڭ ئۆزىدۇر. چۈنكى قەسەم دېگەن ئەڭ ئۇلۇغ بىرىنىڭ نامىنى ئاتاش ئارقىلىقلا قىلىندۇ. ئەڭ ئۇلۇغ زات ئاللاھتۇر. ئاللاھتىن باشقىسى ھەقىقىي ئۇلۇغلۇققا ھەقىقەت ئەمەس. شۇڭا مۇسۇلمانلار قەسەم قىلماقچى بولغانلىرىدا پەقەت ئاللاھنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىشقا بۇيرۇلغان. قەسەم قىلىش ئۆزىنىڭ راستچىللىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئاللاھنى گۇۋاھ قىلىش دېگەنلىك بولغانلىقتىن، يالغان ئىشقا ئاللاھنى گۇۋاھ قىلىش ئېغىر گۇناھتۇر. چۈنكى بۇ يالغان ئۈستىگە يالغانچىلىقتۇر. راست ئىشلارغا قەسەم قىلىش جائىز بولغان بولسىمۇ، ھەدەپ قەسەم قىلىۋېرىشىمۇ ياخشى كۆرەلمەيدۇ. كۆپ قەسەم

قىلغۇچىلارنى ئاللاھ ياقۇرمايدۇ. ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ: ﴿وَلَا تُطْعَمُ كَلِّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ﴾ تەرجىمىسى: «قەسەمخور، پەس ئادەمگە ئىتائەت قىلمىغىن» دەپ كۆرسەتكەن. [قەلەم سۈرىسى 10 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ﴾ تەرجىمىسى: «قەسىمىڭلارغا رىئايە قىلىڭلار، كەلسە - كەلمەس ئىشلارغا قەسەم قىلماڭلار.» [سۈرە مائىدە 89 - ئايەت].

ئاللاھنىڭ نامىنى قوللىنىپ تۇرۇپ تولا قەسەم قىلىش ۋە يالغان ئىشلارغا ئاللاھنى گۇۋاھ قىلىش ئاللاھقا ئەدەپسىزلىك قىلغانلىقتۇر. بۇنداق قىلىش تەۋھىدنىڭ روھىغا ئويغۇن كەلمەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئۈچ خىل ئادەمگە ئاللاھ قىيامەت كۈنى سۆز قىلمايدۇ، ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنىمۇ چۈرمەيدۇ، ئۇلارنى قاتتىق ئازابلايدۇ؛ ئاللاھنىڭ نامىنى دەسمى قىلىۋالغان، بىر نەرسە ئالسىمۇ قەسەم قىلىدىغان، بىر نەرسە ساتسىمۇ قەسەم قىلىدىغان ئادەم.» [تەبەرائىي رىۋايىتى].

ئاللاھنىڭ نامىنى ئاتاپ تۇرۇپ يالغان ئىشقا قەسەم قىلغۇچىلارنى ئاللاھ جازالايدۇ. شۇنداقلا ئۇنىڭ نامىنى ئاتاپ كەلسە - كەلمەس قەسەم قىلىش، ئاللاھ تائالاغا ھۆرمەتسىزلىك قىلغانلىق بولىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇناپىقلارنى ئۆزلىرى بىلىپ تۇرۇپ يالغاندىن قەسەم ئىچىدۇ دەپ سۈپەتلەيدۇ.

خۇلاسە:

- 1 - قەسەم قىلغاندا ئاللاھنىڭ نامىنى ئاتماستىن، پەيغەمبەرنىڭ ياكى ئەۋلىيالارنىڭ، ئامانەت ياكى خانە كەبىنىڭ نامىنى ئاتاش چەكلەنگەندۇر.
 - 2 - ئاللاھنىڭ نامىنى ئاتاپ تۇرۇپ يالغان ئىشقا قەسەم قىلىش مۇناپىقلارنىڭ ئادىتىدۇر. بۇنداق قىلغۇچىلار ئېغىر گۇناھكار بولىدۇ.
 - 3 - ئاللاھنىڭ نامىنى ئاتاپ راست ئىشقا بولسىمۇ كەلسە - كەلمەس قەسەم قىلىۋېرىش ياخشى ئىش ئەمەس.
 - 4 - قەسەم قىلىشقا توغرا كەلگەندە ئاللاھنىڭ نامىنى ئاتاپ راست ئىشقا قەسەم قىلىشقا بولىدۇ.
- ئىككىنچى: ئاللاھقا مەخلۇقنى ۋەسىلە قىلىش.

ۋەسلىە - ئىبادەت، دۇئا ۋە باشقا ھەر قانداق ئەمەلنىڭ قوبۇل بولۇشىنى ئۈمىد قىلىپ ئاللاھ بىلەن ئۆزى ئوتتۇرىسىدا بىرەر نەرسىنى ۋاستە قىلىش ئارقىلىق ئاللاھقا يېقىنلىشىش دېمەكتۇر. ئىنسان ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ۋەسلىە ئۆزىنىڭ ياخشى ئەمەللىرىنى ۋاستە قىلىشتۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ مۆمىنلەرگە خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! مەقسەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قورقۇڭلار، ئاللاھقا تائەت - ئىبادەت قىلىش، گۇناھلاردىن ساقلىنىشتىن ئىبارەت ئۆز ئەمەللىرىڭلار بىلەن يېقىنچىلىقنى تىلەڭلار.» [سۇرە مائىدە 35 - ئايەت].

ۋەسلىە ئىككى تۈرلۈك بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى، يولغا قويۇلغان ۋەسلىە، يەنە بىرى، مەنىنى قىلىنغان ۋەسلىەدۇر.

بىرىنچى: يولغا قويۇلغان ۋەسلىە ۋە ئۇنىڭ تۈرلىرى:

1- ئاللاھقا ئۇنىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرى بىلەن ۋەسلىە قىلىش. ئاللاھ تائالا گۈزەل ئىسىم ۋە ئالى سۈپەتلىرى بىلەن ۋەسلىە قىلىپ دۇئا قىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بار، ئاللاھنى شۇ گۈزەل ئىسىملىرى بىلەن ئاتاڭلار. ئاللاھنىڭ ئىسىملىرىنى كەلسە - كەلمەس قولىنىدىغانلارنى تەرك ئېتىڭلار. ئۇلار ئاخىرەتتە قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ.» [سۇرە ئەئراف 180 - ئايەت].

2- ئاللاھقا بولغان ئىمان ۋە سالىھ ئەمەللىرى بىلەن ۋەسلىە قىلىش. ئاللاھ تائالا ئەھلى ئىمان ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ﴾ تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگارمىز! بىز ھەقىقەتەن بىر چاقىرغۇچىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) رەببىڭلارغا ئىمان ئېيتىڭلار دەپ ئىمانغا چاقىرغانلىقىنى ئاڭلىدۇق، ئىمان ئېيتتۇق. پەرۋەردىگارمىز! بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، يامانلىقلىرىمىزنى يوققا چىقارغىن، بىزنى ياخشىلارنىڭ قاتارىدا ۋاپات قىلدۇرغىن.» [سۇرە ئال - ئىمران 193 - ئايەت].

بۇخارى ۋە مۇسلىمدا: ئۈچ ئادەمنىڭ بىر غارغا سولنىپ قالغانلىقى، ئۇلار غاردىن چىقىپ كېتىشكە ھېچقانداق چارە تاپالمىغاندىن كېيىن، ھەر بىرى ئۆزىنىڭ ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن خالىس قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى ۋەسىلە قىلىپ دۇئا قىلىش نەتىجىسىدە غاردىن چىقىپ كېتىش ئارقىلىق ھاياتلىرىنى ھالاكەتتىن ساقلاپ قالغانلىق قىسسىسى بايان قىلىنغان، [بۇ ھەدىسنىڭ مەزمۇنى بولۇپ، بىرلىككە كەلگەن ھەدىس].

3- ئاللاھقا ئۇنىڭ شېرىكتىن پاك، يەككە - يېگانە ئىلاھ ئىكەنلىكىنى ۋەسىلە قىلىش. ئاللاھ تائالا يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ بېلىق قارىندا تۇرۇپ قىلغان ۋەسىلىسىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگارىم! سەندىن بۆلەك ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر. سەن جىمى كەمچىلكلەردىن پاك تۇرسەن، مەن ھەقىقەتەن ئۆز نەپسىمگە زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇم.» [سۈرە ئەنبىيا 87-ئايەت].

4- ئاللاھقا بولغان ھاجەتمەنلىكىنى ۋە ئاجىزلىقىنى ئىزھار قىلىش بىلەن ۋەسىلە قىلىش. ئاللاھ تائالا ئەيىۈب ئەلەيھىسسالام شۇنداق قىلغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أُنِّي مَسْنِي الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئۆز ۋاقتىدا ئەيىۈب، پەرۋەردىگارغا يالۋۇرۇپ: ھەقىقەتەن مېنى قاتتىق كېسەل ئوربۇلدى، سەن ئەڭ مەرھەمەتلىكسەن دەپ ندا قىلدى.» [سۈرە ئەنبىيا 83 - ئايەت].

5- ئاللاھقا ھايات سالىم كىشىلەرنىڭ دۇئالىرىنى ۋەسىلە قىلىش. ساھابىلەر مەدىنىدە قۇرغاقچىلىق يۈز بەرگەن ۋاقتلاردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇ تىلەپ دۇئا قىلىپ بېرىشىنى سورايتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ تاغىسى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئۆزلىرى ئۈچۈن ئاللاھقا دۇئا قىلىشىنى تەلەپ قىلاتتى. [بۇخارى رىۋايىتى].

6- ئاللاھقا ئۆز گۇناھىنى ئېتىراپ قىلىپ، ئۇنىڭدىن يانغانلىقىنى ۋە ياخشى يولغا قەدەم باسقانلىقىنى ۋەسىلە قىلىش. ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ «پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلدىم، ماڭا مەغپىرەت قىلغىن،» [سۈرە قەسەس 16 - ئايەت].

ئىككىنچى: مەنى قىلىنغان ۋەسىلە:

مەنى قىلىنغان ۋەسىلە - ئۆلۈكلەردىن ياردەم ۋە مەدەت تىلەش، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شان-شەرىپىنى، بەزى كىشىلەرنىڭ شەخسىيىتى ۋە ھۆرمىتىنى ۋەسىلە قىلىش دېمەكتۇر. بۇلارنىڭ تەپسىلاتى تۆۋەندىكىچە:

1 - ئۆلۈكلەردىن دۇئا تىلەش توغرا ئەمەس. چۈنكى ئۆلۈكلەر تىرىكلەرنىڭ دۇئالىرىغا موھتاجدۇر. ئۇلار تىرىكلەرگە دۇئا بېرىشكە ۋە ئۇلارنىڭ ھاجەتلىرىنى راۋا قىلىشقا قادىر ئەمەستۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن، ئۇنىڭ روھىدىن ياكى ئۇنىڭ قەبرىسىدىن دۇئا ۋە شاپائەت سورىغان ئەمەس. مەدىنىدە قەھەتچىلىك بولغان ۋاقىتتا ئۆمەر ئىبنى خەتتاب ۋە مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبى سۇپيان ۋە ئۇلار بىلەن بىرگە بولغان ساھابىلار، شۇ ۋاقىتتا ھازىر بولغان ئابباس ۋە يەزىد ئىبنى ئەسۋەد قاتارلىق پىشقەدەم ساھابىلەرنى ئاللاھقا ۋەسىلە قىلىپ يامغۇر ياغدۇرۇپ بىرىشىنى تىلەپ دۇئا قىلغان. ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئاللاھقا مۇناجات قىلىپ مۇنداق دېگەن: «ئى ئاللاھ! بىز پەيغەمبىرىمىزنى ساڭا ۋەسىلە قىلىپ سەندىن سۇ تەلەپ قىلغىنىمىزدا بىزگە سۇ ئاتا قىلغان ئىدىڭ. ئەمدى پەيغەمبىرىمىز ھايات بولمىغانلىقتىن، ئۇنىڭ تاغىسى ئابباسنى ساڭا ۋەسىلە قىلىپ دۇئا قىلىۋاتىمىز. بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگىن.» ئۆلۈكلەردىن دۇئا تىلەش ياكى مەدەت - ياردەم سوراش، دۇئادا ۋەسىلە قىلىش توغرا بولغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ساھابىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسىگە كىلىپ دۇئالىرىدا ئۇنى ۋەسىلە قىلغان بولاتتى.

2 - دۇئادا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۆرمىتىنى ۋەسىلە قىلىش، شۇنىڭدەك ئۇنىڭدىن باشقىلارنىڭمۇ ھۆرمىتىنى ۋەسىلە قىلىپ دۇئا قىلىش دۇرۇس ئەمەس. "رەسۇلۇللاھنىڭ ھۆرمىتىنى ۋەسىلە قىلىپ دۇئا قىلىشنىڭ دۇرۇس ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى: «ئەگەر ئاللاھتىن ھاجىتىڭلارنى سورىساڭلار، مېنىڭ ھۆرمىتىمنى ۋەسىلە قىلىپ سورىڭلار، چۈنكى ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مېنىڭ ھۆرمىتىم بۇيۇكتۇر» دېگەن ھەدىس يالغان ھەدىستۇر. مۇسۇلمانلار ئاساسلىنىدىغان مەنبە كىتابلارنىڭ ھېچقايسىسىدا يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ ساغلام ئىكەنلىكى قەيت قىلىنمىغان. شۇنداقلا ئەھلى ئىلىملارنىڭ بىرەرسىمۇ بۇ ھەدىسنى دەلىل سۈپىتىدە كەلتۈرمىگەن. [پەتۋالار مەجمۇئەسى 10 - توم 319 - بەت]. مادامكى دەلىل ساغلام بولمايدىكەن، ئۇنىڭغا

ئەمەل قىلىش دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى ئىبادەت ساغلام ۋە روشەن دەلىل بىلەنلا ئىسپاتلىنىدۇ.

3- مەخلۇقنىڭ مەخلۇقنى دۇئادا ۋەسەلە قىلىشى دۇرۇس ئەمەس، چۈنكى ئاللاھ تائالا مەخلۇقنىڭ ۋەسەلە قىلىنىشىنى دۇئانىڭ ئىجابەت بولىشىدىكى سەۋەبلەردىن قىلمىدى ۋە شەرىئەتتە ھەم يولغا قويمىدى.

4- مەخلۇقنىڭ ھەقىقىي بىلەن دەپ ۋەسەلە سوراش تۆۋەندىكى ئىككى تۈرلۈك ئىش سەۋەبلىك جائىز ئەمەس.

بىرىنچى: ئاللاھتا ھېچكىمنىڭ ھەقىقىي يوقتۇر. ئاللاھنىڭ ئىنسانلارغا ئاتا قىلغانلىرى

ۋە ۋەدە قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ساخاۋىتىدۇر. ئاللاھنىڭ قۇرئاندىكى: ﴿وَكَانَ

حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ تەرجىمىسى: «مۆمىنلەرگە ياردەم قىلىش بىزگە

تېگىشلىك بولدى» [سۇرە رۇم 47-ئايەت] دېگىنى ئۇنىڭ مۆمىنلەرگە قىلغان

ئىلتىپاتىدۇر. ئۇ بىرەر خىزمەتنىڭ بەدىلى ئەمەستۇر. ئاللاھقا ئىتائەت قىلغۇچى پەزىلەت

ۋە نېمەتتىن ئىبارەت ھەر تۈرلۈك مۇكاپاتقا ھەقىقىي بولىدۇ. بۇ بىر مەخلۇقنىڭ باشقا

بىر مەخلۇقنىڭ ياخشىلىقىغا ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرىشىغا ئوخشىمايدۇ.

ئىككىنچى: ئاللاھ تائالا بىرەر بەندىسىگە پەزىلى - مەرھەمەت قىلغان بولسا،

بۇ ئاللاھ تائالانىڭ ئۆزىگە خاس ھەقىقىي بۇلۇپ، ئۇنىڭ ئۆزىدىن غەيرى بىلەن

ھېچ ئالاقىسى يوقتۇر. كىمكى ۋەسەلە قىلىشقا ھەقىقىي بولمىغان نەرسە بىلەن

ئاللاھقا ۋەسەلە قىلسا، ئۆزىگە ئالاقىسى يوق نامەلۇم نەرسە بىلەن ۋەسەلە

قىلغان بۇلىدۇ. شۇنداقلا مەزكۇر قىلمىشى ئۇ كىشىگە ھېچقانداق پايدا

كەلتۈرەلمەيدۇ. ئەمما «سەندىن ھاجىتىنى تىلگۇچى بارلىق كىشىلەرنىڭ

ھەقىقىي ھۆرمىتى بىلەن سورايمەن» دېگەن ھەدىسنىڭ ئىسنادى (رىۋايەت

يوللىرى) ئەتىيا ئەلئەۋۋىگە چېتىلىدىغان بۇلۇپ، ئۆلىمالار مەزكۇر ھەدىسنىڭ

زەئىفىلىكىدە بىرلىككە كەلگەن. يۇقىرىقىدەك زەئىپ ھەدىسلەر ئەقىدە

ئىشلىرىغا تەۋە بولغان ئۇشۇبۇ مۇھىم مەسىلىدە دەلىل قىلىنمايدۇ. بۇ ھەدىستە،

مۇئەييەن بىر شەخسنىڭ ھەقىقىي بىلەن ئەمەس، بەلكى ئومۇمەن

سورغۇچىلارنىڭ ھەقىقىي بىلەن ۋەسەلە قىلىش كۆزدە تۇتۇلغان بولۇپ، ئاللاھ

ئۆزىگە ئىلتىجا قىلغۇچىلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىنىدىغانلىقىنى ۋەدە

قىلغان. بۇ ئاللاھ تائالانىڭ بەندىلەر ئۈچۈن ئۆزىگە ئۆزى ۋاجىب قىلغان ھەق بۇلۇپ، بۇنى ئۇزاتقا ھېچكىم ۋاجىب قىلغان ئەمەس. دېمەك؛ بۇ ئاللاھ تائالاغا مەخلۇقنىڭ ھەقىقىي بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ چىن ۋەدىسىنى ۋەسىلە قىلغانلىقتۇر.

مەخلۇقتىن مەدەت ۋە ياردەم سوراشنىڭ ھۆكىمى

ئىنسانلاردىن مەدەت ۋە ياردەم سوراش تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

1- ھايات كىشىلەردىن ئۇلارنىڭ قۇدرىتى يېتىدىغان ئىشلاردا ماددىي ۋە مەنئىي ياردەم سوراش جائىزدۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ تەرجىمىسى: «ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار». [سۈرە مائىدە 2- ئايەتنىڭ بىرىقىسمى].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَاسْتَعَاثُهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾ تەرجىمىسى: «ئۆز قەۋمىدىن بولغان ئادەم دۈشمىنىگە قارشى ئۇنىڭدىن ياردەم تىلىدى». [سۈرە قەسەس 15- ئايەت].

2- ئىنسانلاردىن ئۇلارنىڭ قولىدىن كەلمەيدىغان ۋە كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلاردا ياردەم سوراش توغرا ئەمەس. مەسىلەن: ئۆلۈكلەردىن ياردەم ۋە مەدەت سوراش، ھايات كىشىلەردىن كېسەللەرگە شىپالىق تىلەشكە ئوخشاش ئۇلارنىڭ قولىدىن كەلمەيدىغان پەقەت ئاللاھنىڭلا قولىدىن كېلىدىغان ئىشلاردا ياردەم سوراش توغرا ئەمەستۇر. بۇلارنىڭ ھەممىسى شېرىكنىڭ تۈرىگە كىرىدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدە مەدىنىدىكى مۇناپىقلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا بولغان ئەزىيەت ۋە زىيانكەشلىكلىرى ھەدەپ كۈچىيىشكە باشلايدۇ. بىر كۈنى ساھابىلەردىن بىرى: «تۇرۇڭلار بۇ مۇناپىقلارنىڭ زىيانكەشلىكلىرىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مەدەت سورايلى» دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: «مېنىڭدىن مەدەت سورالمايدۇ، مەدەت پەقەت ئاللاھتىنلا سورىلىدۇ»، دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بەرگەن. [تەبەرانى رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئاللاھ ئۈچۈنلا قوللىنىلىشقا تېگىشلىك بولغان «مەدەت» سۆزىنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قوللىنىلىشىنى ياقۇتمىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەينى زاماندا تەۋھىدنىڭ شەنىنى قوغداشقا كۈچى يېتىدىغان تۇرۇپ، رەببىگە بولغان بۈيۈك ئىمان ۋە كەمتەرلىك، ئەدەب-ئەخلاق يۈزسىدىن، شېرىككە ئىلىپ بېرىش ئېھتىماللىقى بولغان «مەدەت» كەلىمىسىنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قوللىنىشىنى ئىنكار قىلىش ئارقىلىق، ئۆمىتىنى شېرىككە ئىلىپ بارىدىغان بارلىق سۆز ۋە ئىش-ھەرىكەتلەردىن ئاگاھلاندۇرغان بولۇپ، رەسۇلۇللاھنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن قاندىمۇ ئاللاھنىڭ غەيرى قادىر بولالمايدىغان ئىشلاردا ئۇنىڭدىن مەدەت ۋە ياردەم سورالسۇن؟! پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالامدىن مەدەت تىلەش جائىز بولمىغان يەردە، باشقىلاردىن مەدەت تىلەش
ھەرگىزمۇ توغرا بولمايدۇ ئەلۋەتتە.

ئۈچىنچى باب

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرى ھەققىدە ئېتىقاد قىلىش
زۆرۈر بولغان مەسىلىلەر

1- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈش ۋە ئۇنى ئۇلۇغلاش ۋاجىپتۇر.

مۇسۇلمان ھاياتىدىكى ئەڭ ئەھمىيەتلىك سۆيگۈ ئاللاھ سۆيگۈسىدۇر. مۇمىن كىشى ئاللاھنى ھەممىدىن ئارتۇق سۆيىدۇ ۋە چىن قەلبىدىن ئۇلۇغلايدۇ. بۇ ئىبادەتلەرنىڭ ئەڭ كاتتىسىدۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدَّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ تەرجىمىسى:

«مۇمىنلەر ئاللاھنى ھەممىدىن ئارتۇق سۆيگۈچىلەردۇر.» [سۈرە بەقەرە 165- ئايەت].

ئاللاھنىڭ ئىنسانلارغا قىلغان نېھسانلىرى سان-ساناقسىز بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنساننىڭ ئاللاھنى ھەممىدىن ئارتۇق سۆيۈشىنى تەقەززا قىلىدۇ. ئاللاھ سۆيگۈسىدىن قالسىلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيگۈسى كېلىدۇ. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ ئىزى بىلەن ئىنسانىيەتنى كۆپىنچە زۇلمەتلىرىدىن ئازات قىلىپ ئىماننىڭ نۇرىغا ئېلىپ چىققان زاتتۇر. شۇ سەۋەبتىنمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈش ئىماننىڭ جۈملىسىدىن سانىلىدۇ ۋە ئىبادەتلەرنىڭ ئېسىلىدۇر. پەيغەمبەرگە ئەگىشىش، ئۇنى سۆيۈش ۋە ئۇنى ئۆزىگە ئۈلگە قىلىش جەننەتكە كىرىشنىڭ ۋاسىتىسىدۇر. پەيغەمبەرگە چىن مۇھەببىتى بولمىغان ئادەم مۇمىن بولالمايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «كىمدىكى تۆۋەندىكىدەك ئۈچ خىسلەت بولىدىكەن، ئۇ ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولىدۇ: ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەر نەرسىدىن سۆيۈملۈك بولۇشى، براۋىنى دوست تۇتسا پەقەت ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن دوست تۇتۇشى، مۇسۇلمانلىقتىن يېنىپ كېتىشىنى ئوتقا تاشلانغاندىنمۇ بەتتەر يامان كۆرۈشى.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

پەيغەمبەر سۆيگۈسى ئاللاھ سۆيگۈسىگە ئەگىشىپ كېلىدۇ. مۇسۇلمان كىشى ئۈچۈن ئاللاھ سۆيگۈسىدىن قالسا پەيغەمبەر سۆيگۈسىنىڭ ھەر قانداق سۆيگۈدىن ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «سىلەرنىڭ ھېچ بىرىڭلار مېنى ئاتىسىدىن، بالىسىدىن ۋە بارلىق كىشىلەردىن ئارتۇق سۆيىمىگىچە مۇمىن بولالمايدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

مۇسۇلماننىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى جېنىدىنمۇ ئارتۇق كۆرۈشنىڭ ۋاجىپلىقى توغرىسىدا ھەدىس بايان قىلىنغان. «بىر كۈنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، يارەسۈلەللاھ! ھەقىقەتەن سىلە مېنىڭ ئۈچۈن جېنىمدىن باشقا ھەممە نەرسىدىن سۆيۈملۈكراق – دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ، ئاللاھ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنى جېنىڭدىنمۇ ئارتۇق سۆيىمىگىچە ھەقىقىي مۆمىن بولالمايسەن، دەيدۇ. بۇ ۋاقىتتا ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: سىلە مەن ئۈچۈن ھازىردىن باشلاپ مېنىڭ جېنىمدىنمۇ سۆيۈملۈك دېگىنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئەي ئۆمەر ئەمدى بولدى (يەنى ئەمدى ئىماننىڭ كامىل بولدى) دەيدۇ.» [بۇخارى رىۋايىتى].

يۇقىرىقى ھەدىس پەيغەمبەر سۆيگۈسىنىڭ ئاللاھ سۆيگۈسىدىن قالسا ئەڭ ئەھمىيەتلىك سۆيگۈ ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ. پەيغەمبەرنى سۆيۈش ئىماننىڭ تەقەززاسدۇر. بۇ ئەينى ۋاقىتتا ئۇنى ئاللاھ ئۈچۈن سۆيگەنلىكتۇر. مۆمىن كىشىنىڭ قەلبىدە ئاللاھ سۆيگۈسىنىڭ يۈكسىلىشى بىلەن پەيغەمبەر سۆيگۈسىمۇ يۈكسىلىدۇ. ئاللاھنى سۆيگەن كىشى ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىمۇ سۆيىدۇ، ئەلۋەتتە، پەيغەمبەرنى سۆيۈش دېگەنلىك ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ۋە باشلىغان يولىدا يۈرۈش، ئۇنىڭ مۇبارەك سۆزلىرىنى باشقىلارنىڭ سۆزلىرىدىن ئۈستۈن بىلىش ۋە سۈننىتىنى ئەھيا قىلىشنى تەقەززاقىلىدۇ. ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئىنسانلاردا بولغان ھەرقانداق سۆيگۈ ئاللاھ سۆيگۈسىگە ئەگىشىپ كېلىشى كېرەك. مەسىلەن: مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈش ۋە ئۇنى ئۇلۇغلاش، رەسۇلۇللاھنى ئىنسانىيەتكە رەھمەت قىلىپ ئەۋەتكەن ئاللاھنى سۆيۈشنىڭ جۈملىسىدىندۇر. ئىسلام ئۈمىتى ئاللاھنى ئۇلۇغلاش يولىدا ئۇنىڭ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سۆيىدۇ ۋە كاتتىلايدۇ. شۇنىڭدەك رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى ياخشى كۆرۈش ئاللاھ سۆيگۈسى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىكتۇر.

ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يۈز ئابروي ۋە سۆيگۈ چۈشۈردى. شۇنىڭ ئۈچۈن ساھابە كىراملارنىڭ قەلبىدە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سۈرلۈكراق ۋە ئىززەتلىكراق بىرەر ئىنسان مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ئەمرو ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئىسلامغا كىرگەندىن كىيىن مۇنداق دەيدۇ: «ئىسلامغا كىرىشتىن ئىلگىرى ھېچكىمنى مۇھەممەد

ئەلەيھىسسالامنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرمەيتتىم، مۇسۇلمان بولغىنىدىن كىيىن ھېچكىم مەن ئۈچۈن ئۇ زاتتىن سۆيۈملۈكراق بولماي قالدى. ئەگەر سىلەرگە ئۇ زاتنى سۆيەتلىپ بىرىش مەندىن تەلەپ قىلىنسا، سۆيەتلىپ بىرەلمىگەن بولار ئىدىم. چۈنكى مەن رەسۇلۇللاھنى ئۇلۇغ سانغانلىقىمدىن، ئۇ زاتقا تىكىلىپ قارىيالمايتتىم.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس].

ئۇرۇھ ئىبنى مەسئۇد قۇرەيشلەرگە مۇنداق دېگەن: "ئى قەۋم! مەن كىسراغا، قەيسەرگە ۋە باشقا پادىشاھلارغا ئەلچى بولۇپ باردىم. ئەمما قەۋملىرى ئىچىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن بەكرىق ئۇلۇغلىنىدىغان بىرەر پادىشاھنى كۆرمىدىم. ئاللاھ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى ئۇنى ئۇلۇغلىغانلىقتىن ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىمايدۇ، تۆكۈرسە ئۇلارنىڭ بىرەرسىنىڭ ئالقانلىرىغا چۈشىدۇ-دە، ئۇنى يۈز ۋە كۆكرەكلىرىگە سۈرتۈشىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ تاھارىتىدىن ئاشقان سۇنى تالىشىپ كېتىشىدۇ." [جەننۇل ئەفھام ناملىق ئەسەر 120-121-بەتلەرگە قارالسۇن].

2- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەدھىيلەشتە چەكتىن ئاشماسلىق.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىنىڭ ئۇنى مەدھىيلەشتە شەرىئەتنىڭ كۆرسەتمىلىرىدىن چەتنەپ كېتىشتىن توساپ مۇنداق دېگەن: «خىرىستىئانلار مەريەم ئوغلى ئىيسانى مەدھىيلەشتە دىننىڭ بەلگىلىمىسىدىن چەتنەپ كېتىپ، ئۇنى ئىلاھ قىلىۋالغاندەك، مېنى مەدھىيدە ئاشۇرۇۋەتمەڭلار. مەن پەقەت بەندە. مېنى ئاللاھنىڭ بەندىسى ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى دەڭلار.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى]. يەنى ناسارالار ئەيسا ئەلەيھىسسالامنى مەدھىيلەشتە چەكتىن ئاشۇرۇپ ئىلاھلىق دەرىجىسىگە كۆتۈرگەندەك، مېنى يالغان ماختاشلار بىلەن ماختىماڭلار. مېنى رەببىم نېمە بىلەن سۆيەتلىگەن بولسا، شۇنىڭ بىلەن سۆيەتلىگەڭلار. مېنى ئاللاھنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەڭلار.»

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بەزى ساھابىلەر: «"ئۆزلىرى بىزنىڭ خوجىمىز" دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا رەددىيە بېرىپ: "خوجا ئاللاھ تائالادۇر."» دېگەن. [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى].

كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: «يارەسۇلۇللاھ! سىز بىزنىڭ ئەڭ ياخشى كىشىمىز، ياخشىمىزنىڭ ئوغلىسىز، سىز بىزنىڭ خوجىمىزسىز، خوجىمىزنىڭ ئوغلىسىز!

دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا رەددىيە بېرىپ، ئەي ئىنسانلار! مېنىڭ ھەققىمدە توغرا سۆز قىلىڭلار. شەيتان سىلەرنى ئازدۇرمىسۇن. مەن ئاللاھنىڭ ئەلچىسى ۋە ئۇنىڭ بەندىسى بولغان مۇھەممەد مەن. سىلەرنىڭ مېنى ئاللاھ مېنى كۆتۈرگەن بۇ مەرتىۋىدىن ئاشۇرۇۋېتىپ دىننىڭ بەلگىلىمىسىدىن چەتنەپ كېتىشىڭلارنى ياقىتۇرمايمەن،» دېگەن. [ئەھمەد رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ ئىپتىخارى ۋە ھەممىنىڭ سەرخىلىدۇر. ئۇ شۇنداق تۇرۇپ يەنىلا ئۆزى ئۈچۈن "بىزنىڭ خوجىمىز، ئۇلۇغىمىز ۋە ياخشىمىز، ئەۋزىلىمىز" دېگەندەك ئىبارىلەرنىڭ قوللىنىلىشىنى ياقىتۇرمىغان. بۇ ئىبارىلەر گەرچە خاتا ياكى مۇبالىغە بولماستىن توغرا مەدھىيە بولسىمۇ، كېيىنكىلەرنىڭ ئاشۇرۇۋېتىپ ئۇنى پەيغەمبەرگە مۇناسىپ كەلمەيدىغان ئىلاھىي سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلەش دەرىجىسىگە يېتىپ قېلىشىدىن ئېھتىيات قىلىپ، بۇ ئىبارىلەرنى ئۆزى ئۈچۈن قوللىنىشتىن كىشىلەرنى مەنئى قىلغان. شۇنداقسىمۇ بەزى تائىپىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋسىيەلىرىگە خىلاپلىق قىلىپ كەلمەكتە. ئۇنى مەدھىيەلەش ۋە ئۇنىڭغا ئىخلاس قىلىش شۇئارى ئاستىدا ئۇنىڭدىن ھاجەتلىرىنى سورايدىغان، قەسەم قىلغاندا ئۇنىڭ نامىنى ئاتايدىغان، شۇنداقلا ئاللاھنىڭ ھەققى بىلەن پەيغەمبەر ھەققىنى پەرق قىلماستىن شېرىككە ئىلىپ بارىدىغان بىدئەتلەرنى سادىر قىلدى ۋە قىلىۋاتىدۇ. 3-مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەرتىۋىسى.

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەدھىيىلىگەندە، ئۇنىڭ ئاللاھنىڭ نەزىرىدىكى يۇقىرى مەرتىۋىسىنى سۆزلەش، ئاللاھ ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان ئىنئاملارنى بايان قىلىش ھېچ مۇبالىغە قىلغانلىق ئەمەستۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللاھ نەزىرىدىكى مەرتىۋىسى، دەرىجىسى ۋە ئورنى ھەقىقەتەن يوقىرىدۇر. شۇنداقلا ئۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەۋزىلى ۋە تۈگەنجىسىدۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن كىيىن ھېچ پەيغەمبەر كەلمەيدۇ. ئۇ ئاللاھنىڭ ئەلچىسى، ئىنسانلارنىڭ سەرخىلى، گۈزەل ئەخلاقلىرىنىڭ ئۈلگىسى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ سەردارىدۇر. سائادەت بىلەن بەخت ئۇنىڭ يولىغا ئەگىشىشتە، شاقاۋەت بىلەن پۇشايمان ئۇنىڭ يولىدىن يۈز ئۆرۈشتىدۇر. ئۇ قىيامەت كۈنىدىكى بۈيۈك شاپائەت مەقامىنىڭ ئىگىسىدۇر. ئاللاھ ئۇنى تەرىپلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! پەرۋەردىگارىڭنىڭ سېنى مەدھىيىلىنىدىغان ئورۇنغا يەنى بۈيۈك شاپائەت

مەقامغا تۇرغۇزۇشى مۇقەررەدۇر.» [سۈرە ئىسرا 79-ئايەت]. قىيامەت كۈنىدىكى بۈيۈك شاپائەت مەقامى پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بېرىلگەن ئالاھىدە بىر ئىمتىياز دۇر. باشقا ھېچقانداق پەيغەمبەرنىڭ شاپائەت قىلىشتىن نېسىۋىسى يوقتۇر. ئاللاھ مۆمىنلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئالىي ھۆرمەت بىلدۈرۈشكە چاقىرىدۇ. ھەتتا رەسۇلۇللاھ بار جايدا ساھابىلارنىڭ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن سۆزلىشىشى ئۇنىڭغا ھۆرمەتسىزلىك قىلغانلىق دەپ سانىغان. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالِكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ إِنَّ الَّذِينَ يَعْضُونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئالدىدا (ھېچقانداق بىر ئىشنى ۋە سۆزنى) ئالدى بىلەن قىلماسلىق، ئاللاھتىن قورقۇڭلار، ئاللاھ ھەقىقەتەن سۆزۈڭلارنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، نىيىتىڭلارنى ۋە ئەھۋالىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. ئى مۆمىنلەر پەيغەمبەرگە سۆز قىلغان چېغىڭلاردا ئاۋازىڭلارنى پەيغەمبەرنىڭ ئاۋازىدىن يۇقىرى قىلماسلىق، سىلەر بىر - بىرىڭلار بىلەن توۋلاپ يۇقىرى ئاۋازدا سۆزلەشكەندەك، پەيغەمبەرگە يۇقىرى ئاۋازدا سۆز قىلماسلىق، ئۇنداق قىلساڭلار ئۆزلىرىڭلار تۇيماستىن، قىلغان ياخشى ئەمەللىرىڭلار بىكار بولۇپ كېتىدۇ. شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەرنىڭ يېنىدا پەس ئاۋازدا گەپ قىلغانلارنىڭ دىللىرىنى ئاللاھ تەقۋا بىلەن سىنىغان، ئۇلار مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ. شۈبھىسىزكى سېنى ھۇجرىلار (يەنى پاك ئاياللىرىڭنىڭ تۇرالغۇ جايلىرى) ئارقىسىدىن توۋلايدىغانلارنىڭ تولىسى ئەقىلسىز كىشىلەردۇر. سەن ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىققىنىڭغا قەدەر ئۇلار سەۋر قىلىپ تۇرۇشسا، ئۇلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشى بولاتتى. ئاللاھ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر.» [سۈرە ھۇجرات 2-3-4-5-ئايەتلەر].

ئىمام ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دېگەن: «ئاللاھ بۇ ئايەتلەردە، مۆمىنلەرنىڭ پەيغەمبەرنى قانداق ھۆرمەتلىشى كېرەكلىكىنى، ئۇنى قانداق ئۇلۇغلىشى ۋە ئۇنىڭغا قانداق ئىتائەت قىلىشى لازىملىقىنى ئۆگەتكەن بولۇپ، مۆمىنلەرنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى چاقىرغان چېغدا ئۇنىڭ ئىسمى بىلەن ئى پەيغەمبەر! دەپ چاقىرماستىن، بەلكى ئى رەسۇلۇللاھ! دەپ چاقىرىشنىڭ ئەۋزەل ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەن. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنى سىلەر بىر - بىرىڭلارنى چاقىرغاندەك چاقىرماڭلار.» [سۈرە نۇر 63-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ شەننى كۆتۈرگەنلىكتىن، مۇسۇلمانلارنى ئۇنىڭغا دۇرۇد ۋە سالام يوللاشقا چاقىرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرگە رەھمەت يوللايدۇ، پەرىشتىلەر مۇھەققەتەن پەيغەمبەرگە مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ. ئى مۆمىنلەر! سىلەر پەيغەمبەرگە دۇرۇت ئېيتىڭلار ۋە ئامانلىق تىلەڭلار.» [سۈرە ئەھزاب 56-ئايەت].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىشنىڭ (قۇرئان ۋە سۈننەتتە كۆرسىتىلگەندىن باشقا) بەلگىلەنگەن ۋاقتى ياكى ئۈسلۇبى يوقتۇر. قانداقلا ۋاقتتا ئۇنىڭغا دۇرۇت ئېيتسا بولىدۇ. ئەمما رەسۇلۇللاھقا دۇرۇت ئېيتىش، ئۇنىڭ ئىش - ئىزلىرىنى ئەسكە ئېلىش ئۈچۈن ئايرىم ۋاقت بەلگىلىۋېلىش (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنى دەپ بىر كۈنى خاسلاشتۇرۇش) قاتارلىقلار بىدئەتتۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ھۆرمەتلەش بولسا، ئۇنىڭ سۈننەتلىرىنى ئۇلۇغلاش ۋە ئەمەل قىلىش ئارقىلىق ۋۇجۇتقا چىقىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى ئۇلۇغلاش ۋە ئەمەل قىلىشتا قۇرئاندىن قالسىلا ئىسلام دىنىنىڭ ئىككىنچى دەستۇرىدۇر. چۈنكى ئۇ ئاللاھ تائالادىن كەلگەن ۋەھىي ھېسابلىنىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ تەرجىمىسى: «ئۇ ئۆز نەپسى

خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ. پەقەت ئۇنىڭغا چۈشۈرۈلگەن ۋەھىينىلا سۆزلەيدۇ. «
[سۈرە نەجم 3-4-ئايەتلەر].»

مۇسۇلمان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىدىن شۈبھىلىنىش ياكى
شەننى چۈشۈرۈش قاتارلىق ئىشلاردىن ساقلىنىشى لازىم. شۇنداقلا رىۋايەت
يوللىرى ۋە سەنەدلىرىنى سەھىھ ياكى زەئىپكە چىقىرىش ئۈچۈن، ھەدىس
ئىلمىگە ئائىت ئىشلاردا چوڭقۇر ئىلمىگە ئىگە بولۇشى لازىم. پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننەتلىرى ھەققىدە جاھىلانە جۈرئەت بىلەن
سۆزلىگۈچىلەر كۆپەيگەن ھازىرقى دەۋردە، خۇسۇسەن تەلىم ئېلىشنىڭ
دەسلەپكى باسقۇچىدىكى ياشلار ئۆزلىرى ئوقۇپ چىققان بەزى كىتابلارغا
ئاساسلىنىپ تۇرۇپ ھەدىسلەرگە سەھىھ ياكى زەئىپ دەپ باھا بېرىش، راۋىلار
توغرىسىدا بىلىمەي تۇرۇپ ئۇلارغا تىل ئۇزۇتۇش قاتارلىق ئىشلارنى سادىر
قىلماقتا. بۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنىڭ مەزكۇر شەخسلەر ۋە مۇسۇلمانلارغا
زىيىنى ئىنتايىن زور بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاللاھتىن قورقىشى ۋە بۇ ھەقتە
ھەددىدىن ئاشماسلىقى تەۋسىيە قىلىندۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىتائەت قىلىش ۋە ئۇنىڭ يولىغا

ئەگىشىشنىڭ ۋاجىپلىقى توغرىسىدا

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇيرىغانلىرىنى ئورۇنداش ۋە ئۇنىڭ مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلىنىش ئارقىلىق ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ئىماننىڭ تەلپىدۇر. مانا بۇ: «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىمەن» دېگەن شەھادەت كەلىمىسىنىڭ تەقەززاسىدۇر. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! ئاللاھقا، پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار.» [سۈرە نىسا 59 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇ ئاللاھقا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ.» [سۈرە نىسا 80 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار.» [سۈرە نۇر 56 - ئايەت].

ئاللاھ پەيغەمبەرگە ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئېچىنچىلىق ئاقىۋەتلەردىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار دۇنيادا چوڭ بىر پىتىنىگە يولۇقۇشتىن، يا ئاخىرەتتە قاتتىق بىر ئازابقا دۇچار بولۇشتىن قورقسۇن.» [سۈرە نۇر 63 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشنىڭ جەننەتكە، ئاللاھنىڭ مەغپىرىتى ۋە مۇھەببىتىگە ئېرىشىشنىڭ ۋاسىتىسى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەر! ئۇلارغا ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر ئاللاھنى دوست تۇتساڭلار ماڭا ئەگىشىڭلاركى، ئاللاھ سىلەرنى دوست

تۇتدۇ، ئۆتكەنكى گۇناھكارلارنى مەغپىرەت قىلدۇ. ئاللاھ ھەقىقەتەن گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، بەندىلىرىگە شەپقەتلىكتۇر.» [سۇرە ئال - ئىمران 31 - ئايەت].

ئاللاھ پەيغەمبەرگە ئەگىشىشنىڭ ھىدايەت ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشمەسلىكنىڭ زالالەت ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا﴾ تەرجىمىسى: «ئەگەر پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلساڭلار ھىدايەت يەنى توغرا يول تاپسىلەر.» [سۇرە نۇر 54 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بَعِيرٍ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئەگەر ئۇلار ساڭا ئەگىشىشكە كەلمىسە، بىلگىنىكى، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ نەپسى خاھىشىغا ئەگىشىدۇ. ئاللاھ ۋەھىي قىلغان توغرا يولنى قويۇپ نەپسى خاھىشىغا ئەگەشكەن ئادەمدىنمۇ ئازغۇن ئادەم بارمۇ؟! ئاللاھ ھەقىقەتەن زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ.» [سۇرە قەسەس 50 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇسۇلمانلار ئۈچۈن ئەڭ ياخشى ئۆلگە ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ تەرجىمىسى: «سەلەرگە - ئاللاھنى، ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلغان ۋە ئاللاھنى كۆپ ياد ئەتكەنلەرگە - رەسۇلۇللاھ ئەلۋەتتە ياخشى ئۆلگىدۇر. ئاللاھنى كۆپ ياد قىلىڭلار.» [سۇرە ئەھزاب 21 - ئايەت].

ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بۇ ئايەت كەرىمە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆز ۋە ئەمەلدە، شۇنداقلا بارچە ھالەتلەردە نەمۇنە قىلىشنىڭ كاتتا دەلىلىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەم ئاللاھ تائالا «ئەھزاب» كۈنىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سەۋر - تاقىتى، چىدام - غەيرىتى ۋە جىھاتلىرىنى، رەببىدىن كەڭرىلىك ۋە يۇرۇقلۇق كۈتۈشلىرىنى ئۆرنەك ۋە نەمۇنە قىلىشقا بۇيرۇدى. قىيامەت كۈنىگىچە ئۇ زاتقا ئاللاھ تائالانىڭ رەھىمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن!"

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىش ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشنىڭ مۇسۇلمانلار ئۈچۈن تولمۇ مۇھىم ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ كەلگەن ئايەت ۋە ھەدىسلەر ناھايىتى كۆپ بولۇپ، قۇرئاندا بۇ مەسىلە قىرقتىن كۆپرەك ئايەتتە بايان قىلىنغان. چۈنكى ئىنسانلار پەقەت پەيغەمبەرگە ئەگىشىش ئارقىلىقلا ئۇنىڭغا كەلگەن ھەقىقەتلەرنى تونۇش پۇرسىتىگە ئىگە بولالايدۇ. ئىنسانلار ئىلاھى ھەقىقەتلەرنى بىلىشكە زور ئېھتىياجلىقتۇر. ئىنسانلارنىڭ ماددىي ئوزۇقلىنىشى كۈندىلىك يېمەك - ئىچمەكلەر بىلەن بولغىنىدەك، ئۇلارنىڭ مەنىۋى جەھەتتىكى ئوزۇقى پەيغەمبەر ئاللاھ تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتلەرنى ئۆگىنىش ۋە ئۇنىڭ روھىغا ئەمەل قىلىش بىلەن بولىدۇ. پەيغەمبەرنىڭ بۇ ئۇلۇغ سوۋغىسىدىن مەھرۇم قالغانلار شاقاۋەت ئىگىلىرىدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىبادەتلەرنى ئادا قىلغاندا ئۆزىگە ئەگىشىشكە، يەنى ئۆزى قانداق ئادا قىلىشقا بۇيرۇلغان بولسا باشقىلارنىمۇ شۇ ھالەتتە ئادا قىلىشقا بۇيرىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىبادەتلەرنى ئادا قىلغاندا ئۆزىگە ئەگىشىش، ئۆزى قانداق ئادا قىلىشقا بۇيرۇلغان بولسا باشقىلارنىمۇ شۇ ھالەتتە ئادا قىلىشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: «مېنىڭ ناماز ئۇقۇغۇنىمدەك ناماز ئۇقۇڭلار!» [بۇخارى رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «ھەج ئىبادەتلىرىڭلارنى مەندىن ئۆگۈنۈڭلار.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى بىزنىڭ دىنىمىزدا يوق بىر ئىشنى پەيدا قىلىدىكەن رەت قىلىندۇ (يەنى قوبۇل قىلىنمايدۇ).» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرۈسە ئۆ مەندىن ئەمەس.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس].

يۇقىرىقى دەلىللەردىن باشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىشكە بۇيرۇپ، ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىشتىن چەكلىگەن نۇرغۇن سەھىھ ھەدىسلەر مەۋجۇتتۇر.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىشنىڭ زۆرۈرلىكى توغرىسىدا

ئاللاھ تائالا ئىسلام ئۈممىتى ئۈستىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ۋە سالام يوللاشنى پەرز قىلىپ بەلگىلىدى. ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرگە رەھمەت يوللايدۇ. پەرىشتىلەر مۇ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرگە مەغپىرەت تىلەيدۇ، ئى مۆمىنلەر! سىلەر پەيغەمبەرگە دۇرۇت ئېيتىڭلار ۋە ئامانلىق تىلەڭلار.» [سۇرە ئەھزاب 56 - ئايەت].

«ئاللاھ تائالانىڭ دۇرۇت ۋە سالامى بولسا؛ پەرىشتىلەر ھوزۇرىدا رەسۇلۇللاھنى مەدھىيەلىشى، پەرىشتىلەرنىڭ دۇرۇت ۋە سالامى بولسا؛ دۇئا قىلىشى، ئىنسانلارنىڭ دۇرۇت ۋە سالامى بولسا؛ ئىستىغپار ئېيتىشتۇر.» [بۇخارى ئەبۇ ئالىيەدىن بايان قىلغان].

ئاللاھ تائالا يۇقىرىقى ئايەتتە، بەندىسى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئۆز ھوزۇرىدىكى ئالى مەرتىۋىسى توغرىسىدا خەۋەر بەردى. يەنى ئاللاھ تائالا ئۇ زاتنى ئۆزىگە ئەڭ يېقىن پەرىشتىلەر ھوزۇرىدا ماختىدى. پەرىشتىلەر رەسۇلۇللاھقا دۇرۇت ۋە سالام يوللىدى. ئاللاھ تائالا ئاسمان ۋە زېمىن ئەھلىنىڭ مەدھىيلىرىنىڭ بىرلىشىشى ئۈچۈن دۇنيا ئەھلىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ۋە سالام يوللاشقا بۇيرىدى. «دۇرۇت ئېيتىڭلار» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى، ئىسلام سالامى بىلەن سالام بىرىڭلار دېگەنلىكتۇر. ئەگەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىلسا، سالام باراۋەر ئېيتىلىشى كىرەك، «سەللەللاھۇ ئەلەيھى» ياكى «ئەلەيھىسسالام» دېمەستىن، بەلكى «سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم» دەپ ھەر ئىككىلىسىنى تولۇق ئېيتىش ۋاجىپتۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىش ئۇنىڭ مۇسۇلمانلار ئۈستىدىكى ھەقىقىتى ئادا قىلىشنىڭ بىر ۋاستىسىدۇر. پەيغەمبەرگە دۇرۇت ئېيتىش بەزى ئورۇنلاردا پەرز ۋە بەزى ئورۇنلاردا سۈننەتتۇر. ئىمام ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ "جەلائۇل ئەفھام" ناملىق ئەسىرىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىش زۆرۈر بولغان ئورۇنلاردىن قىرىق بىر ئورۇننى بايان قىلغان. ئۇ دۇرۇت ئېيتىشنىڭ ئەڭ

ئەھمىيەتلىك ئورۇنلىرىدىن بىرى نامازنىڭ ئاخىرقى تەشەھھۇدىدا ئولتۇرۇش ئىكەنلىكىنى تەكىتلىگەن. ئىسلام دۇنياسىنىڭ مەشھۇر ئالىملىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىشنىڭ دىندا يولغا قويۇلغانلىقىغا بىرلىككە كەلگەن بولسا، ئۇنىڭ تەشەھھۇد تا ئوقۇلىشىنىڭ ۋاجىپلىقى توغرىسىدا ئوخشىمىغان قاراشلاردا بولغان. ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىلىدىغان ئورۇنلارنىڭ بايانغا داۋام قىلىپ، ۋىتىر نامىزىنىڭ قۇنۇتىدا، جۈمە ۋە ھېيت نامازلىرىنىڭ خۇتبىلىرىدا، ئىستىسقا (سۇ تىلەش) نامىزىدا، ئەزەندىن كېيىن، دۇئادا، مەسچىتكە كېرىش ۋە چىقىشتا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام تىلغا ئېلىنغاندا، نامازنىڭ ئاخىرقى تەشەھھۇدىدا ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئورۇنلاردا ئۇنىڭغا دۇرۇت ئېيتىشنىڭ مۇھىملىقىنى سۆزلىگەن.

ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇت ئېيتىشنىڭ پايدىلىرىدىن قىرىق بىر پايىدىنى بايان قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ بەزىسى تۆۋەندىكىچە: ئاللاھنىڭ ئەمرىنى ئورۇنلىغانلىق ئۈچۈن ساۋابقا ئېرىشىش، دۇئانىڭ ئىجابەت بولۇشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشىش، گۇناھلارنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشى، بىر قېتىم دۇرۇت-سالام يوللىغۇچىغا ئاللاھ تائالادىن ئون رەھمەت سالامنىڭ ھاسىل بولۇشى، دۇرۇت ۋە سالام يوللىغۇچىغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جاۋاب بېرىشىدىن ئىبارەت كۆپلىگەن مەنپەئەتلەر بارلىققا كىلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئائىلە - تاۋابئاتلىرىنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇلارنىڭ مەرتىۋىلىرى

ئەھلى بەيت: پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئائىلە-تاۋابئاتلىرى بولۇپ، رەسۇلۇللاھنىڭ قىزلىرى ۋە ئاياللىرى، ئەبۇ تالىپ ۋە ئابباس، ئال-ئۇقەيل ۋە ئابدۇلمۇتەئەلب قاتارلىقلارنىڭ ئائىلە تاۋابئاتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇلارغا سەدىقە يېيىش چەكلەنگەندۇر. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ تەرجىمىسى: «ئى پەيغەمبەرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر! ئاللاھ سىلەردىن گۇناھنى ساقىت قىلىشنى ۋە سىلەرنى تامامەن پاك قىلىشنى خالايدۇ.» [سۈرە ئەھزاب 33 - ئايەت].

ئىمام ئىبنى كەسىر رەھمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "قۇرئانى كەرىم ئايەتلىرىنى تەپەككۈر قىلغان كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرى ھەم يۇقىرىدا زىكىر قىلىنغان ئايەتتىكى كىشىلەر قاتارىغا كىرىدىغانلىقىدىن ھېچ شۈبھىلەنمەيدۇ. ئەسلىدە گەپنىڭ سىياقى ئۇلارغا دالالەت قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاھ تائالا كىيىنكى ئايەتتە: ﴿وَأَذْكُرَنَّ مَا يَفْعَلُ فِي بَيْوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ﴾ تەرجىمىسى: «ئەي پەيغەمبەر ئاياللىرى! ئۆيلىرىڭلاردا ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىدىن ۋە ھېكمەت (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى) تىن ئۇقۇلۇۋاتقان نەرسىلەرنى ياد ئېتىڭلار» دېدى. [سۈرە ئەھزاب 34 - ئايەت]. يەنى؛ سىلەر ئۆيۈڭلەردە، ئاللاھ تائالا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نازىل قىلغان كىتاب ۋە سۈننەتكە ئەمەل قىلىڭلار.

قەتادە ۋە ئۇنىڭدىن باشقىلار يۇقىرىدىكى ئايەتنى تەپسىرلەپ مۇنداق دەيدۇ: پۈتۈن ئىنسانلار ئارىسىدا پەقەت سىلەرگىلا خاسلاشتۇرۇلغان بۇ نېمەتنى ئېسىڭلارغا ئىلىڭلار. ۋەھالەنكى، ۋەھىي باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ئەمەس، بەلكى سىلەرنىڭ ئۆيلىرىڭلاردا چۈشۈۋاتىدۇ. ئائىشە سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇلار ئىچىدىكى بۇ نېمەتكە كۆپراق مۇشەررەپ بولغان ۋە بۇ رەھمەتتىن ئەڭ كۆپ بەھرە ئېلىشقا ئائىل بولغاندۇر. چۈنكى پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالامغا ئائىشە سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ھۇجرىسىدىن باشقا ئاياللارنىڭ ھۇجرىسىدا ۋەھىي نازىل بولمىغان".

ئەھلى سۈننە مەزھىپى (يەنى ئەقىدىسى قۇرئان ۋە ھەدىسلەرنىڭ روھىغا ئۇيغۇن كەلگەن جامائەت) پەيغەمبەر ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ھۆرمەتلەيدۇ ۋە سۆيىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆز ئائىلىسىدىكىلەر توغرىلىق قالدۇرغان ۋەسىيەتلىرىگە ئەمەل قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىغا مۇنداق دېگەن: «مەن سىلەرنى ئەھلى بەيتىم ھەققىدە ئاللاھتىن قورقۇشۇڭلارنى تەۋسىيە قىلىمەن.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

ئەھلى سۈننە مەزھىبىنىڭ پەيغەمبەر ئائىلىسىدىكىلەرنى سۆيۈشتىكى پىرىنسىپى ئەڭ ئادالەتلىك ۋە توغرا پىرىنسىپتۇر. ئۇلار پەيغەمبەر ئائىلىسىدىكىلەردىن ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ھەقىقىي رەۋىشتە ئەگەشكەن ۋە دىيانەتلىك بولغانلىرىنى سۆيىدۇ ھەم ھۆرمەتلەيدۇ، ئەمما ئىسلام شەرىئىتىنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلارنى گەرچە ئۇلار پەيغەمبەر ئائىلىسىدىن بولسىمۇ دوست تۇتمايدۇ ۋە ھۆرمەت قىلمايدۇ. ئاللاھنىڭ دىنىغا سادىق بولمىغان قانداقلا كىشى بولمىسۇن، ئۇنىڭ پەيغەمبەرنىڭ تۇغىنى بولغانلىقىنىڭ ھېچ نەرسىگە پايدىسى يوقتۇر. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قۇرئاندىن: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ تەرجىمىسى: «يېقىن خىش-ئەقرباللىرىڭنى ئاگاھلاندۇرغىن» دېگەن ئايەت چۈشكەندىن كېيىن، ئۇ مۇنداق دېگەن: «ئى قۇرەيش جامائەسى! ئۆزۈڭلارنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇشقا تىرىشىڭلار، مەن سىلەرنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزالمىمەن. ئى ئابدۇلمۇتتەلىب ئوغلى ئابباس! مەن سېنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرالمىمەن. ئى پەيغەمبەر قىزى فاتمە! مەن سىزنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرالمىمەن. ئى قىزىم! مال - دۇنيالىرىمدىن مەندىن خالغانچە سورىسىڭىز بولىدۇ، بۇنىڭغا مېنىڭ كۈچۈم يېتىدۇ. بىراق سىزنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىشقا مېنىڭ چامىم يەتمەيدۇ.» [بۇخارى رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمىڭكى ئەمەلى (سائادەت) دەرىجىسىگە يېتىشتە) سۇسلاشقان بولسا، نەسەبى ئۇنى تىزلىتەلمەيدۇ.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

ئەھلى سۈننە ۋەلجەمائە؛ شىئەلەردەك پەيغەمبەر جەمەتنىڭ بەزىلىرى خۇسۇسىدا ئۇلارنى بارچە گۇناھلاردىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلىشتىن، نەۋاسىبلاردەك ئۇلارنىڭ ئىچىدىن توغرا يولدا ماڭغانلارغا تەنە-تاپا قىلىش ئارقىلىق ئەزىيەت بېرىشتىن، بدئەت ۋە خۇراپات ئەھلىگە ئوخشاش ئەھلى بەيتنى ئىبادەتتە ئاللاھ تائالاغا ۋەسىلە قىلىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ بەزىسىنى ئىلاھلىق دەرىجىسىگە كۆتۈرۈدىغان شېرىك ئەمەللەردىن ئۆزلىرىنى ئادا-جۇدا دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ.

ئەھلى سۈننە ۋەلجەمائە بۇ ھەقتە مۆتىدىل ۋە توغرا يولدا بولۇپ، ئۇلارنى مەدھىيىدە ئاشۇرۇۋېتىشنى ياكى مۇناسىپ ھۆرمەت ئۆرنىدىن چۈشۈرۈۋېتىشنى ياقىتۇرمايدۇ. ئەھلى بەيتتىن بولغان ساغلام ئېتىقادتىكى ھەرقانداق كىشى ئۆزلىرىنىڭ دەرىجىدىن تاشقىرى ھۆرمەتلىنىشىنى ئىنكار قىلىدۇ. ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆي ئوغلى) ئۇنى ئىلاھلاشتۇرۇش ئارقىلىق دىننى بۇلغاشنى مەقسەت قىلغان ئازغۇن گۇرۇھلارنى ئوتقا تاشلاپ كۆيدۈرۈپ جازالىغان. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مەزكۇر كىشىلەرنىڭ ئۆلتۈرۈلىشى توغرا دەپ قارىغان، ئەمما كۆيدۈرۈلمەستىن قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن بولسا دېگەن قاراشتا بولغان. بۇ پىتىنىڭ باشچىسى يەھۇدىي ئەسلىلىك ئابدۇللاھ ئىبنى سەبەئ ئىسىملىك ئەبلەخنى ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆلتۈرمەكچى بولغاندا، ئۇ قېچىپ قۇتۇلۇپ قالغان.

ساھابە كىراملارنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇلار ھەققىدە قانداق ئېتىقاد قىلىش كېرەكلىكى توغرىسىدا

ساھابە دېگەن ئاتالغۇدىن نېمە مەقسەت قىلىندۇ؟، ئۇلار ھەققىدە ئېتىقاد قىلىش
ۋاجىپ بولغان ئىشلار نېمىلەردىن ئىبارەت؟.

ساھابە كەلىمىسى؛ سەھابىي سۆزىنىڭ كۆپلۈك ھالەتتە كىلىشى بولۇپ، ئۇلار
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كۆرگەن ۋە ئۇنىڭ سۆھبىتىگە مۇشەررەپ بولغان، شۇنداقلا
مۇسۇلمانلىق ھالىتىدە ۋاپات تاپقان كىشىلەر دېمەكتۇر. ساھابىلەر ئىسلام مىللىتىنىڭ
پىشىۋاللىرى ۋە ئىنسانلارنىڭ سەرخىللىرىدۇر. ئۇلار پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالام بىلەن ھەمسۆھبەت بولغان، ئىسلام دىنىنىڭ كۈچ تېپىشى ۋە
راۋاجلىنىشى يولىدا جانلىرىنى ۋە ماللىرىنى پىدا قىلغان، قىيىنچىلىق ۋاقىتلىرىدا
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تاشلىۋەتمىگەن، ئىنسانىيەتكە توغرا دىننى يەتكۈزۈش
يولىدا ئۇنىڭ بىلەن جىھادلاردا ۋە بارلىق قىيىنچىلىقلاردا بىرگە بولغان زاتلاردۇر. ئاللاھ

تائالا ئۇلارنى مەدھىيەلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ
وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ تەرجىمىسى:

«ھەممىدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان مۇھاجىرلار (مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت
قىلغانلار) ۋە ئەنسارلار (مەدىنىدە پەيغەمبەرگە قوينىنى ئاچقانلار) دىن، ياخشىلىق
قىلىش بىلەن ئۇلارغا ئەگەشكەنلەر (تا قىيامەتكىچە ئۇلارنىڭ يولىدا ماڭغانلار) دىن
ئاللاھ رازى بولدى. ئۇلارمۇ ئاللاھتىن مەمنۇن بولدى. ئاللاھ ئۇلارغا ئاستىدىن
ئۈستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى. ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ.
بۇ چوڭ بەختتۇر.» [سۈرە تەۋبە 100 - ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ
بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ
مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ
فَأَرَزَهُ فَاسْتَعْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سَوْقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿﴾ تەرجىمىسى: «مۇھەممەد ئاللاھنىڭ رەسۇلىدۇر. ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۆمىنلەر كۇففارلارغا قاتتىقتۇر، ئۆز ئارا كۆيۈمچاندۇر. ئۇلارنى رۇكۇ قىلغان، سەجدە قىلغان ھالدا كۆرسەن. ئۇلار ئاللاھنىڭ پەزىلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ. ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە سەجدىنىڭ ئەسىرىدىن نىشانلار بار. ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىدۇر. ئۇلارنىڭ ئىنجىلدىكى سۈپىتى بولسا، ئۇلار شاخ چىقارغان، كۈچلىنىپ چوڭايغان، ئاندىن ئۆز غولى بىلەن ئۆرە تۇرغان، بولۇقلىقى ۋە كۆركەم كۆرۈنۈشى بىلەن دېھقانلارنى مەمنۇن قىلغان بىر زىرائەتكە ئوخشايدۇ. (مۆمىنلەرنى مۇنداق زىرائەتكە ئوخشىتىش) كۇففارلارنى خاپا قىلىش ئۈچۈندۇر. ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ئەجر ۋەدە قىلدى.» [سۈرە پەتھى 29-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۗ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُجِبُونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۗ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ تەرجىمىسى: «(ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال - مۈلكىدىن ئايرىلغان يېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر، ئۇلار ئاللاھنىڭ پەزىلىنى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەردۇر. ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنسارلار) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ، ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئىتىنى) ئۆزلىرىنىڭ (مەنپەئىتى) دىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر.» [سۈرە ھەشرى 8-9-ئايەتلەر].

يۇقىرىقى ئايەتلەردە ئاللاھ تائالا مۇھاجىرلار بىلەن ئەنسارلارنى مەدھىيەلەپ، ئۇلارنى ئەڭ ئاۋۋال ئىمان ئېيتقان، ياخشىلىقلاردا ئالدىنقى سەپتە بولغان ئەزىمەتلىك

زاتلار دەپ تەرىپلىگەن ۋە ئۇلاردىن رازى ئىكەنلىكىنى جاكارلاپ ئۇلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلغان. ئاللاھ تائالا ئۇلارنى رەسۇلۇللاھنىڭ سۆھبىتىگە نائىل بولۇش بىلەن شەرەپلەندۈردى. ئۇلار ئۆز-ئارا بىر-بىرىگە مېھرىبان، كاپىرلارغا قاتتىق قول، مەيدانى ئېنىق، قەلبى پاك، كۆپ ناماز قىلىدىغان، ئىمان ۋە ئىبادەتنىڭ ئەسەرلىرى يۈزلىرىدە نامايەندە بولغان مۆمىنلەردۇر. مۇھاجىرلار بولسا: يۇرتلىرىنى، مال-مۈلكىنى ئاللاھنىڭ دىنىنى ئۈستۈن قىلىش ۋە ئۇنىڭ رازىلىقىنى قازىنىش يولىدا ھىجرەت قىلغان راستچىل مۆمىنلەردۇر. ئەنسىرىلەر بولسا: ھىجرەت ئەھلىگە قۇچاق ئاچقان، چىن ئىمان بىلەن دىن ۋە مۇسۇلمانلارغا ياردەم بەرگەن، مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆز مەنپەئەتىدىن ئەۋزەل بىلگەن، ئىجتىمائىي جەمئىيەتتە باراۋەرلىكنى بەرپا قىلىش ئارقىلىق بۈيۈك پەزىلەتلەرگە ئېرىشكەن مۆمىنلەردۇر. يۇقىرىقىلار ساھابىلەرنىڭ ئومۇمىي پەزىلەتلىرى ۋە تاقىيامەتكىچە بارلىق مۇسۇلمانلاردىن ئەۋزەل ئىكەنلىكىنىڭ بايانىدۇر. مۇندىن باشقىمۇ، ئۇلارنىڭ بىر - بىرىدىن پەرقلىق پەزىلەت ۋە مەرتىۋىلىرى باردۇر. ئۇلارنىڭ پەزىلەتتىكى دەرىجىلىرى، ئىسلام، جىھاد ۋە ھىجرەت قاتارلىق ئىشلارغا بولغان ئاكتىپچانلىقىغا قاراپ ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىكى مەرتىۋىلىرى بەلگىلىنىدۇ.

ساھابىلەرنىڭ ئەڭ ئەۋزەللىرى ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى، ئۆمەر، ئوسمان ۋە ئەلى (ئاللاھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن) قاتارلىق تۆت ساھابىدۇر. ئۇلاردىن قالسا، جەننەت بىلەن خۇش بېشارەت بېرىلگەن ئون ساھابىدۇر. جەننەت بىلەن خۇش بېشارەت بېرىلگەنلەر يۇقىرىقى تۆت كىشى بىلەن بىرلىكتە تەلپە، زۇبەير، ئابدۇررەھمان ئىبنى ئەۋف، ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەرراھ، سەئىد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس، سەئىد ئىبنى زەيد قاتارلىقلاردۇر. مۇھاجىرلار ئەنسىرىلەرگە نىسبەتەن پەزىلەتتە ئارتۇقتۇر. بەدىر غارتىغا قاتناشقانلار، رىدۋان بەيئىتىگە ھازىر بولغانلار ۋە مەككە فەتىھى قىلىنىشتىن بۇرۇن ئىمان ئېيتقانلار مەككە فەتىھىدىن كېيىن ئىمان ئېيتقانلاردىن پەزىلەتتە ۋە ھۆرمەتتە ئارتۇقتۇر.

ئەھلى سۈننە ۋە لىجە مائە مەزھىبنىڭ ساھابىلەر ئوتتۇرىسىدا يۈز بەرگەن پىتنە ۋە ئۇرۇشلار ھەققىدىكى قاراشلىرى پىتنىنىڭ سەۋەبى:

يەمەنلىك ئابدۇللاھ ئىبنى سەبەئ ئىسىملىك بىر يەھۇدىي ئۆزىنىڭ مۇسۇلمان بولغانلىقىنى ئىزھار قىلىش ئارقىلىق مۇسۇلمانلار سېپىگە سوقۇنۇپ كىرگەندىن كېيىن، پۈتۈن كۈچىنى مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىكىنى پارچىلاش ۋە ئىسلام دىنىنىڭ شەنىگە داغ تەككۈرۈشكە مەركەزلەشتۈردى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇرۇندىن بېرى ئورۇنۇپ كەلگەن خەسسى پىلاننى ئۈچىنچى خەلىپە ئوسمان ئىبنى ئافغان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دەۋرىدىن باشلاپ ئىشقا ئاشۇرۇشقا باشلايدۇ. ئۇ خەلىپە ئوسمان توغرىلۇق ھەر تۈرلۈك پىتنە ۋە ئىغۋالارنى تارقىتىش ئارقىلىق ئىشنى باشلايدۇ. نەتىجىدە، بەزى بىلىمسىز، نادان كىشىلەر ئۇنىڭ ئىغۋالىغا ئىشىنىپ كېتىپ خەلىپە ئوسمانغا قارشى چىقىدۇ. نەتىجىدە خەلىپە ناھەق ئۆلتۈرۈلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىكى بۇزۇلۇپ ئۇلار ئارىسىدا پىتنە بارلىققا كىلىدۇ. ھەر تەرەپ ئۆزىنىڭ تۇتقان مەۋقەسىنى توغرا دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقتىن، مەزكۇر يەھۇدىنىڭ قۇتراتقۇلۇق قىلىشى سەۋەبلىك ئۇلار ئوتتۇرىسىدا قانلىق ئۇرۇشلار يۈز بېرىدۇ. تاھاۋىينىڭ شەرھىدە مۇنداق دېيىلگەن: "مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىكىنى بۇزغانلار ئەسلىدە يەھۇدىيلار ئىدى. ئۇلار ئىسلام دىنىغا بولغان قاتتىق ئۆچمەنلىكلىرى يۈزىدىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك شەنىگە داغ تەككۈرۈش ئارقىلىق بۇ يېڭى دىننى يەرشارىدىن يوق قىلىش نىيىتى بىلەن بۇزغۇنچىلىقلىرىنى باشلىغانىدى. ئابدۇللاھ ئىبنى سەبەئ ئۆزىنىڭ مۇسۇلمان بولغانلىقىنى ئىزھار قىلىشتا، خۇددى خرىستىئان دىنىنى پۈچەكلەشتۈرگەن ياۋلۇسقا ئوخشاش ئىسلام دىنىنى پۈچەكلەشتۈرۈشنى مەقسەت قىلغانىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىغۋاگەرلىكتىكى ماھارىتى بىلەن مۇسۇلمانلارنى ئازدۇرۇپ ئوسمان ئىبنى ئافغاننى ئۆلتۈرگۈزگەندىن كېيىن، كۇفە شەھىرىگە بېرىپ، ئۇ جايدا ئەھلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئىلاھلىق دەرىجىسىگە كۆتۈرۈش ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنىڭ تەۋھىد ئەقىدىسىنى بۇزۇشقا ئورۇنغان. بۇ خەۋەر ئەھلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا يەتكۈزۈلگەندە ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە قارار قىلىدۇ، لېكىن ئۇ بىر كېچىدىلا كۆزىدىن غايىب بولىدۇ. بۇ ۋەقە تارىخى ئەسەرلەردە تەپسىلىي قەيت قىلىنغان".

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دېگەن: "خەلىپە ئوسمان ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن، بىرلىك پارچىلاندى. مۇسۇلمانلارنىڭ بېشىغا ئېغىر كۈنلەر كەلدى. ياخشى زاتلار خورلاندى. پىتتە - ئىغۇللار ھەر جايدا ئومۇملاشتى. مۇشۇنداق بىر ۋەزىيەتتە مۇسۇلمانلار ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىبنى ئۆزلىرى ئۈچۈن خەلىپە قىلىپ سايلىدى. چۈنكى ئۇ ۋاقىتتا خەلىپىلىككە ئەڭ لايىق كىشى ئەلى ئىدى. خەلىپە ئەلى شۇنچىلىك كۆپ كۈچ چىقارغان بولسىمۇ، ئەپسۇسكى، مۇسۇلمانلارنىڭ پارچىلانغان بىرلىكى ئەسلىگە كەلمىدى. نەتىجىدە، بولىدىغان ئىش بولدى." [پەتۋالار مەجمۇئەسى 304-305-بەتلەر].

يەنە مۇنداق دەيدۇ: "ئەمما مۇئاۋىيە بىلەن ئەلى تەرەپدارلىرى ئوتتۇرىسىدا چىققان ئۇرۇشلارغا كەلسەك، مۇئاۋىيە ئەلى بىلەن ئۇرۇشۇشتا خەلىپىلىك تالاشقان ئەمەس. ئەلىمۇ بۇ ئۇرۇشتا ئۆزىنىڭ خەلىپىلىككە ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى دەۋا قىلغان ئەمەس. بەلكى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئادالەتنى بەرپا قىلىش نىيىتى بىلەن ھەر تەرەپ ئۆزىنىڭ ئىجتىھادىنى توغرا بىلگەن. مۇئاۋىيەمۇ ئەلىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشنى خالىمىغان، ئەلىمۇ مۇئاۋىيەگە قارشى ئۇرۇش باشلاتمىغان ئىدى. پەقەت ئەلى ۋە ئۇنىڭ يېنىدىكىلەر مۇسۇلمانلار ئۈچۈن بىرلا خەلىپە تەيىنلىنىشى كېرەك، قانۇنلۇق خەلىپىگە قارشى چىققۇچىلارنى باستۇرۇش ئارقىلىق بىرلىكىنى ساقلاش زۆرۈر دېگەن چۈشەنچىدە بولغان. مۇئاۋىيە تەرەپتىكىلەر بولسا، بىر خەلىپىگىلا باغلىنىش ھاجەتسىز، ئوسمان ناھەق ئۆلتۈرۈلدى، ئەلى ئۇنىڭ قاتلىنى دەرھال تېپىپ ۋاقتىدا جازالىيەتلىدى. شۇڭا بىز ئۇنىڭغا باغلىنىشنى خالىمايمىز، بىزنى ھىمايە قىلالايدىغان ۋە ھەققىمىزدە ئىنساپ قىلىشقا قادىر خەلىپىگە بەيئەت قىلىشىمىز لازىم دېگەن چۈشەنچىدە بولغان. نەتىجىدە، بۇ ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش چىققان.

ساھابىلەر ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن زىددىيەتلەر ۋە ئۇرۇشلار ھەققىدە ئەھلى سۈننە ۋەلجەمائە مەزھىبىنىڭ كۆز قارىشى تۆۋەندىكىدەك ئىككى نوقتىغا خۇلاسلىنىدۇ: بىرىنچى: ئەھلى سۈننە ۋەلجەمائە مەزھىبىدىكىلەر ساھابىلەر ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن زىددىيەت ۋە ئۇرۇشلاردا قايسى تەرەپنىڭ ھەقىقەت ۋە قايسى تەرەپنىڭ ھەقسىزلىق قىلغانلىقى توغرىلۇق ھۆكۈم چىقىرىشتىن سۈكۈت قىلىدۇ. بۇ مەسىلە ھەققىدە ئىزدىنىشتىن ۋاز كېچىدۇ، ئۇلار قۇرئاندىكى مۇنۇ دۇئانى ئوقۇيدۇ: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ

لَتَا وَلَا حِوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ» تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگارمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن. پەرۋەردىگارمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، بەندىلىرىڭگە چەكسىز مېھرىبانسەن.» [سۈرە ھەشر 10 - ئايەت].

ئىككىنچى: ساھابىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولغان ئىشلار توغرىسىدىكى رىۋايەتلەرنىڭ تولۇقى مۇبالىغە قىلىنغان، شۇنداقلا ئىسلام دۈشمەنلىرى ھەرخىل قىسسەلەرنى توقۇپ چىققان بولۇپ، بۇ ھەقتە تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە مەسىلىنى كۆزدىن ساقىت قىلغىلى بولمايدۇ:

1- ساھابە كىراملارنىڭ يۈز-ئابىرۇيىنى چۈشۈرۈش نىيىتىدە دىن دۈشمەنلىرىنىڭ توقۇپ چىققان يالغان-ياۋىداقلىرىدىن خالى ئەمەس.

2- بۇ ھەقتە بايان قىلىنغان قىسسەلەر باشقىلار تەرىپىدىن قوشۇلغان ياكى كەمەيتىلگەن بولۇپ، شۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭغا ئېتىبار بېرىلمەيدۇ.

3- بۇ ھەقتە بايان قىلىنغان ئەسەرلەرنىڭ ساغلام رىۋايەت قىلىنغىنى ئىنتايىن ئاز بولۇپ، چۈنكى ئۇلار ئۆز نۆۋىتىدە ئىجتىھاد قىلىش ئارقىلىق ھۆكۈم چىقارغان ۋە شۇنىڭغا ئەمەل قىلغان. ئۇلار ئىجتىھادتا توغرىغا مۇۋەپپەقىيەت قىلىنغان بولسا، قوش ئەجىرگە نائىل بولىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭدا خاتالاشقان بولسا، بىر ئەجىرگە مۇيەسسەر بولغان بولىدۇ ۋە مەزكۇر خاتالىق كەچۈرۈم قىلىنىدۇ. ئومەر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر ھۆكۈم قىلغۇچى ئىجتىھاد قىلىپ، توغرا ھۆكۈمگە مۇيەسسەر قىلىنسا، ئۇنىڭغا ئىككى ئەجىر بېرىلىدۇ، ئەگەر ئىجتىھاد قىلىپ خاتا كەتسە ئۇنىڭغا بىر ئەجىر بېرىلىدۇ.» [بىرلىككە كەلگەن ھەدىس].

4- ساھابىلەرمۇ ئىنسان بولغانلىقى ئۈچۈن خاتالىشىدۇ. چۈنكى ئۇلار خاتالىقلاردىن مەسۇم ئەمەستۇر. ئەمما ئۇلارنىڭ خاتالىقلىرىنىڭ يوققا چىقىشىغا يېتەرلىك دەرىجىدە پەزىلەتلىرىمۇ باردۇر. مەسىلەن: ئۇلارنىڭ قىلغان تەۋبىلىرى ئۇلارنىڭ خاتالىقلىرىنى يۇيۇدۇ. چۈنكى تەۋبە خاتالىق ۋە گۇناھنى يۇيۇشنىڭ چارىسىدۇر. ئۇلارنىڭ مۇسۇلمانلىقتا ئاۋۋالقىلاردىن بولغانلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىر سەپتە تۇرۇپ، ئىسلام

دىننى راۋاجلاندۇرغانلىقى ئايرىم بىر پەزىلەتتۇر. ئۇلارنىڭ بۇ پەزىلەتلىرى ئۇلارنىڭ خاتالىقلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ تەرجىمىسى: «شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۇيۇلىدۇ.» [سۈرە ھۇد 114-ئايەتنىڭ بىرقىسمى].

ساھابىلەرنىڭ مەرتىۋىسىگە تاقىيامەتكىچە ھېچكىم يېتەلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىنى ھېچكىم قىلالمايدۇ. چۈنكى ئۇلار بۇ دىننى بەرپا قىلغانلاردۇر ۋە پەيغەمبەرنىڭ ياردىمى ئۈچۈن ئالاھىدە تاللانغان زاتلاردۇر. ئۇلارغا تىل تەككۈزۈش ياخشى ئەمەس. شۇڭا ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار ئۈچۈن ھۆكۈم چىقىرىشتىن سۈكۈت قىلىش كېرەك.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دەيدۇ: "پۈتۈن ئەھلى سۈننە ۋەلجامائە ۋە دىن پىشىۋالىرىنىڭ ھەممىسى ساھابىلارنىڭ بىرەرسىنى گۇناھتىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلمايدۇ. بەلكى ئۇلاردىنمۇ خاتالىق ۋە گۇناھ-مەسىيەت سادىر بولىدۇ. ئاللاھ سۇبھانەھۇ ۋەتائالا ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى تەۋبىلىرى ئارقىلىق كەچۈرىدۇ ۋە دەرىجىلىرىنى ئالى قىلىدۇ. ياخشىلىقلىرى سەۋەبلىك گۇناھلىرىنى ئۆچۈرىدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ . لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۖ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ . لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ تەرجىمىسى: «راست سۆز (يەنى قۇرئان) نى ئېلىپ كەلگەن كىشى ۋە ئۇنى ئېتىراپ قىلغان كىشىلەر-ئەنە شۇلار تەقۋادارلاردۇر. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ئۆزلىرى خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ، ئەنە شۇ ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ مۇكاپاتىدۇر. ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەڭ يامان ئەمەللىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇلارغا قىلغان ئەڭ ياخشى ئەمەللىرى بويىچە ساۋاب بېرىدۇ.» [سۈرە زۇمەر 33-34-35-ئايەتلەر].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمَلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ

أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي دُرِّيَّتِي ۖ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِيَّكَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ .
 أُولَئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ
 الْحِجَّةِ ۖ وَعَدَ الصَّدَقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿﴾ تەرجىمىسى: «بىز ئىنساننى ئاتا -

ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ - قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە، (ئۇ): پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا - ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى ئىسلاھ قىلغىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى كىشىلەردىن قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىن دۇرۇمەن، دەيدۇ. ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلىمىز، ئۇلار (ئاللاھ يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ، بۇ ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدىدۇر. «سۈرە ئەھزاب 15-16-ئايەتلەر]. تۈگىدى."

ئاللاھ سۇبھانە ۋەتائالىنىڭ دۈشمەنلىرى ساھابىلەر ئارىسىدا بولغان بەزى ئىشلارنى دەسمى قىلىپ تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ شان-شەرىپىگە تىل ئۇزاتتى. شۇنىڭدەك يېڭى ئەسىر قەلەم ساھىبلىرى ئىچىدىن بەزى كىشىلەرمۇ ئۇلار ھەققىدە بىلمەي تۇرۇپ بىلجىرلاشقا ۋە ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم قىلىشقا، ئۇلارنىڭ بەزىلىرىگە تىل ئۇزاتسا يەنە بەزىلىرىنى خانىغا چىقىرىشقا پىتىنالىدى. ئۇلارنىڭ بۇ قىلمىشلىرى شەرقشۇناس دىن دۈشمەنلىرىنىڭ بۇ ھەقتە تىرىغان پىتىنلىرىنى تەكرارلىغاندىن باشقا نەرسە ئەمەس.

دىن دۈشمەنلىرى ھەرۋاقت ياش ئۆسمۈرلەرنىڭ ئىسلام ئۈمىتىنىڭ شانلىق تارىخىغا بولغان قارىشىنى بۇرمىلاش، ئىسلامنى ئەيبەش ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىكىنى بۆلۈپ تاشلاش، سەلەپ-سالىھلارغا ئەگىشىش ئورنىغا ئۇلارنى يامان كۆرۈش قاتارلىق شۈبھىلەرنى بارلىققا كەلتۈرۈشكە

ئۆرىنىدۇ. ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾
تەرجىمىسى: «ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: پەرۋەردىگارمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن، دەيدۇ.» [سۇرە ھەشر 10 - ئايەت].

ساھابىلار ۋە ئىسلام بۈيۈكلىرىنى سۆكۈشنىڭ مەنىسى قىلىنىشى

1- ساھابىلارنى سۆكۈشنىڭ مەنىسى قىلىنىشى: ئەھلى سۈننە ۋە لەجەمائە مەزھىبىنىڭ پىرىنسىپى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرى ھەققىدە تىل ۋە دىنلى يامان سۆز ۋە يامان پىكىرلەردىن پاك تۇتۇشتۇر. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۆمىنلەرنىڭ دۇئالىرىنى ئۆرنەك قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگارمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقانلارغا مەغپىرەت قىلغىن. دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن. پەرۋەردىگارمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، بەندىلىرىڭگە چەكسىز مېھرىبانسەن، دەيدۇ.» [سۈرە ھەشر 10 - ئايەت].

ئەھلى سۈننە مەزھىپى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ سۆزىگە ئەمەل قىلىدۇ: «مېنىڭ ساھابىلىرىمنى سۆكۈمەڭلار. ئاللاھنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەگەر ئۇھۇد تېغىدەك ئالتۇننى ئاللاھ يولىدا سەرپ قىلغان تەقدىردىمۇ، ئۇ، ساھابىلىرىمىدىن بېرەرسىنىڭ بىرەر ياخشىلىقىغىمۇ، بەلكى ئۇنىڭ يېرىمىغىمۇ تەڭ كەلمەيدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

ئەھلى سۈننە ۋە لەجەمائە مەزھىپىدىكى كىشىلەر، راپىزىيلار بىلەن خاۋارىجلارنىڭ ساھابىلەرنى سۆكۈشىگە يول قويمىدۇ ۋە ساھابىلەرنى ئۆزلىرى ئۈچۈن ئۈلگە قىلىدۇ. ئەھلى سۈننە ۋە لەجەمائە، ساھابە كىراملارنىڭ قۇرئان-سۈننەتتە بايان قىلىنغان پەزىلەتلىرىنى قوبۇل قىلىدۇ ۋە ئۇلارنى ئالتۇن ئەسىرنى بەرپا قىلغان كىشىلەر دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلار مەن بىلەن ئەسىرداش بولغانلاردۇر.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسالەم ئۈممەتنىڭ 73 پىرقىگە بۆلۈنۈشى ۋە بىر پىرقىدىن باشقا ھەممىسىنىڭ دوزاختا بولىدىغانلىقى توغرىسىدا ئېيتقاندا، ساھابىلار: ئۇ بىر پىرقىنىڭ قايسى پىرقە ئىكەنلىكىنى سورىشىدۇ، رەسۇلۇللاھ: «ئۇلار بۈگۈن مەن ۋە ساھابىلىرىم تۇتقان يول ئۈستىدە بولغان كىشىلەردۇر،» دەپ جاۋاب بەرگەن. [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى].

ئىمام مۇسلىمنىڭ مۆتىۋەر ئۇستازلىرىدىن ئىمام ئەبۇ زەرئە مۇنداق دېگەن: "ساھابىلەرنى سۆككىدىغان ئادەمنى كۆرسەڭ بىلگىنىكى، ئۇ زىندىقتۇر. چۈنكى قۇرئان ھەق، پەيغەمبەر ھەق ۋە ئۇ ئېلىپ كەلگەن دىن ھەقتۇر. بۇ ھەقىقەتلەرنى بىزگە يەتكۈزگەنلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن دەل شۇ ساھابىلەردۇر. ساھابىلەرنى سۆككەن ۋە ئۇلارنىڭ شەنىگە داغ تەككۈزگەن ئادەم قۇرئان ۋە ھەدىسكە قارشى چىقماقچى بولغان ئادەمدۇر."

ئەللامە ئىبنى ھەمدان رەھىمەھۇللاھ «نەھايەتۇل مۇبتەدىئىن» ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: "كىمكى ساھابىلەرنىڭ بىرەرسىنى سۆكسە ۋە ئۇ قىلمىشىنى توغرا ياكى ئۆزىنىڭ ئەركىنلىكى دەپ قارىسا كاپىر بۇلىدۇ. ئەگەر ھالال سانماي سۆكسە پاسقى بۇلىدۇ. كىم ئۇلارنى پاسقى سانسا ياكى ئۇلارنىڭ ئېتىقادىغا تىل ئۇزاتسا، ئۇلارنى كاپىر سانسا كاپىر بۇلىدۇ." [ئەقىدەتۇل سەفارىنى ناملىق ئەسەرنىڭ شەرھى 2-توم 388-389-بەتلەرگە قارالسۇن].

2- ئىسلامدا پىشۋالارنى سۆكۈشنىڭ مەنىسى قىلىنىشى: پەزىلەتتە ساھابىلەرنىڭ دەرىجىسىگە ئەڭ يېقىن كىشىلەر، تابىئىنلار ئىچىدىكى ئىجتىھادلىق ئەھلى ئىلىملەر ۋە ئۇلارنىڭ ئىزلىرىنى باسقان تەقۋادار كىشىلەردۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ تەرجىمىسى: «ھەممىدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان مۇھاجىرلار ۋە ئەنسارلاردىن، ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئۇلارغا ئەگەشكەنلەردىن ئاللاھ رازى بولدى. ئۇلارمۇ ئاللاھتىن مەمنۇن بولدى.» [سۈرە تەۋبە 100-ئايەت].

ساھابە كىراملارنى سۆكۈش ۋە ئۇلارنىڭ شەنىگە داغ تەككۈزۈش قاتتىق ئېغىر گۇناھتۇر. چۈنكى ئۇلار ھىدايەت يولتۇزلىرىدۇر ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆلگىلىرىدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ ۗ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ تەرجىمىسى: «كىمكى ئۆزىگە (مۆجىزىلەر ئارقىلىق) توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەرگە (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە) مۇخالپەتچىلىك قىلىدىكەن، مۆمىنلەرنىڭ يولىدىن غەيرىگە ئەگىشىدىكەن، ئۇنى ئۆز يولىغا قويۇپ بېرىمىز،

ئۇنى (ئاخىرەتتە) جەھەننەمگە كىرگۈزۈمىز، جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي!». «سۈرە نىسا 115-ئايەت».

تاھاۋىيەنىڭ شەرھىدە مۇنداق دېيىلگەن: "مۇسۇلمان كىشى ئۈچۈن ئاللاھ ۋە پەيغەمبەر سۆيگۈسىدىن كېيىن، مۆمىنلەر سۆيگۈسىنىڭ پەرز ئىكەنلىكىنى قۇرئان كەرىم تەكىتلەيدۇ. خۇسۇسەن، پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرى بولغان ۋە كىشىلەرنى توغرا يولغا يېتەكلەيدىغان ھەقىقەتپەرۋەر ئۆلىمالارنى سۆيۈش ۋە ئۇلارغا ئەگىشىش زۆرۈردۇر. پۈتۈن ئىسلام ئۈمىتى ئۇلارنىڭ ھىدايەت يۇلتۇزى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋارىسلىرى ئىكەنلىكىگە بىرلىككە كەلگەن. چۈنكى دىن ئۇلارنىڭ ۋاستىسى بىلەن يېتىپ كەلگەن ۋە تا قىيامەتكىچە شۇنداق بولىدۇ. ئەمما ئىسلام ئالىملىرىنىڭ بېرەرسىدىن مەلۇم بىر ھەدىسنىڭ روھىغا خىلاپ كېلىدىغان سۆز ۋە ھەرىكەتلەر تېپىلسا، ئۇنىڭ بۇ ھەقتىكى ئۆزىنى قوبۇل قىلىش كېرەك.

ئۆزۈرە تۆۋەندىكىدەك ئۈچ تۈرگە يىغىنچاقلىنىدۇ:

- 1- ئۇ ئالىم مەزكۇر ھەدىسنىڭ راستتىنلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىكەنلىكىگە ئىشەنچ قىلالمىغان بولۇشى ئېھتىمال.
- 2- مەزكۇر ھەدىسنى باشقا مەنبەدە چۈشەنگەن بولۇشى مۇمكىن.
- 3- مەزكۇر ھەدىسنىڭ ھۆكۈمى مەنسۇخ (يەنى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان) دەپ ئېتىقاد قىلغان بولۇشى ئېھتىمال.

ئۇلارنىڭ بىزدىن ئىلگىرى ھەقىقەتكە يېتەكلىنىشى، رەسۇللاھقا بىرلىگەن دىنى بىزگە يەتكۈزۈشى، بىز بىلىمگەن شەئى بىلىملەرنى بىزلەرگە روشەن يەتكۈزۈشى، ئاللاھ تائالانىڭ ئۇلاردىن رازى بولۇشى ۋە ئۇلارنىڭمۇ ئاللاھتىن مەمنۇن بولۇشى قاتارلىق ئىشلار سەۋەبلىك بىزلەردىن پەزىلەتتە ئارتۇقتۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگار بىزنىڭ بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقانلارغا مەغپىرەت قىلغىن. دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن. پەرۋەردىگار بىزنىڭ سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، بەندىلىرىڭگە چەكسىز مېھرىبانسەن، دەيدۇ.» [سۈرە ھەشر 10 - ئايەت].

ئۆلىمالارنىڭ بەزىلىرىدىن ئىجدىھادى خاتالىقلارنىڭ سادىر بولشى سەۋەبلىك ئۇلارنىڭ قەدىر-قىممىتى ۋە ئىززەت-ئابرويىنى يەرگە ئۇرۇش بىدئەتچىلەرنىڭ يولىدۇر. شۇنداقلا ئىسلام ئوممىتى دۈشمەنلىرىنىڭ ئىسلام دىنىنى شۈبھىلىك قىلىپ كۆرسىتىش ۋە مۇسۇلمانلار ئارىسىغا ئاداۋەت سېلىش، ئوممەتنىڭ بىشى بىلەن ئاخىرنى ئايرىپ تاشلاش، ياشلار بىلەن ئۆلىمالار ئارىسىنى يىراقلاشتۇرۇش قاتارلىق ئىشلار دىن دۈشمەنلىرىنىڭ تۈزگەن رەزىل پىلانلىرىدىندۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن پىقھىشۇناس ئالىملارنىڭ ۋە ئىسلامىي فىقھىنىڭ قەدىرىنى پەسلىتىشكە ئۇرىنىۋاتقان، ئۇنى ئۆگىنىش ۋە ئۇنىڭدا بولغان ھەق ۋە توغرىنى پايدىلىنىشتىن يۈز ئۆرنۈۋاتقان بەزى بىر تالىپ ئىلىملار كۆزلىرىنى ئىچىشىسۇن، شەرىئىي فىقھى ئىلىملىرى بىلەن پەخىرلەنسۇن. ئۆلىمالارنى ھۆرمەت قىلىسۇن. ئاداشتۇرغۇچى ۋە غەرەزلىك چاقىرىقلارغا ئالدىنىپ يۇرمىسۇن. ئاللاھ ياخشىلىققا مۇۋەپپەقىيەت قىلغۇچىدۇر.

تۆتىنچى باب

بىدئەتلەر

(بىدئەتنىڭ ئېنىقلىمىسى، ئۇنىڭ تۈرى ۋە ھۆكۈمى)

1- بىدئەت ھەققىدە ئېنىقلىمىسى:

بىدئەتنىڭ لۇغەتتىكى مەنىسى: ئاساسى يوق يېڭىلىقلارنى ئىختىرا قىلىش دېمەكتۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەرجىمىسى: «ئاللاھ ئاسمانلار ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر.» (يەنى ئوخشىشى بولمىغان ئاسمان-زېمىننى ياراتتى). [سۈرە بەقەرە 117-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ﴾ تەرجىمىسى: ئېيتقىنكى، «مەن، ئاللاھ ئىنسانلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن تۇنجى پەيغەمبەر ئەمەسمەن.» (يەنى مەندىن ئىلگىرىمۇ ئاللاھ تەرىپىدىن ئىنسانلارغا كۆپلىگەن پەيغەمبەرلەر ئەۋەتىلگەن). [سۈرە ئەھقاف 9-ئايەت].

يېڭىلىق تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

بىرىنچى: زامانىمىزدىكى پەن-تېخنىكا يېڭىلىقلىرىغا ئوخشاش دۇنيا ئىشلىرىغا مۇناسىۋەتلىك يېڭىلىقلار بولۇپ، ئۇلارنى ئىجاد قىلىش، ئىختىرا قىلىش دىنىمىزدا بۇيرۇلغان ياخشى ئىشلاردۇر.

ئىككىنچى: دىندىكى يېڭىلىق بولۇپ، دىندا يېڭىلىق پەيدا قىلىشقا قەتئىي يول يوقتۇر. چۈنكى دىن ئەينى زاماندا تەكامۇللىشىپ بولغاندۇر. ئۇنىڭغا يېڭىلىق كىرگۈزۈشكە ئۇرۇنۇش دىننى ئۆزگەرتىشكە ئۇرۇنغانلىق بولۇپ، قەتئىي خاتادۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى بىزنىڭ دىنىمىزدا بولمىغان نەرسىنى پەيدا قىلىدىكەن، ئۇ قەتئىي قوبۇل قىلىنمايدۇ. يەنى رەت قىلىنىدۇ.» [بۇخارى رىۋايىتى].

2- بىدئەتنىڭ تۈرلىرى:

دىندا بىدئەت تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ: بىرىنچى تۈرى: سۆز ۋە ئېتىقادتىكى بىدئەت بولۇپ، بۇ ئۆزلىرىنى ئىسلام دىنىغا مەنسۇپ قىلىۋالغان مۇئەزىلە، جەھەممىيە، راپىزە ۋە ئۇنىڭدىن باشقا بارلىق ئازغۇن مەزھەپلەردىكىلەرنىڭ ئېتىقادىدۇر. ئىككىنچى تۈرى: ئىبادەتلەردىكى بىدئەتلەر بولۇپ، بۇ ئىبادەتنى ئاللاھ تائالا كۆرسەتكەن بويۇنچە ئادا قىلماسلىقتۇر. بۇ خىلدىكى بىدئەتنىڭ تۈرلىرى تۆۋەندىكىچە:

1- مەلۇم بىر ئىبادەتنىڭ ئەسلى بۇيرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭغا ئەگەشمەستىن پاكىتسىز ھالدا ئىبادەت شەكىللىرىنى بەلگىلىۋېلىش. مەسىلەن: شەرىئەتتە يولغا قويۇلمىغان ناماز ۋە روزىلار ياكى رەسۇلۇللاھنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى قۇتلۇقلاشقا ئوخشىغان دىندا ئاساسى يوق بايراملارنى ئويدۇرۇپ چىقىش.

2- ئاللاھ تەرىپىدىن بۇيرۇلغان ئەسلى ئىبادەتلەرگە ئۆزى تەرىپىدىن زىيادە قىلىپ ئادا قىلىش. مەسىلەن: پىشىن ۋە ئەسىر نامازلىرىغا بىر رەكئەتنى قوشۇپ بەش رەكئەت قىلىپ ئادا قىلىش.

3- ئىبادەتلەرنى بۇيرۇلغان قائىدە بويىچە ئادا قىلماستىن، يېڭى قائىدە تەرتىپلەرنى پەيدا قىلىۋېلىش. مەسىلەن: نامازدىن كىيىنكى زىكىرلەرنى جامائەتنىڭ ئاھاڭغا سېلىپ بىرلىكتە ئوقۇشى ياكى ئىبادەتتە ئۆزىگە تەلەپنى قاتتىق قويۇۋېلىپ رەسۇلۇللاھنىڭ سۈننىتىن چەتنەشتىن ئىبارەتتۇر.

4- شەرىئەتتە بۇيرۇلغان ئەسلى ئىبادەتلەرگە ئۆزى تەرىپىدىن ۋاقىت بەلگىلىۋېلىش. مەسىلەن: بارات كېچىسىنىلا كېچە نامىزغا مەخسۇس قىلىۋېلىش. چۈنكى كېچە نامىزى مەخسۇس بىر كېچە ئۈچۈنلا بەلگىلەنگەن ئىبادەت بولماستىن، بەلكى يىلنىڭ قايسى كېچىلىرىدە بولمىسۇن ئوقۇسا بولىدىغان (ئىختىيارى) ئىبادەتلەردىندۇر. شوڭا ئۇنى بارات كېچىسىگىلا مەخسۇس قىلىۋېلىش بىدئەت سانىلىدۇ.

3- بىدئەتنىڭ ھۆكۈمى.

يۇقىرىقى بىدئەتلەرنىڭ ھەممىسى شەرىئەت ھۆكۈمى بويىچە ھارامدۇر. ئۇنىڭ بىرەرسىنى سادىر قىلغان كىشى خاتالاشقان بولىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «دىنىڭلاردا يېڭىلىق پەيدا قىلىشتىن ئاگاھ بولۇڭلار. دىندا پەيدا قىلىنغان ھەر قانداق يېڭى ئىش بىدئەتتۇر، بىدئەتنىڭ ھەر قاندىقى ئازغۇنلۇقتۇر.» [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى بىزنىڭ دىنىمىزدا بولمىغان نەرسىنى پەيدا قىلىدىكەن، ئۇ قەتئىي قوبۇل قىلىنمايدۇ. يەنى رەت قىلىنىدۇ.» [بۇخارى رىۋايىتى].

يۇقىرىقى ھەدىسلەر دىندا ئاساسى يوق ئىشنى بارلىققا كەلتۈرۈشنىڭ بىدئەت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ. ھەدىستىكى: «بىدئەتنىڭ ھەر قاندىقى ئازغۇنلۇقتۇر» دېگەن سۆزدىن، ئېتىقاد ۋە ئىبادەتتىكى بىدئەتلەرنىڭ ھاراملىقى، ئەمما بىدئەتنىڭ تۈرىگە قاراپ ھاراملىق دەرىجىسى بەلگىلىنىدىغانلىقى، بەزىدە قەبرە تاۋاپ قىلىش ۋە قەبرە ساھىبلىرىغا قان قىلىش، ئۇلاردىن ھاجەتلىرىنى سوراڭ قاتارلىق ئىشلار روشەن كۆيۈرلۈككە ئېلىپ بارسا، قەبرە قاتۇرۇش ۋە ئۇنىڭدا ناماز ئوقۇش ۋە قەبرە ساھىبىنى ۋەسەلە قىلىپ دۇئا قىلىش قاتارلىق ئىشلار، شېرىككە ۋەسەلە بولىدىغان ئىشلار ئىكەنلىكىنى چۈشۈنۈش مۇمكىن. شۇنداقلا، خاۋارىج ۋە قەدەرىيە، مۇرجئە ئېتىقاتىدىكى كىشىلەرنىڭ سۆز ۋە ئېتىقاتلىرى شەرىئە دەلىلگە خىلاپ بولۇپ، بۇ ئېتىقاتتىكى پاسىقلىق ھېسابلىنىدۇ.

مۇسۇلمانلار ئۆزلىرىنىڭ پارلاق دىنىنىڭ روھىدىن ئۇزاقلاشقاندىن كېيىن، بارچە ئەقلىي كۈچىنى بىدئەتلەرنى ئىجاد قىلىش بىلەن زايە قىلىپ، ئىختىرا ۋە ئىجاد قىلىشى تەلەپ قىلىنغان دۇنيا ئىشلىرىدا يېڭىلىق يارىتىشتىن ئىبارەت بۇرچىنى ئۇنۇتتى. ئەسلىدە، دىنىي ئىشلاردا شەرىئەتنىڭ كۆرسەتمىسىدە چىڭ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن چەتنىمەسلىك، دۇنيا ئىشلىرىدا بولسا تەرەققىي قىلىپ ئىلگىرىلەش، يېڭىلىقلارنى يارىتىش ۋە كەشپىياتلارنى ئېچىش كېرەك.

دققەت!

بىدئەتنى «بىدئەت ھەسەنە - ياخشى بىدئەت» ۋە «بىدئەت سەييئە - يامان بىدئەت» دەپ ئايرىغۇچىلار خاتالاشقانلاردۇر. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «بىدئەتنىڭ ھەر قاندىقى ئازغۇنلۇقتۇر» دېگەن سۆزىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلاردۇر. ھافىز ئىبنى رەجەب قىرىق ھەدىسنىڭ شەرھىدە: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ «بىدئەتنىڭ ھەر قاندىقى ئازغۇنلۇقتۇر» دېگەن سۆزى لەۋزى قىسقا، مەنىسى مول سۆز بولۇپ، ئۇ بىدئەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ھەدىس دىنىمىزنىڭ ئاساسى قاندىلىرىدىن بىرى بولۇپ، «كىمكى بىزنىڭ دىنىمىزدا بولمىغان نەرسىنى پەيدا قىلىدىكەن، ئۇ قەتئىي قوبۇل قىلىنمايدۇ. يەنى رەت قىلىنىدۇ» دېگەن ھەدىسنىڭ

ئوخشىشىدۇر. يەنى كىمكى دىندا ئاساسى بولمىغان نەرسىنى دىنغا نىسبەت بىرىدىكەن، (مەيلى ئۇ ئېتىقادى ياكى جىسمانى، ماددى ياكى مەنئى ئەمەللەرگە ئالاقىدار بولغان تەقدىردىمۇ) ئۇنىڭ مەزكۇر ئەمىلى رەت قىلىنىدۇ، دىن بۇ تۈردىكى كىشىلەردىن ئادا-جۇدادۇر".

بىدئەت ھەسەنە بار دەپ دەۋا قىلغۇچىلارنىڭ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ «بۇ نېمە دېگەن ياخشى بىدئەت» دېگەن سۆزىدىن باشقا دەلىل - ئىسپاتى يوقتۇر. ئۇلار يەنە: قۇرئان كەرىمنى بىر كىتاب قىلىپ جەملەش ۋە ھەدىس شەرىپىنى يېزىشقا ئوخشىغان ئىشلاردا سەلەپ-سالھىلار ھېچنەمە دېمىگەن دېيىشىدۇ. ئەمما ئۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دىندا ئەسلى بولغان ئىشلاردىن بولۇپ، ئۇلار يېڭىلىق ئەمەس. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بۇ سۆزىدە بىدئەتنىڭ لۇغەتتىكى مەنىسىنى مەقسەت قىلغانلىقى ناھايىتى ئېنىقتۇر. چۈنكى دىندىن بىرەر دەلىلى بولغان نەرسە ھېچقاچان شەرىئەت ئىستىلاھىدىكى بىدئەتكە كىرمەيدۇ. ئۇلارغا بۇ ھەقتە بېرىلدىغان جاۋاب: قۇرئان كەرىمنىڭ بىر كىتاب ھالىغا كەلتۈرۈلۈشى دىندىكى بىر يېڭىلىق ئەمەس، بەلكى بۇ ئىشلارنىڭ دىنىمىزدا ئەسلى باردۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋەھىي نازىل بولغان ھامان ئۇنىڭ مۇبارەك ئېغىزىدىن يېزىپ تۇرىدىغان مەخسۇس ۋەھىي كاتىبلىرى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ساھابە كىراملار قۇرئان سۈرىلىرىنى جەملەپ بىر كىتاب ھالىغا كەلتۈرگەن. تەراۋىھ نامىزىغا كەلسەك؛ ئۇنىڭ دىنىمىزدا ئەسلى بار بولۇپ، رەسۇلۇللاھ رامىزاننىڭ بەزى كۈنلىرىدە سەھابىلەر بىلەن بىرگە تەراۋىھ ئوقۇغان ۋە ۋاجىپلىق دەرىجىسىگە يېتىپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ بەزى كۈنى تەرك ئەتكەن ئىدى. ساھابە كىراملار رەسۇلۇللاھ ھايات ۋاقتىدىمۇ ئايرىم ھالەتتە تەراۋىھ ئوقۇغان بولۇپ، ئۇنىڭ ۋاپاتىدىن كىيىن ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇلارنى خۇددى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن تەراۋىھ ئوقۇغان ۋاقتىكىدەك جامائەت بولۇپ ئوقۇشقا بىرلىككە كەلتۈرگەن خالاس. رەسۇلۇللاھنىڭ ھەدىسلىرىگە كەلسەك؛ ئەينى زاماندا رەسۇلۇللاھ سەھابىلاردىن بەزىسىنىڭ ھەدىسلىرىنى يېزىۋېلىش تەلپىگە قوشۇلغان بولۇپ، شۇنداقتىمۇ ھەدىسلىرىنىڭ ھەممىسىنى ۋە خالىغان كىشىنىڭ يېزىشى قاتارلىق ئىشلاردىن مەنئى قىلغان. چۈنكى ئۇ ۋاقتلاردا قۇرئان تېخى چۈشۈشكە داۋام قىلىۋاتقان بولغاچقا بەزى كىشىلەرنىڭ ھەدىسلىرىنى قۇرئان ئايەتلىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ قويۇشىدىن ئەنسىرەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتى بىلەن بۇ

چەكلىمە ئەمەلدىن قالغان بولدى. چۈنكى قۇرئاننىڭ چۈشۈشى توختىغان، ئۇنىڭ ئايەت ۋە سۈرلىرى ھازىرقى تەرتىبى بويىچە يېزىلىپ توپلىنىپ بولغان ئىدى. ئۇنىڭدىن كىيىن مۇسۇلمانلار ھەدىسلەرنىڭ زايە بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇلارنى توپلاپ كىتاب ھالىغا كەلتۈرگەن. يۇقىرىقى ئىشلارنىڭ ھېچبىرى بىدئەت ئەمەستۇر. قۇرئان ۋە سۈننەتنىڭ زايە بولۇپ كىتىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنى ھىمايە قىلىشقا تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن كىشىلەردىن جانابى ئاللاھ رازى بولسۇن.

مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە ئۇنىڭ

سەۋەبى توغرىسىدا

1- مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشى. بۇ ماۋزۇ ئۆۋەندىكىدەك ئىككى مەسىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

بىرىنچى مەسىلە: بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولغان ۋاقتى. بۇ ھەقتە شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دەيدۇ: "بىلىڭلاركى، بىدئەتلەر ئومۇمەن ئۈلگىلىك خەلىپىلەر دەۋرىنىڭ ئاخىرقى چاغلىرىدا پەيدا بولغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولىدىغانلىقىدىن ئالدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دېگەن: «سەلەردىن ھاياتتا قالغانلار كېيىنكى چوڭ ئىختىلاپلارنى كۆرىدۇ. سەلەر مېنىڭ يولۇمنى ۋە ئۈلگىلىك خەلىپىلەرنىڭ ئىش-ئىزلىرىنى ئۆزۈڭلارغا ئۈلگە قىلىڭلار.» [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى].

بىرىنچى بولۇپ ئوتتۇرىغا چىققان بىدئەتلەر قازا ۋە قەدەر توغرىلۇق تالاش - تارتىشلاردىن پەيدا بولغان بولۇپ، بۇنىڭغا ئەگىشىپ شەئەلەر ۋە خاۋارىجلار ئوتتۇرىغا چىققان. ئۈچىنچى خەلىپە ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ھەرۇرىيە گۇرۇھى پەيدا بولغان. بۇ ۋاقىتتا ئىبنى ئۆمەر، ئىبنى ئابباس ۋە جابىر قاتارلىق ساھابىلەر ھايات ئىدى. تابىئىنلار (ساھابىلەرنى كۆرگەنلەر) دەۋرىنىڭ ئاخىرقى چاغلىرىدا خەلىپە ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ۋاپات بولغاندىن كېيىن، جەھىمىيە گۇرۇھى ئوتتۇرىغا چىققان.

يۇقىرىقى قازا ۋە قەدەر توغرىلۇق بىدئەتلەر ھىجرىيەنىڭ ئىككىنچى ئەسىرىدە ساھابىلەرنىڭ ھايات ۋاقتىدا باش كۆتۈرگەن بولۇپ، ساھابىلەر بۇ بىدئەتلەرگە قەتئىي قارشى تۇرغان. كېيىنچە، بۇ بىدئەتلەر كۆپىيىپ مۇئەزىلە مەزھىپى ئوتتۇرىغا چىققان ۋە مۇسۇلمانلار ئوتتۇرىسىدىكى بۆلۈنۈشلەر، ئىختىلاپلار بىدئەتلەرنىڭ يىلتىز تارتىشىغا شەرت - شارائىت يارىتىپ بەرگەن. شۇ ئەسىنلاردا سويلىق ۋە قەبرىلەرگە باش ئۇرۇش، ئۆلۈكلەردىن ياردەم سوراھ قاتارلىق بىدئەتلەر باش كۆتۈرۈشكە باشلىغان بولۇپ، زامانىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئالتۇن ئەسىردىن يىراقلىشىپ، بىدئەتلەر راۋاجلىنىپ تۈرلىنىشكە باشلىغان." [پەتۋالار توپلىمى 10 - توم 354 - بەت].

ئىككىنچى مەسىلە: بىدئەتلەر پەيدا بولغان جايلار. ئىسلام مەملىكەتلىرى بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشىدا پەرقلىق بولۇپ، شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دېگەن: ساھابىلەر ئولتۇراقلاشقان ۋە ئىمان بىلەن ئىلىم تارقالغان چوڭ شەھەرلەر بەش بولۇپ، ئۇلار: مەككە، مەدىنە، ئىككى ئىراق (كۇفە بىلەن بەسرە) ۋە شامدۇر. بۇ بەش شەھەردە قۇرئان، ھەدىسلەر، فىقھى ئىلىملەر ۋە ئۇنىڭدىن باشقا شەرىئەت ئەھكاملىرى نۇر چاچقان. مەدىنىدىن باشقا تۆت شەھەردىن ئىتىقادىي بىدئەتلەر باش كۆتۈرۈپ چىققان. مەسىلەن: كۇفەدىن شىئە مەزھىپى، بەسرەدىن مۇتەزىلە مەزھىپى، شامدىن قەدەرىيە مەزھىپى ئوتتۇرىغا چىققان. ئەمما جەھىمىيە مەزھىپى بولسا، خۇراساننىڭ بىر ناھىيىسىدە باش كۆتۈرۈپ چىققان. بۇ ئەڭ ئازغۇن مەزھەپتۇر ۋە بىدئەتلەرنىڭ ئەڭ يامىنىدۇر. پەيغەمبەر يۇرتىدىن يەنى مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىن مۇساپە جەھەتتە قانچىلىك يىراق بولغان شەھەرلەردە بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولۇش نىسبىتى ئېغىرراق بولغان. ئەمما مەدىنە شەھىرى بىدئەتلەردىن ئامان قالغان بىرلا ئىسلام شەھىرى ھېسابلىنىدۇ. گەرچە ئۇنىڭدىمۇ بەزى بىدئەتلەرنىڭ تەشۋىقاتلىرى باش كۆتۈرگەن بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئىشلىرى مەخپى ئىدى. چۈنكى مەدىنىدە قۇرئان ۋە ھەدىسلەرنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار ۋە بۇ ئىككى دەستۇرنىڭ روھىغا ئۇيغۇن كەلمىگەن پىكىرلەرنى تارقاق تۇتۇپچىلار ۋاقتىدا جازالىنىپ تۇراتتى. ئەمما كۇفە، بەسرە، شام ۋە خۇراسان شەھەرلىرىدە بىدئەتلەر ئاشكارا ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنە شەھىرى توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: «مەدىنىگە دەججال كىرەلمەيدۇ.» [بۇخارى رىۋايىتى]. مەدىنە مۇنەۋۋەرىدە ئىلىم - ئىربان بىلەن ئىمان - ئىتىقاد ھىجرىيە 4 - ئەسىردىكى ئىمام مالكىنىڭ زامانىغىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىكى ھالىتى بويىچە، بىرخىل داۋام قىلىپ كەلگەنىدى. ئەمما ئاۋۋالقى ئۈچ ئەسىر ئىچىدە مەدىنىگە ھېچقانداق بىدئەت ئاياق باسالمايغان ۋە باش كۆتۈرمىگەن.

2- بىدئەتلەرنىڭ پەيدا بولۇشىغا تۈرتكە بولغان سەۋەبلەر. شۇبھىسىزكى، قۇرئان بىلەن ھەدىسلەرنىڭ روھىغا ئەمەل قىلىش ۋە بۇ ئىككىسىنى چىڭ تۇتۇش ھەرقانداق بىدئەت ۋە تۈرلۈك خۇراپاتلارغا چۈشۈشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئەڭ ياخشى قالقاندۇر. بۇ

ھەقتە ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ تەرجىمىسى: «بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر. شۇ يولدا يۈرۈڭلار. ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار. ئۇلار سىلەرنى ئاللاھنىڭ توغرا يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ. ئاللاھنىڭ ئەمرىنى تۇتۇپ دوزاختىن ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللاھ سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ.» [سۈرە ئەنئام 153-ئايەت].

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە بىر تۈز سىزىقنى سىزدى ۋە ئۇنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ: بۇ ئاللاھنىڭ يولى، دېدى. ئاندىن بۇ سىزىقنىڭ ئوڭ ۋە سول تەرىپىگە سىزىقچىلارنى سىزدى ۋە ئۇلارنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ: بۇلار يوللاردۇر. بۇ يوللارنىڭ ھەر بىرىدە ئازغۇنلۇققا چاقىرىدىغان شەيتانلار باردۇر، دېدى. ئاندىن ئاللاھنىڭ: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ تەرجىمىسى: «بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر. شۇ يولدا يۈرۈڭلار. ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار. ئۇلار سىلەرنى ئاللاھنىڭ توغرا يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ. ئاللاھنىڭ ئەمرىنى تۇتۇپ دوزاختىن ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللاھ سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ.» دېگەن ئايىتىنى تىلاۋەت قىلدى.» [ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى].

يۇقىرىقى ئايەت ۋە ھەدىسنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسەن دەيمىزكى، كىمكى قۇرئان بىلەن ھەدىستىن يۈز ئۈرۈيدىكەن، ئۇنى بىدئەت ۋە ئازغۇنلۇقنىڭ يوللىرى ئۈزىگە تارتىپ ئالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن توغرا يولدىن ئايرىلىپ قالىدۇ. بىدئەتلەرنىڭ باش كۆتۈرۈشىگە تۈرتكە بولغان ئامىللار تۆۋەندىكى نۇقتىلارغا خۇلاسىلىنىدۇ:

1- ئىسلام دىنىنىڭ ماھىيىتىنى بىلمەسلىك.

زامانىنىڭ ئۆتۈشى ۋە ئىسلامنىڭ ئالتۇن دەۋرلىرى ئۆتمۈشلەرگە ئايلىنىپ قېلىشى بىلەن مۇسۇلمانلاردا دىنىي بىلىملەر ۋە ئىلىم - مەرىپەت ئاجىزلىشىشقا باشلىدى. دىننىڭ ماھىيىتىنى ۋە ھەقىقىي روھىنى بىلمەسلىكتىن ئىبارەت جاھالەت كۈندىن

كۈنگە كۆپىيشكە باشلىدى. ئىشلار خۇددى يەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئالدىن خەۋەر بەرگەندەك بولدى. ئۇ مۇنداق دېگەن ئىدى: «سەلەردىن ھاياتتا قالغانلار كېيىنكى چوڭ ئىختىلاپلارنى كۆرىدۇ.» [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى].

رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئاللاھ ئىلىمنى بەندىلىرىدىن يولۇپ ئېلىۋالمايدۇ. بەلكى ئۇنى ئالىملارنى ۋاپات قىلدۇرۇش ئارقىلىق ئېلىۋالىدۇ. ھېچبىر ھەقىقىي ئالىم قالمىغان ۋاقىتتا كىشىلەر بىلىمسىزلىرىنى ئۆزلىرى ئۈچۈن يولباشچى قىلىۋالىدۇ، بىلىمگەنلىرىنى ئۇلاردىن سورايدۇ، ئۇلارمۇ بىلىمگەن نەرسىلىرىنى كىشىلەرگە بىلگەن كۆرسىتىپ پەتۋالارنى ۋە تەلىملەرنى بېرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرىنى ۋە باشقىلارنى ئازدۇرىدۇ.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

بدئەت ۋە جاھالەتلەرنى ئاللاھنىڭ ئىزى بىلەن ئىلىم ۋە ئالىملارنىڭ كۈچى بىلەنلا يەتتىكى بولىدۇ. ئالىملار ۋە ئىلىم يوقىلىدىكەن، بدئەت بىلەن جاھالەتلەرنى توسىدىغان بىرەر قالغان قالمىغان بولىدۇ. بۇ ۋاقىتتا بدئەت ۋە جاھالەتنىڭ باش كۆتۈرۈپ راۋاجلىنىشى ئۈچۈن كەڭ پۇرسەت تۇغۇلىدۇ.

2- نەپسى ھەۋەسلەرگە بېرىلىش:

قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ روھىدىن يېراقلىشىپ، ئۆزىنىڭ نەپسى ھەۋەسلىرىگە ئەگەشكەن كىشى توغرىسىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بَعِيرٍ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ تەرجىمىسى: «ئەگەر ئۇلار ساڭا ئەگىشىشىنى قوبۇل قىلمىسا، بىلگىنكى، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ نەپسى ھەۋەسلىرىگە ئەگىشىدۇ. ئاللاھ ۋەھىي قىلغان توغرا يولنى قوبۇل ئۆزىنىڭ نەپسى ھەۋەسگە ئەگەشكەن ئادەمدىنمۇ ئازغۇن ئادەم بارمۇ؟ ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەقىقەتكە ئەگەشمەسلىك ئارقىلىق ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغان قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ.» [سۇرە قەسەس 50-ئايەت].

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَحَتَّمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ﴾ تەرجىمىسى: «ئى يەيغەمبەر! ماڭا نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان، ئاللاھ ئازدۇرغان، ھەقىقىي بىلىپ تۇرغان، ئاللاھ قۇلقىنى ۋە دىلىنى پىچەتلىۋەتكەن ۋە كۆزىنى

پەردىلىۋەتكەن ئادەمنى ئېيتىپ بەرگىن. ئاللاھ ئازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ؟!» [سۇرە جاسىيە 23-ئايەت].

3- ئۆز پىكىرىدە چىڭ تۇرىۋېلىش ۋە ئۆز كاتتىلىرىغا قارىغۇلارچە ئەگىشىش. ئېنىقكى، كىشىنى توغرا يولغا ئەگىشىشتىن توسىدىغان نەرسە ئۆز پىكىرىدە چىڭ تۇرۇۋېلىش ۋە باشقىلارغا قارىغۇلارچە ئەگىشىشتىن ئىبارەت ئىككى نەرسىدۇر. ئۆز پىكىرىدە چىڭ تۇرۇۋالدىغان، باشقىلارنىڭ نەسەھىتىنى قوبۇل قىلمايدىغان، باشقىلارنى مەنسىتمەستىن پەقەت ئۆزىنىلا ئەڭ توغرا يولدا دەپ بىلىدىغان كىشىلەر ھېدايەت تېپىشتىن ئىبارەت بۇ بۈيۈك نېمەتتىن مەھرۇم قالدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ تەرجىمىسى: «ھەر قاچان كۇففارلارغا: ئاللاھ چۈشۈرگەن قۇرئانغا ئەگىشىڭلار! دېيىلسە، ئۇلار: ياق، ئاتا - بوۋىلىرىمىزدىن قالغان دىنغا ئەگىشىمىز، دېيىشىدۇ.» [سۇرە بەقەرە 170-ئايەت].

كۈنىمىزدىكى مازار-ماشايىخلارغا باش ئورىدىغان، قەبرىلەرگە چوقۇنىدىغان ۋە تۈرلۈك شېرىك ئىشلارنى دىن دەپ قوبۇل قىلغان بەزى سوپى - ئىشانلارغا ئەگىشىدىغان بىلىمسىز، نادان مۇرىتلارغا ھەقىقەتكە ئەگىشىڭلار دېيىلسە، ئۇلار، ياق بىز ئاتا-ئانا ۋە پىرىلىرىمىزنىڭ يولىغا ئەگىشىمىز، دەپ چىڭ تۇرىدۇ.

4. كۇففارلارنى دوراش.

ئاللاھنىڭ توغرا يولىدىن ئېزىپ، بدئەت ۋە خۇراپاتلارغا چۆكۈشنىڭ ئەڭ چوڭ ئامىللىرىدىن بىرى كۇففارلارغا ئۆزىنى ئوخشىتىۋېلىش ۋە ئۇلارنى دوراشتۇر. ئەبۇ ۋاقىد لەيسىي مۇنداق دەيدۇ: «بىز ئىسلامنى قوبۇل قىلغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىرگە ھۈنەينگە باردۇق. ئۇ جايدا مۇشرىكلارنىڭ مەخسۇس دەرىخى بار ئىدى. ئۇلار شۇ دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇپ قوراللىرىنى ھازىرلايتتى ۋە بۇ دەرەخنى بىزگە غەلبە ئېلىپ كېلىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقتىن ھۆرمەتلەيتتى. بىز بۇ دەرەخنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: يا رەسۇلۇللاھ! بىزگىمۇ مۇشرىكلارنىڭكىگە ئوخشاش بىر دەرەخنى مەخسۇس قىلىپ بەرگەن بولسىلا، دەپ سورىۋىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «سۇبھانەللاھ! سىلەرنىڭ دېگىنىڭلار بۇرۇنقى كۇففارلارنىڭ سۆزىنىڭ ئۆزىدۇر. ئاللاھ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بۇ ئىسرائىل

ئەۋلادلىرىنىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا دېگەن سۆزىگە ئوخشاشتۇر. ئۇلار مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن: ﴿قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۇسا! بىزگىمۇ ئۇلارنىڭ بۇتلارغا ئوخشاش بۇت ئورنىتىپ بەرگىن» دېدى. مۇسا: سىلەر ھەقىقەتەن نادان قەۋم ئىكەنسىلەر، دېدى. «ئەئراف 138-ئايەت]. رەسۇلۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: «سىلەرمۇ بۇرۇنقىلارنىڭ يولىغا ئەگىشىۋاتسىلەر.» [تىرمىزى رىۋايىتى].

يۇقىرىقى ھەدىس شۇنى ئىپادىلەيدۇكى، ئىسرائىل ئەۋلادلىرىنىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئۇنىڭ ئۇلارغا بۇت ياساپ بېرىشىنى سوراشتىن ئىبارەت بۇ خاتا تەلەپنى قويۇشقا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يېڭىدىن مۇسۇلمان بولغان ساھابىلىرىنىڭ ئۇنىڭدىن ئۇلارغا مۇشرىكلارنىڭكىگە ئوخشاش ئۇلۇغلاش ئۈچۈن مەخسۇس دەرخ بەلگىلەپ بېرىشىنى سورىشىغا تۈرتكە بولغان ئاساسلىق سەۋەب، ئۇلارنىڭ كۇففارلارنى دورىغانلىقى ۋە ئۇلارغا ئۆزلىرىنى ئوخشىتىشقا تىرىشقانلىقى ئىدى. مانا بۇ، كۈنىمىزدىكى كۆپىنچە مۇسۇلمانلارنىڭ ئادىتىگە ئايلىنىپ قالغان ئىللەتلەردۇر. بۈگۈنكى كۈندىكى كۆپىنچە مۇسۇلمانلارمۇ تۇغۇلغان كۈنلىرىنى خاتىرىلەش، قەبرىلەرنى قاتۇرۇش، يادىكارلىق ھەيكەللىرىنى تىكلەش، شەرىئەتتە بۇيرۇلمىغان دىنىي بايراملارنى بەلگىلىۋېلىشكە ئوخشاش باتىل دىن ۋە ئېتىقادلاردىكى بىر بولەك بىدئەت ۋە شېرىك ئەمەللەرنى قىلىپ كەلمەكتە.

ئىسلام ئۆمىتىنىڭ بىدئەتچىلەرگە تۇتقان پوزىتسىيەسى ۋە ئەھلى سۈننە جامائىتىنىڭ بىدئەتلەرنى رەت قىلىشتىكى پىرىنسىپى

بىرىنچى: ئەھلى سۈننە جەمئىتىنىڭ بىدئەتچىلەرگە قارشى مەۋقەسى. ئەھلى سۈننە ۋەلجەمائە ئەزەلدىن بىرى بىدئەت ۋە بىدئەتچىلەرگە رەددىيە بېرىپ كەلمەكتە. شۇنداقلا مۇسۇلمانلارنى ئۇنىڭ خەتىرىدىن ئاگاھلاندۇرۇپ كەلمەكتە. بۇ ھەقتە تۆۋەندە بەزى مىساللار بېرىلدۇ:

1- ئۆمۈ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: «بىر كۈنى ئەبۇ دەردا ناھايىتى غەزەپلەنگەن ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى. مەن ئۇنىڭدىن-سىزگە نېمە بولدى؟، دەپ سورىۋىدىم، ئۇ: ئاللاھنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن مۇسۇلمانلارنىڭ بىدئەتلەرگە چۆمۈپ كەتكەنلىكىنى كۆردۈم. بولارنىڭ قىلغان ئىشلىرىدا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يولغا ئۇيغۇن كېلىدىغان بىرەر شەيئىنىمۇ كۆرمەيۋاتىمەن. بىرلا نەرسە ئۇلارنىڭ ھەممىسى ناماز ئوقۇيدۇ، خالاس – دېدى.» [بۇخارى رىۋايىتى].

2- بىر ئادەم ئىمام مالىكىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ھەرەمگە بېرىش ئۈچۈن نەدىن ئېھرام باغلاش كېرەك؟، دەپ سورىدى. ئىمام مالىك ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەلگىلەپ بەرگەن پالانى جايدىن ئېھرام باغلاش كېرەك، دېدى. ئۇ ئادەم: ئەگەر ئۇنىڭدىن يىراقراق جايدىن ئېھرام باغلىساممۇ بولامدۇ؟، دەپ سوراپتى. ئىمام مالىك: بۇنى توغرا كۆرمەيمەن دېۋىدى، بۇ ئادەم نېمە ئۈچۈن؟ دەپ يەنە سورىدى. ئاندىن ئىمام مالىك دېدىكى، سېنىڭ پىتنە ۋە ئىختىلاپلارغا سەۋەب بولۇشۇڭدىن قورقمەن. ئاللاھ قۇرئاندا: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار دۇنيادا چوڭ پىتىگە دۇچار بولۇشتىن، يا ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا قېلىشتىن قورقسۇن» دەپ كۆرسەتكەن.

يۇقىرىقىلار بۇرۇنقى مۇسۇلمانلارنىڭ بىدئەتلەرگە قارشى مەۋقەسىدىن بەزى ئۆلگىلەردۇر. ئىسلام مىللىتى، خۇسۇسەن ئىسلام ئالىملىرى بىدئەت ۋە خۇرۇپاتلارغا قارشى كۈرەشلىرىنى ئەسىرلەر بويى داۋام قىلدۇرۇپ كەلمەكتە.

ئىككىنچى: ئەھلى سۈننە ۋە لىجە مائەنىڭ بىدئەتلەرنى رەت قىلىشتىكى پىرىنسىپى: ئىسلام ئۆلىمالىرى بىدئەتلەرنى رەت قىلىشتا قۇرئان بىلەن ھەدىسلەرگە يۆلىنىدۇ. قۇرئان ۋە سەھىھ ھەدىسلەر مۇسۇلمانلار ئۈچۈن مەڭگۈلۈك دەستۇردۇر. بۇ ئىككىسى بىدئەتلەرنى يېڭىشتا، بىدئەتچىلەرگە قارشى تۇرۇشتا ئەڭ كۈچلۈك قورال. ئىسلام ئۆلىمالىرى قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ روھىغا ئەمەل قىلىش ۋە بىدئەتلەرگە قارشى تۇرۇش ماۋزۇسى ئاستىدا كۆپلىگەن قىممەتلىك ئەسەرلەرنى قالدۇرغان. ئاللاھقا شۈكۈركى، ئىسلام ئۆلىمالىرى ھازىرمۇ دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا بىدئەت ۋە تۈرلۈك خۇراپاتلارغا قارشى كۈرەشلىرىنى داۋام قىلدۇرۇپ كەلمەكتە.

زامانىمىزدىكى بىدئەتلەردىن بەزى مىساللار:

زامانىمىز مۇسۇلمانلىرى ئارىسىدا ئورتاقلاشقان بىدئەتلەر تۆۋەندىكىچە:

1- مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىدە مەۋلۇد ئوقۇپ مۇراسىم ئۆتكۈزۈش.

«مەۋلۇد» سۆزى تۇغۇلغان دېگەن مەنىدە بولۇپ، خرىستىئانلار ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرلەپ مۇراسىم ئۆتكۈزگەنگە ئوخشاش، بەزى جاھىل مۇسۇلمانلار ئازغۇن موللارنىڭ دەستىكى بىلەن رەسۇلۇللاھنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرلەپ، بۇ ئىشنى ئىبادەت سۈپىتىدە ھەر يىلى رەبىئۇل ئەۋۋەل ئېيىدا جارى قىلدۇرۇپ كەلمەكتە. ھالبۇكى، بىزنىڭ ئىسلام دىنىمىزدا پەيغەمبەرنىڭ بولسۇن ياكى باشقىسىنىڭ بولسۇن تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرلەش ئادىتى يوقتۇر. مۇسۇلمانلارنىڭ ھەر يىلى مەۋلۇد ئۆتكۈزۈش ئىشلىرى گاھ مەسچىتلەردە، گاھ ئۆيلەردە داۋام قىلدۇرۇلۇپ كەلمەكتە. كۆپىنچە مۇسۇلمانلار مەۋلۇد سورۇنىدا نېمە ئوقۇلۇۋاتقانلىقىنى بىلمەيدۇ. ھەتتا مەۋلۇدنى ئوقۇغان موللارمۇ ئۆزلىرىنىڭ نېمىلەرنى ئوقۇۋاتقانلىقىنى چۈشەنمەيدۇ. ئۇلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەدھىيلىدۇق دەپ، ئۇنىڭ شەنىگە توغرا كەلمەيدىغان سۆزلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بەزى ئەرەبچە قەسىدىلەرنى چۈشەنمەستىن ئوقۇيدۇ. مەزكۇر پائالىيەت جەريانىدا ئوقۇلغان قەسىدىلەردە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئاللاھقىلا خاس بولغان ئىلاھىي سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلەيدۇ ۋە ئۇنىڭ ھەققىدە شېرىك سۆزلەرنى قىلىدۇ. بەزى كىشىلەر بۇ مۇناسىۋەت بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مەدەت سورايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەدىسلىرىدە مەدەت ۋە ياردەمنىڭ پەقەت ئاللاھتىنلا سورىلىشى كېرەكلىكىنى

تەكىتلەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىنى خرىستىئانلارنىڭ ئىيسا ئەلەيھىسسالامنى ئىلاھلاشتۇرىۋالغىنىدەك ئىلاھلاشتۇرۇۋېلىنىشىنى قەتئىي رەت قىلغان. بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «خرىستىئانلار ئىيسانى مەدھىيەلەشتە دىننىڭ چەكلىمىسىدىن ھالقىغىنىدەك، مېنى مەدھىيەدە ئاشۇرۇۋەتمەڭلار. مەن بىر بەندە، مېنى ئاللاھنىڭ قولى ۋە ئەلچىسى دەڭلار.» [بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى].

مەۋلۇد ئۆتكۈزگەنلەرنىڭ كۆپىنچىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەۋلۇد مۇراسىمغا ھازىر بولىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلىشىدۇ. بۇ ئىنتايىن خاتا ئېتىقاد تۇر. مەۋلۇد سورۇنلىرىدا مۇندىن باشقىمۇ ئىمان ۋە ئېتىقادقا زىت كېلىدىغان كۆپلىگەن سەلبىي ھالەتلەر باردۇر. بىز مەۋلۇد ئوقۇغۇچىلارغا شۇنداق دەپ جاۋاب بېرىمىزكى، مەۋلۇد ئوقۇشنىڭ قۇرئان ۋە ھەدىسلەردىن ھېچبىر ئاساسى يوقتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدە ياكى ئۇنىڭدىن كېيىنكى ساھابىلەرنىڭ زامانلىرىدىمۇ مەۋلۇد ئوقۇش دېگەن نەرسە مەۋجۇد ئەمەس ئىدى. ئىسلامنىڭ ئالتۇن دەۋرلىرىدىمۇ بۇنداق ئىش يوق ئىدى. پەقەت ھىجرىيەنىڭ 4 - ئەسىرىدىن كېيىن شىئەلەر تەرىپىدىن مەۋلۇد دېگەن نەرسە ئوتتۇرىغا چىقىرىلدى. شىئەلەر ئېتىقاد جەھەتتە خاتالاشقان بىر ئارغۇن پىرقىدۇر.

ئىمام ئەبۇ ھەيسە تاجىددىن ئەلپاكىھانىي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "رەبىئۇل ئەۋۋەل ئىبىدا ئاتالمىش «مەۋلۇت» مۇراسىمى ئۆتكۈزۈشنىڭ دىندا ئاساسى بارمۇ دېگەن سوئاللار بەزى جامائەتلەر تەرىپىدىن تەكرار سوراغان ئىدى، ئاللاھنىڭ مۇۋەپپىقىيىتى بىلەن مۇنداق جاۋاب بەردىم: مەۋلۇت مۇراسىمى ئۆتكۈزۈشنىڭ قۇرئان ۋە سۈننەتتە ئاساسى بارلىقىنى خاتىرىلىمەيمەن. ھەتتا سەلەپلەرنىڭ يولىدا ماڭغان دىندا ئۆرنەك بولغان ئۆلىمالارنىڭ بىرەرسىدىن بۇ مۇراسىمغا ئىشتىراك قىلغانلىقىنى بىلمەيمەن. بەلكى ئۇ، كېرەكسىز ۋە شەيتانى نەپسىگە ئەگەشكۈچى كىشىلەرنىڭ پەيدا قىلغان بىدئەتلىرىدىن ئىبارەتتۇر." [مەۋلۇت توغرىسىدا بايان ناملىق ئەسەردىن ئىلىندى].

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە مۇنداق دېگەن: "كىشىلەر يېڭىدىن ئوتتۇرىغا چىقىرىۋالغان مەۋلۇد مۇراسىمى؛ بىر بولسا خرىستىئانلارنىڭ ئادىتىگە ئەگىشىش ياكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا سۆيگۈ ئىزھار قىلىش ئۈچۈندۇر. قانداقلا بولمىسۇن، بۇ ئىشنى ساھابىلەر ياكى ئىسلامنىڭ ئالتۇن دەۋرلىرىدىكى كىشىلەر قىلمىغان. ياخشى

ئىشلارنى جارى قىلدۇرۇشتا ئۇلار ئەلۋەتتە بىزلەردىن ھەقلىق ۋە بىزلەر ئۈچۈن ئۈلگە ئىدى. ئەگەر مەۋلۇد دېگەن بۇ ئىش ياخشىلىققا ياتىدىغان بىر ئىجابىي ئىش بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار بۇنى ئەلۋەتتە قىلغان بولاتتى. ئۇلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈشتە ۋە ئۇنى قەدىرلەشتە بىزلەردىن ئاكتىپ كىشىلەر ئىدى. ئۇلار قانداقلا بىر ئىشنىڭ ياخشىلىق ۋە ساۋابلىق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسە ئۇنى ھەرگىزمۇ تەرك ئەتمەيتتى. ئۇلار دىننىڭ ئەڭ راۋاجلانغان ۋە مۇسۇلمانلار دىننىڭ ھەقىقىتى بويىچە ئىش كۆرگەن ئۈلگىلىك ئەسىرلەردە ياشىغان پەزىلەتلىك كىشىلەر ئىدى. ئۇلار بىزگە نىسبەتەن بۇ دىننىڭ غايىسىنى، ماھىيىتىنى ۋە ھەقىقىتىنى ياخشى بىلەتتى. ئۇلارنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بولغان سۆيگۈسى، ئىخلاس ۋە ئەقىدىسى پەقەت ئۇنىڭ يولىغا ئەگىشىش، بۇيرۇغانلىرىنى ئورۇنلاش، توسقانلىرىدىن چەكلىنىش ۋە ئۇ بۇيرۇمىغان ئىشلارنى قىلماسلىق بىلەن بولغان. مانا بۇ، ساھابىلەرنىڭ، تابىئىنلار (ساھابىلەر بىلەن ئۇچراشقان كىشىلەر) نىڭ ۋە كېيىنكى دەۋرلەردە ياشىغان كامىل مۇسۇلمانلارنىڭ پەيغەمبەرنى سۆيۈش، ئۇنىڭغا مۇھەببەت قىلىش، ئىخلاس باغلاش ئارقىلىق ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشىدىكى يولىدۇر.» [شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيەنىڭ "توغرا يولغا ئەگىشىش" ناملىق ئەسەر 2-توم 615-بەت(د). ناسىر ئەلئەقلىنىڭ تەھقىقى].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىدە خاتىرلەپ مەۋلۇد مۇراسىمى ئۆتكۈزۈش، ئۇنىڭ بىلەنلا چەكلىنىپ قالماستىن، بەلكى ئۇنىڭغا ئەگەشتۈرۈپ ئەۋلىيا ۋە پىرلەرنىڭمۇ تۇغۇلغان كۈنلىرىدە داغدۇغىلىق مۇراسىملارنى ئۆتكۈزۈشكە ئىلىپ بارىدۇ. بۇنداق بىدئەتلەرگە رەددىيە بېرىپ قەدىمدە ۋە ھازىردا كۆپلىگەن ئىلمىي ئەسەرلەر يېزىلغان. ئىسلام ئۆلىمالىرى ئەسەرلەرنى يېزىشتىن باشقا، خۇتبىلىرىدە، ۋەزىلىرىدە ۋە ھەرقانداق بىر سورۇنلاردا، مۇراسىملاردا بىدئەتلەردىن كىشىلەرنى مەنئى قىلىپ كەلمەكتە.

2- ئۆلۈك ۋە ھايات بەزى كىشىلەر ۋە تارىخى جايلارنى تەۋەررۈك قىلىۋېلىش. زامانىمىزدا بەزى مەملىكەتلەردە كەڭ تارقالغان بىدئەتلەرنىڭ بىرى، ئۆلۈكلەرنى ۋە بەزى جايلارنى تەۋەررۈك قىلىش، يەنى ئۇلاردىن بەرىكەت ۋە ياخشىلىق تىلەشتۈر. بەرىكەت پەقەت ئۇنى ئاتا قىلىشقا قادر بولغان ئاللاھتىنلا سورىلىدۇ. ھەقىقەتەن ئاللاھ بەرىكەت بېرىشكە قادر يېگانە ياراتقۇچىدۇر. ھەممە ئاللاھقا موھتاجدۇر. ئاللاھتىن باشقا ھېچكىم مەخلۇقاتلارغا رىزىق بېرىشكە ۋە بەرىكەت ئاتا قىلىشقا قادر ئەمەستۇر.

بەرىكەت ۋە رىزىقنىڭ ئىگىسى ئاللاھتۇر. بەزى جايلارنى تەۋەررۈك بىلىپ، ئۇ جايلاردىن بەرىكەت ۋە خاسىيەت تىلەش شېرىكىنىڭ نەخ ئۆزىدۇر. جايلاردىن بەرىكەت ۋە خاسىيەت تىلگۈچى مەيلى بۇ جاينى سىلاپ يۈزنى سۈرتۈش بىلەن بۇ جايدىن بەرىكەت ھاسىل بولىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلسۇن، مەيلى ئۇ جايدا ياتقان ئۇلۇغلارنىڭ يۈزىدىن ئاللاھ بەرىكەت ئاتا قىلدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلسۇن ھەر ئىككى ھالەتتە ئۇ شېرىكىنى سادىر قىلغان بولىدۇ. ساھابىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھايات ۋاقتىدا ئۇنىڭ چاچلىرىنى تەۋەررۈك قىلىپ ساقلايتتى. بىراق ئۇلار ئۇنى بەرىكەت ئۈچۈن ۋاستە دەپ تونۇمايتتى، پەقەت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بولغان ھۆرمىتى ۋە سۆيگۈسى يۈزىدىنلا شۇنداق قىلاتتى. ئۇلارنىڭ بۇ ئىشلىرى بىدئەت ياكى شېرىك دائىرىسىگە كىرمەيتتى، ئەلۋەتتە. بۇنىڭ دەلىلى شۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شۇ ۋاقتتا ھاياتتا ئىكەنلىكى ۋە ئۇلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ئۇنىڭ ئۆيىنى، قەبرىسىنى ياكى باشقا نەرسىلىرىنى تەۋەررۈك قىلىپ بەرىكەت ھاسىل بولىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلمىغانلىقىدۇر. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن، ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى، ئۆمەر، ئوسمان، ئەلى (ئاللاھ ئۇلارنىڭ ھەممىسىدىن رازى بولسۇن) قاتارلىق ئۇلۇغ ساھابىلەرنىڭ ھېچبىرىنى ئۇلارنىڭ ھاياتىدا ياكى ۋاپاتىدىن كېيىن تەۋەررۈك قىلغان ئەمەس. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەڭ ئاۋۋالقى قېتىم ۋەھىي كەلگەن ۋە ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسى تاپشۇرۇلغان ھىرا غارىغا بېرىپ ناماز ئوقۇپ دۇئا تەلەپ قىلمايتتى. ھازىرمۇ ھېچكىم بۇ جايلارنى ئاللاھدە ئىبادەت ئورنى قىلىۋالمىغان. ئىسلام دىنىدا جايلارنى تەۋەررۈك قىلىش توغرا بولىدىغان بولسا ئىدى، ئەڭ ئاۋۋال ھىرا غارى تەۋەررۈك قىلىنىشقا تېگىشلىك ئىدى. شۇنىڭدەك، ئاللاھ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ۋەھىي چۈشۈرگەن ۋە سۆز قىلغان مۇبارەك جاي تۇرى سىناغا بېرىپ بىرەر ساھابىنىڭ دۇئا قىلغىنى ياكى ئىبادەت قىلغانلىقىنى ياكى بەرىكەت سورىغانلىقىنى بىلمەيمىز. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسجىدىدىكى رەسۇلۇللاھنىڭ ناماز ئوقۇغان جايىنى ياكى ئۇ خۇتبە ئوقۇغان مېھرابنى بىرەر ساھابىنىڭ ۋە ياكى كېيىنكى شانلىق دەۋر مۇسۇلمانلىرىدىن بىرەرسىنىڭ سۆيگەنلىكىنى ياكى تەۋەررۈك قىلغانلىقىنى بىلمەيمىز. شۇنداق ئۇلۇغ جايلارنى سۆيۈش ۋە تەۋەررۈك قىلىش، ئۇنىڭ بىلەن بەرىكەت تىلەش توغرا بولمىغان يەردە، ئەۋلىيالارنىڭ، پىرلەرنىڭ قەبرىلىرىنى، مازار - ماشايىخلارنى ۋە قەدىمىي ئاسارە - ئەتىقىلەرنى تەۋەررۈك بىلىپ، ئۇلاردىن بەرىكەت ۋە ياردەم سورا

قانداقمۇ جائىز بولسۇن؟! ئەمما مەككىدىكى مەسچىتى ھەرەم، مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىتى ۋە پەلەستىندىكى بەيتۇلمۇقەددەسنى ئۇلۇغلاش ۋە بۇ جايلارنى پەزىلەتلىك ماكان دەپ بىلىش دىنىمىزدا بۇيرۇلغان بىر ياخشى ئىش بولۇپلا قالماستىن، دىنىمىزنىڭ تەلپىدۇر. چۈنكى مەسچىتى ھەرەمدىكى كەبە مۇسۇلمانلارنىڭ قىبلىسى، ئۇنىڭدا ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇش باشقا مەسچىتلەردە يۈزىڭ رەكئەت ناماز ئوقۇغان بىلەن باراۋەردۇر. پەيغەمبەر مەسچىدىدە ۋە بەيتۇلمۇقەددەستە ئوقۇلغان ئىككى رەكئەت ناماز باشقا مەسچىتلەردە ئوقۇلغان بەش يۈز رەكئەت نامازغا تەڭدۇر.

3- ئىبادەتلەردىكى بىدئەتلەر.

كۈنىمىزدە ئىبادەتلەر ساھەسىگە كىرىپ كەتكەن بىدئەتلەر ناھايىتى كۆپتۇر. شەرىئەتنىڭ ئىبادەتلەر ھەققىدىكى كۆرسەتمىسى شۇكى، دىنىمىزدا بەلگىلەنگەن ھەرقانداق بىر ئىبادەتنى كۆرسىتىلگەن مەخسۇس قائىدە، سىستېمىلىرى بويىچە قىلىشتۇر. شەرىئەتتىن دەلىلى بولمىغان ئىشلار ئىبادەت دېيىلمەيدۇ. ھېچكىمنىڭ شەرىئەتتىن دەلىل - ئىسپاتسىز ھالدا، ئۆزى خالىغان ئىشلارنى ئىبادەت سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىرىش ھوقۇقى يوقتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: «كىمكى بىزنىڭ دىنىمىزدا بۇيرۇلمىغان بىر ئىشنى ئىبادەت دەپ قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمەلىي قوبۇل قىلىنمايدۇ.» [مۇسلىم رىۋايىتى].

ئىبادەتلەر پەقەت ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى كۆرسەتكەن قائىدە ۋە سىستېما بويىچە قىلىنىدۇ. باشقا ئۇسۇللار بىلەن قىلىنغان ئەمەللەر ئىبادەت قاتارىغا كىرمەيدۇ ۋە قوبۇل قىلىنمايدۇ.

كۈندۈلۈك ھاياتىمىزدىكى ئىبادەتلىرىمىزگە دەلىلسىز قىتىلىپ قالغان بەزى ئەمەللەرنى تۆۋەندە بايان قىلىپ ئۆتۈمىز:

نامازدا نىيەتنى ئېغىز بىلەن قىلىش: (يەنى نىيەت قىلدىم ئىككى رەكئەت بامداتنىڭ پەرزىنى دېيىش) بۇ بىدئەت بولۇپ، رەسۇلۇللاھنىڭ سۈننىتىدىن ئەمەس. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ أَتَعَلِّمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ تەرجىمىسى: «ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، ئاللاھقا دىنىڭلارنى (يەنى دىنىڭلارنى دىلىڭلارنىڭ تەستىق قىلغانلىقىنى) خەۋەر قىلامسىلەر؟ ئاللاھ ئاسمانلاردىكىنى ۋە

زېمىندىكىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئاللاھ ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر.» [سۈرە ھۇجرات 16- ئايەت].

نىيەتنىڭ ئورنى قەلبدۇر. نامازغا نىيەت قىلىش تىلنىڭ ئىشى بولماستىن بەلكى قەلبنىڭ ئىشىدۇر. شۇنىڭدەك، نامازدىن كىيىن جامائەت بولۇپ بىردەك تەسبىھ ئېيتىش. يەنى نامازدىن كىيىن ئوقۇلىدىغان زىكىرلارنى ھەركىشى ئۆز ئالدىغا ئېيتىش. بەزى مۇراسىم ۋە تىلاۋەت دۇئالاردىن كىيىن سۈرە پاتىھەنى ئوقۇشنى تەلەپ قىلىش. ئۆلگەندىن كىيىن نەزىر ئۆتكۈزۈش ۋە قۇرئان ئوقۇش ئۈچۈن بەزى كىشىلەرنى ئىجارىلاش، ئىسرا ۋە مىئراج كېچىسىنى قۇتلۇقلاش، ھىجرىيە يېڭى يىلىدە مۇراسىم ئۆتكۈزۈش، شۇنىڭدەك رەجەپ ئېيىنى ئۆمرە قىلىشقا خاسلاشتۇرۇش، سۈننەتتە كۆرسۈتۈلگەندىن باشقا مۇئەييەن بىر كېچىنى نەپلە ناماز ئوقۇشقا ياكى مەلۇم بىرەر كۈنى روزا تۇتۇشقا خاس قىلىۋېلىش قاتارلىق ئىشلار دىنىمىزدا ھېچ ئاساسى بولمىغان ئەمەللەردىن بولۇپ، بۇ ئىبادەتلەرىمىزگە سوقۇنۇپ كىرگەن بىدئەتلەردىندۇر.

ئەھلى تەسەۋۋۇپلارنىڭ بارلىق تۈرلىرىدىكى ئاتالمىش زىكىرلار، يېڭىدىن پەيدا قىلىنغان بىدئەتلەردىن بولۇپ، مەزكۇر زىكىرلار ۋاقىت ۋە ئۇسلۇب، شۇنداقلا شەكلى ئىتبارى بىلەن شەرىئەتتە يولغا قويۇلغان زىكىرلەرگە مۇخالىپتۇر.

شەبان ئېيىنىڭ 15- كۈنىنىڭ كۈندۈزىنى روزىغا، كېچىسىنى نامازغا خاسلاشتۇرۇش، شۇنىڭغا ئوخشاش شېرىككە ئىلىپ بارىدىغان ئەمەللەردىن قەبرە قاتۇرۇش، بەرىكەت تەلەپ قىلىش ياكى ئۆلۈكنى ۋەسىلە قىلىش ئۈچۈن قەبرە ئۈستىگە مەسجىد بىنا قىلىش قاتارلىق ئىشلار مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان بىئەتلەردىن بولۇپ، بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمىدىن بايان قىلىنغان سەھىھ ھەدىس يوق.

خۇلاسىە: بىدئەت كۆپىنچە ئىلىپ بارىدىغان ئەمەلدۇر. بىدئەت ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ رەسۇلى يولغا قويمىغان ئىشلاردىن بولۇپ، دىندا يېڭىلىقنى بەرپا قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. بىدئەت سادىر بولغاندا، شەيتان چوڭ گۇناھ سادىر بولغان ۋاقىتتىكىدىن بەكرىق خۇرسەن بولىدۇ. چۈنكى گۇناھ ئىشلىگۈچى مەزكۇر ئىشنىڭ چوڭ گۇناھ ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ ۋە ھامان بىر كۈنى تەۋبە قىلىدۇ. ئەمما بىدئەت ئىشلىگۈچى مەزكۇر ئەمەلنى ئىشلىگەندە، ئۇنى دىن ۋە بۇ ئارقىلىق ئاللاھقا يىقىنلىشىمەن دېگەن ئېتىقاد بىلەن قىلىدۇ، مەزكۇر ئېتىقادى سەۋەبلىك ئۇنىڭدىن تەۋبە قىلمايدۇ. بىدئەت سۈننەتنى يوقىتىدۇ، بىدئەتچىلەر سۈننەت ئەھلىنى ۋە سۈننەتنى ئەھيا قىلغۇچىلارنى يامان كۆرىدۇ. بىدئەت

ساھىبىنى ئاللاھتىن يىراقلاشتۇرۇپلا قالماستىن، مەنئۇي پاستاچىلىققا ئىلىپ بارىدۇ ۋە ئاللاھنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولۇشقا سەۋەپ بولىدۇ.

بدئەتچىگە قانداق مۇئامىلە قىلىش كېرەك؟:

بدئەتلىرىنى سادىر قىلغۇچى كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۇنىڭ بدئەت ئىكەنلىكىنى بىلمەستىن قىلىدۇ، ياكى مەلۇم بىرەر ئازغۇن مەزھەپنىڭ رايىغا ئاساسەن ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ ئىبادەت دەپ قىلىدۇ. ھەر ئىككى ھالەتتە بدئەت سادىر قىلغۇچى خاتالاشقان بولۇپ، ئەھلى-ئىلىملارنىڭ ئۇلارغا ۋەز - نەسەھەت قىلىشى، توغرىنى كۆرسىتىپ بدئەت سادىر قىلىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى قەتئىي ئاگاھلاندۇرۇشى لازىم. ئۇلار نەسەھەتنى قوبۇل قىلىپ ھەقىقەتكە قايتسا، ئۇلارنىڭ بۇرۇنقى خاتالىقلىرى سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ، ئۇلارنى مۇسۇلمانلار قېتىغا ئېلىپ ھىمايە قىلىشى كېرەك، ئەگەر ئۇ ئۆز مەزھىپىنىڭ پىكىرىدە چىڭ تۇرىۋېلىپ بدئەت ئىشلارنى تەرك ئېتىشىنى قوبۇل قىلمىسا ۋە ئۆزىنىڭ ئازغۇن يولباشچىلىرىنىڭ سۆزىدىن چىقمىسا، ئۇنداقلارغا ئارىلاشماسلىق، ئۇلارنى دوست تۇتماسلىق ۋە كىشىلەرنى ئۇلارنىڭ خەتىرىدىن ئاگاھلاندۇرۇپ، ئۇلاردىن يىراق بولۇشقا چاقىرىش كېرەك، چۈنكى باشقا پىكىردىكىلەرگە ئارىلاشقان ئادەم تەدرىجىي ئۇلارنىڭ پىكىرلىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرايدۇ. شۇنداقلا يامان ئىشلارنى قىلىدىغان، شەرىئەتكە مۇخالپەتچىلىك قىلىدىغان قەۋملەرگە ئارىلاشقان ئادەممۇ تەدرىجىي ئۇلارغا ئوخشاپ قالىدىغان ئەھۋاللارمۇ بولىدۇ. شۇڭا مۇسۇلمانلار ئۆزلىرىنىڭ توغرا ئەقىدىسى، ساپ ئىمانى ۋە توغرا يولىدىن ئېزىپ، خاتالىقلارغا چۈشۈپ قالماستىن ئۈچۈن باتىل ئېتىقادتىكى كىشىلەرگە ۋە يامان ئىش قىلغۇچىلارغا ئارىلاشماسلىقى كېرەك. بۇ ئەڭ ياخشى چارىدۇر. كۇففارلار ئازدۇرالمىغان مۇسۇلماننى، مۇسۇلمان سۈپەتلىك بدئەتچى خۇراپاتچىلار ۋە مۇناپىقلار تېزلا ئازدۇرۇپ كېتەلەيدۇ. چۈنكى بۇنداقلارنى كىشىلەر ئۇلارنىڭ تاشقى جەھەتتىكى مۇسۇلمانلىق سۈرىتىگە قاراپ مۇسۇلمان قېرىنداش، توغرا يولدا يۈرگۈچى سەپدەش دەپ تونۇيدۇ. نەتىجىدە ئۇلار ھېس قىلماستىن ئۇلارنىڭ يولغا ئەگىشىپ كېتىدۇ، ئەمما كۇففارلاردىن ھەركىم ھەزەر قىلىدۇ. ئۇنىڭغا ئەگەشمەيدۇ.

جانابى ئاللاھ تائالادىن ئۇلۇغ دىنىمىزغا نۇسرەت بېرىشىنى، دۈشمەنلىرىمىزنى رەسۋا قىلىپ، مۇسۇلمانلارنى ئەزىز قىلىشىنى تىلەيمىز.

ئاخىرىدا، بىزنىڭ سۆيۈملۈك پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابە كىراملىرىغا چىن يۈرەكتىن سالام ۋە دۇئالىرىمىزنى يوللايمىز. ئاللاھ تائالا ھەممىمىزنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىققا مۇيەسسەر قىلسۇن.

ئامىن